

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

**Μαθήτρια :Παπαλέξη Φλώρα
Α.Μ.:3958**

Καθηγήτρια: Κα. Ξηρουδάκη Ευαγγελία

→ **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

- Ορισμός Τουρισμού
- Οι σημερινές αλλαγές και τάσεις
- Εναλλακτικός Τουρισμός
- Πολιτιστική κληρονομιά
- Δυναμική αλληλεπίδραση πολιτιστικής κληρονομιάς και τουρισμού

→ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α**

ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

- Περιγραφή
  - Γεώγραφία
  - Όνομα
  - Ιστορία
- Ο Τουρισμός στη Σαντορίνη

→ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β**

ΓΕΩΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Ορισμός
- Ο γεωτουρισμός στην Σαντορίνη
  - Τα πρόβλήματα
  - Οι λύσεις
- Γύρω Περιοχές

→ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ**

ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Ορισμός
- Ο περιπατητικός τουρισμός στη Σαντορίνη

→ **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ**

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Ορισμός

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

- Αρχαιολογικός χώρος Ακρωτηρίου
- Το Στέγαστρο του Προϊστορικού Οικισμού
- Αρχαία Θήρα Το Λιμάνι της Αρχαίας Ελευσίνας & Οι Λαξευτοί Τάφοι
- Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Αγίας Ειρήνης

ΜΟΥΣΕΙΑ

- Μουσείο προϊστορικής Θήρας
- Αρχαιολογικό μουσείο
- Λαογραφικό Μουσείο
- Ναυτικό Μουσείο Οίας
- Μέγαρο Γκύζη
- Αρχοντικό Γεώργιου Αργυρού
- Ίδρυμα Θήρας Πέτρος Μ. Νομικός
- Συλλογή Εικόνων και Εκκλησιαστικών Κειμηλίων

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

- Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Σαντορίνης
- Νεότερη αρχιτεκτονική

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

ΑΛΛΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

- Ο Φάρος του Ακρωτηρίου
- Το κάστρο του Σκάρου
- Καστέλια
- Μύλοι

ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ

→ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Θρησκευτικός Τουρισμός στη Σαντορίνη

→ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

ΟΙΝΟ-ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οίνο-γαστρονομικός Τουρισμός στη Σαντορίνη
Οίνος

Άλλα Γεωργικά προϊόντα

→ ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η

ΑΛΛΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

DESTINATION WEDDINGS

ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

→ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αρχές της Χάρτας Τουρισμού και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

→ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ορισμός Τουρισμού

Σύμφωνα με τον Burkart και Medlik ο Τουρισμός είναι το 'φαινόμενο που πηγάζει από την παροδική επίσκεψη, ή διαμονή μακριά από την κύρια διαμονή, εκτός της μόνιμης κατοικίας για τον οποιοδήποτε λόγο πέραν του επαγγελματικού'

Ο τουρισμός αποτελεί σήμερα μια γιγάντια οικονομική δραστηριότητα. Είναι η πρώτη σε παγκόσμιο επίπεδο, έχοντας υποσκελίσει την αυτοκινητοβιομηχανία, ενώ βρίσκεται πολύ ψηλότερα από τις βιομηχανίες χημικών, τροφίμων ή καυσίμων. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της ακόμη, είναι ότι αποτελεί τη μόνη ίσως δραστηριότητα που έχει πραγματικά παγκόσμια διάσταση.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (ΠΟΤ), η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά μέσα στα επόμενα χρόνια, φθάνοντας το 2020 τα 1.6 δισεκατομμύρια αφίξεις από 665 εκατομμύρια που ήταν το 1999, καταγράφοντας δηλαδή μια εντυπωσιακή μέση ετήσια αύξηση 4,3%. Στην Ευρώπη η τουριστική κίνηση σε παγκόσμιο επίπεδο κυμαίνεται γύρω στο 64%, ποσοστό που προβλέπεται να διατηρήθει, έστω και ελαφρά μειωμένο, τα επόμενα χρόνια.

Μέσα στο έντονα αυτό ανταγωνιστικό περιβάλλον, η Ελλάδα κατέχει μια εξαιρετικά προνομιούχο θέση με μοναδικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα

Όταν μιλάμε για τον τουρισμό στην Ελλάδα έχουμε, συνήθως, στο μυαλό μας τον ήλιο και τη θάλασσα, αλλά και το ενδιαφέρον των επισκεπτών για την εξελικτική πορεία του τόπου.

Αυτή η έννοια του τουρισμού, όπως τη συλλαμβάνουν οι περισσότεροι τουριστικοί επιχειρηματίες στηρίζεται:

1) Στο μεγάλο ρεύμα των τουριστών που ήρθε στη χώρα μας τις δεκαετίες του '70 και του '80 προερχόμενοι από τη Βόρεια Ευρώπη. Ήταν άνθρωποι που ανακάλυπταν τον ζεστό ήλιο και τη γαλάζια θάλασσα, δηλαδή αυτά που έλειπαν από τις χώρες τους. Όταν η Ευρώπη άρχισε να συνέρχεται από τις καταστροφές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι πολίτες είχαν τη χρονική και οικονομική δυνατότητα των διακοπών, άρχισαν να κατεβαίνουν στις χώρες του Νότου – χώρες με πολύ χαμηλή

ανάπτυξη και υποδομή . Ήξεραν πως δεν μπορούσαν να έχουν άλλες απαιτήσεις από ένα χαμόγελο, μια ζεστή φιλοξενία, μια χωριάτικη σαλάτα και μια φέτα καρπούζι – και αυτά τα έβρισκαν (και μάλιστα σε πολύ χαμηλές τιμές, ιδιαίτερα με τη συναλλαγματική ισοτιμία των νομισμάτων τους).

2) Στην ανάδειξη των διαφορετικών σε πολιτισμό, περιόδων, ξένων προς τον Ελληνικό Πολιτισμό

Οι σημερινές αλλαγές και τάσεις

Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται όλο και πιο συστηματικά οι ειδικές μορφές τουρισμού- εναλλακτικού τουρισμού , που προσφέρουν τη δυνατότητα στους ταξιδιώτες να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητές τους και με προγράμματα εξειδικευμένων δράσεων, Έτσι, η χώρα αποτελεί πλέον έναν προσφιλή τουριστικό προορισμό όχι μόνο για διακοπές «κλασσικού τύπου» (ήλιος –θάλασσα), αλλά και για όσους επιθυμούν να πραγματοποιήσουν εναλλακτικές διακοπές, αναζητώντας εκτός από την ξεκούραση και την απόλαυση των αξιοθέατων της χώρας και τη μοναδική εμπειρία, που προσφέρει η φύση.

Εναλλακτικός Τουρισμός

Εναλλακτικός Τουρισμός είναι εκείνες οι μορφές της τουριστικής δραστηριότητας που ξεφεύγουν από τις παραδοσιακές μορφές του τουρισμού αναψυχής και οι οποίες σχετίζονται με τα ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά μιας περιοχής ενώ σε μερικές μορφές υπάρχει έντονο και το στοιχείο της περιπέτειας.

Ο εναλλακτικός τουρισμός αποσκοπεί στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε 12 μήνες και τηνεκμετάλλευση του δυναμικού κάποιων περιοχών οι οποίες δεν συνδέονται στενά με δραστηριότητες παραδοσιακών μορφών τουρισμού.

Μερικές από τις μορφές εναλλακτικού τουρισμού είναι ο Αγροτουρισμός, ο Οικοτουρισμός, ο Ιαματικός τουρισμός – Θερμαλισμός, ο τουρισμός Περιπέτειας, ο Συνεδριακός τουρισμός, ο Θρησκευτικός τουρισμός, ο Πολιτιστικός τουρισμός, ο Γεωτουρισμός, ο Θαλάσσιος τουρισμός κ.α.

Στον εναλλακτικό τουρισμό σημαντική θέση κατέχει η πολιτιστική μας κληρονομιά και όπως -έλεγε η αείμνηστη Μελίνα Μερκούρη «Η πολιτιστική μας κληρονομιά είναι ταυτόχρονα η ευτυχία και η δυστυχία της χώρας μας. Ευτυχία γιατί μας προσφέρει τη μοναδικότητα του ελληνικού πολιτισμού, τη βαριά βιομηχανία μας, τον καλύτερο

πρεσβευτή της χώρας μας στο εξωτερικό. Δυστυχία γιατί, για να αποδείξουμε το σεβασμό μας σε αυτό τον πολιτισμό απαιτείται πολλή δουλειά και κυρίως τεράστια ποσά, πολλαπλάσια απ' όσα είναι δυνατό να διατεθούν από μια χώρα σαν την Ελλάδα.»

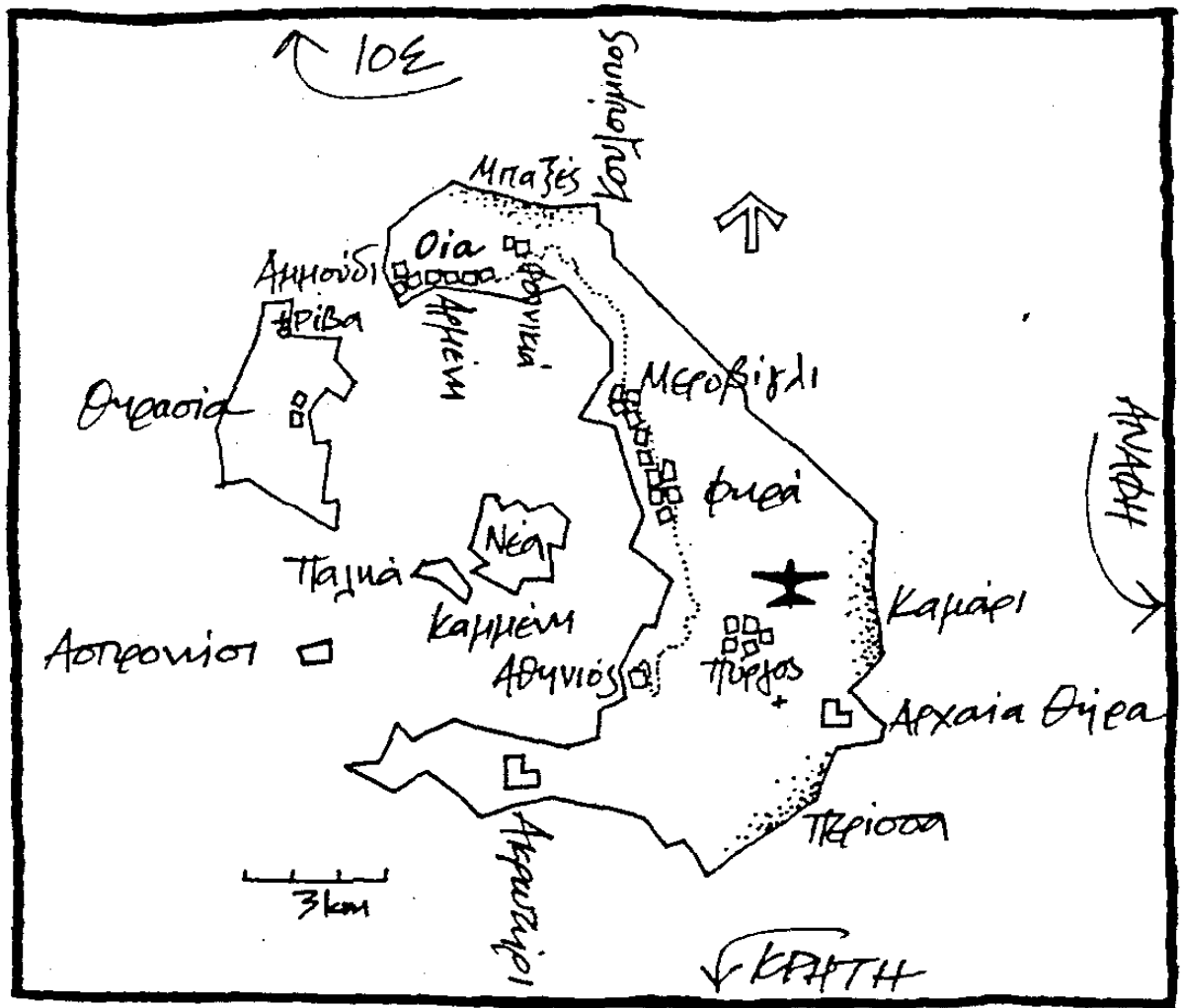
Η διαφύλαξη και η ανάδειξη των στοιχείων και των αξιών που εγγράφονται, στον ευαίσθητο και ευάλωτο πολιτιστικό χώρο είναι ευθύνη και φροντίδα της Πολιτείας. Η γενική διατύπωση προγραμμάτων ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων είναι ένα εξειδικευμένο και επιστημονικά πολυσύνθετο εγχείρημα με κοινωνικούς και υψηλού πολιτιστικού - τουριστικού επιπέδου στόχους. Λαμβάνοντας υπόψη τις αμφίδρομες επιδράσεις, θετικές και αρνητικές, πολιτισμού-τουρισμού και μη παραγνωρίζοντας την οικονομική διάσταση σε επίπεδο τοπικό, περιφερειακό και εθνικό, κρίνουμε ότι θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την εξισορρόπηση των δύο τάσεων. Αναπτυξιακή για τον τουρισμό και προστατευτική για τα πολιτιστικά αγαθά, έτσι ώστε η σχέση πολιτισμού-τουρισμού να μην μετατρέπεται σε βάνουση σχέση κατανάλωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

• Περιγραφή Γεώγραφία

Το νησί Σαντορίνη ή Θήρα βρίσκεται στο νότιο Αιγαίο πέλαγος, στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, νότια της Ίου και δυτικά από την Ανάφη. Απέχει από τον Πειραιά 128 ναυτικά μίλια και 63 ναυτικά μίλια από τη Κρήτη. Η έκταση της είναι 73 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Βρίσκεται σε 36° 19' 56" έως 36° 28' 40" Βόρειο και γεωγραφικό μήκος από 25° 19' 22" έως 25° 29' 13" Ανατολικό. Η σημερινή ημικυκλική και περισσότερο πεταλοειδής μορφή της νήσου οφείλεται στις κατά καιρούς ηφαιστειακές εκρήξεις που μετέβαλαν το αρχικό στρογγυλό σχήμα της. Η όψη της από τη πλευρά του ηφαιστείου παρουσιάζεται βραχώδης και απόκρυμνη σε αντίθεση με την ομαλότητα του εδάφους της στο υπόλοιπό της. Η επιφάνειά της, περίπου 73 τετραγωνικά χιλιόμετρα, είναι κατά το πλείστον (ελαφρόπετρα) πολύ δεκτική σε καλλιέργεια. Έχει κλίμα υγρό αλλά πολύ υγιεινό. Στο ΝΑ τμήμα της, βρίσκεται το βουνό του Προφήτης Ηλία με το ομώνυμο μοναστήρι του (18ος αιώνας), το οποίο έχει υψόμετρο 567 μέτρα και αποτελείται από τιτανώδη βράχια και λευκό μάρμαρο. Συνέχεια αυτού είναι το Μέσα Βουνό ή "Βουνό του Αγίου Στεφάνου", λόγω του παλαιοχριστιανικού ναού που υπάρχει εκεί και το οποίο έχει υψόμετρο 366 μέτρα. Ο ενδιάμεσος αυχέννας που συνδέει τα δύο βουνά αποκαλείται "Σελλάδα".

Η περίμετρος της Σαντορίνης είναι περίπου 36 ναυτικά μίλια και παρουσιάζει έξι όρμους: Το "Αμμούδι" ή Άγιος Νικόλαος, στη Πάνω Μεριά -Οία Θήρας, της "Αρμένης", επίσης στη Πάνω Μεριά, τον "όρμο Μουζάκι", τους όρμους Φηρών και Όρμος Αθηνιού και τον όρμο του Μπάλου στο Ακρωτήρι. Γενικά η Σαντορίνη είναι άνυδρος και ξερή, χωρίς λίμνες, ποταμούς ή χαράδρες. Οι αρδρευτικές ανάγκες της καλύπτονται κυρίως με δεξαμενές όπου συγκεντρώνεται κυρίως το βρόχινο νερό καθώς και από φρεάτια. Υφίστανται στη νήσο τρεις κύριες πηγές καθώς και τέσσερις ιαματικές πηγές

Με βάση το [Σχέδιο Καποδίστριας], το μεγαλύτερο μέρος της Σαντορίνης καθώς και τα νησιά Ασπρονήσι και Άνυδρος Άνυδρος, το σύμπλεγμα νησιών Χριστιανά, και η Παλαιά και η Νέα Καμένη ανήκουν διοικητικά στον Δήμο Θήρας ο οποίος έχει πρωτεύουσα τα Φηρά και αποτελείται από τα Τοπικά Διαμερίσματα Τοπικό διαμέρισμα Θήρας (2.291 κάτοικοι), Ακρωτηρίου]] (450), Τοπικό διαμέρισμα Βόθωνος (671), Βουρβούλου (475), Τοπικό διαμέρισμα Εμπορείου (2.465), Τοπικό διαμέρισμα Έξω Γωνιάς (375), Τοπικό διαμέρισμα Επισκοπής Γωνιάς] (1.430), Τοπικό διαμέρισμα Ημεροβιγλίου (503), Τοπικό διαμέρισμα Καρτεράδου (1.108), | Μεγαλοχωρίου (460), Τοπικό διαμέρισμα Μεσαριάς (1.480) και Τοπικό διαμέρισμα Πύργου Καλλίστης (732). Το υπόλοιπο τμήμα του νησιού μαζί με την νήσο Θηρασία (νησί) ανήκει διοικητικά στην Κοινότητα Οίας με πρωτεύουσα την Οία, η οποία αποτελείται από τα Κοινοτικά Διαμερίσματα Οίας (962) και Κοινοτικό διαμέρισμα Θηρασίας (268).

Όνομα

Το όνομα της νήσου "Θήρα" προέρχεται από τον αρχαίο Σπαρτιάτη Θήραν που από τη Σπάρτη προερχόμενος αποίκησε πρώτος τη νήσο αυτή. Το δε όνομα "Σαντορίνη" προέρχεται από τους διερχόμενους Φράγκους Σταυροφόρους οι οποίοι κατά το πέρασμα τους στέκονταν για ανεφοδιασμό κοντά σε εκκλησία της Αγίας Ειρήνης η οποία υπήρχε στο νησί. Αν και αρχικά υπήρχε η άποψη ότι η εκκλησία αυτή ήταν το παρεκκλήσι της Αγίας Ειρήνης που υπήρχε στην Θηρασία, σήμερα θεωρείται πιθανότερο να πρόκειται για την μεγαλοπρεπέστατη "παλαιοχριστιανική τρίκλιτη βασιλική της Αγίας Ειρήνης" που βρισκόταν στην Περίσσα, τα ερείπια της οποίας ανακαλύφθηκαν το 1992. Πρίν την μεγάλη ηφαιστειακή καταστροφή των προϊστορικών χρόνων η νήσος ήταν στρογγυλή και είχε το όνομα Στρογγύλη, ενώ αργότερα απέκτησε τα ονόματα Καλλίστη ή Καλλιστώ (Αρχαία Ελληνικά "καλλίστη": "η πιο όμορφη"), Φιλητέρα ή Φιλωτέρα, Καλαυρία, Καρίστη, Τευσία, Θηραμένη καθώς και Ρήνεια. Επί τουρκοκρατίας οι Τούρκοι την ονόμαζαν "Δερμετζίκ" ή "Διμερτζίκ" (= μικρός μύλος), πιθανώς από τους πολλούς μικρούς ανεμόμυλους που ξεχώριζαν από μακριά. Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας επίσημα καθιερώθηκε το όνομα "Θήρα", πλην όμως οι ξένοι χάρτες συνέχισαν να την ονοματίζουν

"Σαντα-Είρηνα" από την οποία και παρέμεινε με μικρή παραφθορά από τους Έλληνες ως "Σαντορίνη" (αντί του ορθότερου "Σαντορήνη").

Ιστορία

Η ανθρώπινη παρουσία στο νησί φαίνεται ότι υπήρχε από τα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. Η ανασκαφή στο Ακρωτήρι βεβαιώνει ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα συνεχίστηκε μέχρι τη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου γύρω στα 1613 π.Χ. που έθαψε ολόκληρο το νησί κάτω από παχύτατα στρώματα Θηραϊκής γης. Κάθε ίχνος ανθρώπινης δραστηριότητας εξαφανίστηκε από το νησί μέχρι το τέλος του 13ου αιώνα π.Χ.

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, στο νησί εγκαταστάθηκαν οι Φοίνικες. Μετά από τους Φοίνικες έφτασαν οι Λακεδαιμόνιοι όπου έδωσαν στο νησί το όνομα του αρχηγού τους Θήρα. Τον 9ον αι. π.Χ. η Θήρα γίνεται ένας σταθμός που ενώνει την Ανατολή με τη Δύση της εποχής εκείνης και υιοθετεί το φοινικικό αλφάβητο για τη γραφή της ελληνικής γλώσσας. Όμως οι Θηραίοι, λιτοδίαιτοι και συντηρητικοί από τη φύση τους δεν παρακολουθούν τους άλλους Κυκλαδίτες στην πολιτιστική τους εξέλιξη. Γύρω στα 630 π.Χ. στα βόρεια παράλια της Αφρικής ιδρύεται η Κυρήνη η μοναδική αποικία των Θηραίων. Από τον 6ο κιόλας αιώνα π.Χ. η Θήρα είχε δικό της νόμισμα. Τους αιώνες της Κλασικής Εποχής στην Ελλάδα (5ος και 4ος αι. π.Χ.) η Θήρα δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο στα ελληνικά πράγματα. Τον καιρό του Πελοποννησιακού πολέμου, καθώς ήταν φυσικό, η Θήρα πήγε με το μέρος της Σπάρτης. Στα Ελληνιστικά χρόνια η στρατηγική θέση του νησιού έκαναν τη Θήρα πολύτιμη βάση για τις πολεμικές επιχειρήσεις των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου στο Αιγαίο.

Στα χρόνια του Βυζαντίου

Το 726 έγινε έκρηξη στη βορειοανατολική πλευρά της Παλαιάς | Παλαιάς Καμένης και εμφανίστηκε ένα νέο νησί, το οποίο γρήγορα ενώθηκε με την Θήρα. Η έκρηξη θεωρήθηκε ως δείγμα θείκης οργής κατά του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Λέοντος Γ' του Ίσαυρου, ο οποίος ήταν εικονομάχος. Οι αντίπαλοι του αυτοκράτορα χρησιμοποίησαν το γεγονός για να υποκινήσουν εξέγερση, η οποία τελικά εκδηλώθηκε το 727, τόσο στις Κυκλάδες όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Αρχηγός της επανάστασης ήταν ο τουρμάρχης της Ελλάδας Αγαλλιανός και ο Στέφανος. Οι επαναστάτες όρισαν άλλο αυτοκράτορα, έναν Κρητικό που ονομαζόταν "Κοσμάς", και πλεύσανε προς την Κωνσταντινούπολη. Ο στόλος καταστράφηκε με το υγρό πυρ, στις 18 Απριλίου του 727, ενώ από τους αρχηγούς της επαναστάσεως, ο μεν "Αγαλλιανός" ρίχτηκε στην θάλασσα, οι δε "Στέφανος" και Κοσμάς παραδόθηκαν και αποκεφαλίσθηκαν

Από το Βυζάντιο έως την Επανάσταση του 1821

Στην τεράστια Ρωμαϊκή αυτοκρατορία η Θήρα δεν είναι παρά ένα ασήμαντο νησί όπου όμως ο Χριστιανισμός έφτασε νωρίς και φαίνεται πως από τον τέταρτο κιόλας αιώνα υπήρχε οργανωμένη εκκλησία. Ούτε πολιτική ούτε στρατιωτική σημασία φαίνεται πως είχε το νησί στα Βυζαντινά χρόνια παρά το ότι ο Αλέξιος Α' ο Κομνηνός (1081 - 1118) ίδρυσε το ναό της Παναγίας Επισκοπής στη Γωνιά.

Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204, ο Μάρκος Σανούδος, ίδρυσε το δουκάτο του Αιγαίου με έδρα τη Νάξο (1207). Τα υπόλοιπα νησιά που περιλάμβανε το Δουκάτο του Αιγαίου ή Δουκάτο της Νάξου ήταν η Σύρος, η Κίμωλος, η Μήλος, η Ίος, η Θήρα και η Ανάφη. Η Θήρα και η Θηρασία παραχωρήθηκαν στον "Ιάκωβο Μπαρότσι" και παρέμειναν στην οικογένεια αυτή, με μικρά διαλείμματα, ως το 1480. Τότε η Θήρα δόθηκε ως προίκα από το δούκα της Νάξου Ιάκωβο Γ' Κρίστι στην κόρη του "Φιορέντζα" και στον σύζυγό της "Δομίνικο Πιζάνι", γιο του δούκα της Κρήτης. Το νησί, λίγο μετά το θάνατο του "Ιακώβου Κρίστι", καταλήφθηκε από τον αδελφό του Ιωάννη και προσαρτήθηκε στη Νάξο.

Κατά τους χρόνους της άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, πολλές ελληνικές χώρες παρέμεναν κάτω από λατινική κυριαρχία. Στα χρόνια αυτά (της Φραγκοκρατίας 1207 - 1579) παρά το ότι η Σαντορίνη γνώρισε την ανάπτυξη της βαμβακοκαλλιέργειας και της αμπελουργίας, το νησί υπέφερε τόσο από τις πειρατικές επιδρομές, όσο και από τους ανταγωνισμούς ανάμεσα στους τοπικούς Λατίνους δυνάστες ή ανάμεσα στο Δούκα και το Σουλτάνο.

Κατά το 1537 η Θήρα, ακολουθώντας τη μοίρα και των άλλων νησιών του Αιγαίου, δέχτηκε τις επιδρομές του Χαΐρεντίν Μπαρμπαρόσσα. Ο Μπαρμπαρόσσα απέσπασε την Κέα, τη Μύκονο και τη Θήρα από τη λατινική κυριαρχία και ανάγκασε τους δυνάστες των νησιών να αναγνωρίσουν την επικυριαρχία του Σουλτάνου. Η Θήρα περιήλθε τελικά στους Τούρκους το 1566, με εξαίρεση το καστέλι του Ακρωτηρίου, το οποίο πέρασε στα χέρια των Τούρκων το [1617. Όταν το 1579 πέθανε ο Ισπανοεβραίος Ιωσήφ Νάζι, στον οποίο είχαν παραχωρηθεί οι Κυκλάδες από την Υψηλή Πύλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι νησιώτες έστειλαν πρεσβεία στο σουλτάνο Μουράτ Γ' (1574 – 1595) για να ζητήσουν χορήγηση προνομίων. Στους απεσταλμένους των νησιών ανήκαν και εκπρόσωποι της Σαντορίνης. Με ορισμό που εκδόθηκε το 1580, στα νησιά των Κυκλάδων παραχωρήθηκαν σημαντικά προνόμια, τα οποία ανανεώθηκαν το 1628 – 1629 και αργότερα. Το καθεστώς των προνομίων βοήθησε στην οργάνωση συστήματος αυτοδιοίκησης και στην ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας σε αυτά.

Παρά το άγονο έδαφος και τους καταστρεπτικούς σεισμούς που έπλητταν το νησιωτικό σύμπλεγμα της Σαντορίνης – όπως επικράτησε να ονομάζεται κατά τη Βενετοκρατία – παρουσίασε επίδοση στη γεωργία και στη ναυτιλία.

Το 1770 ο πληθυσμός του νησιού έφθανε τους 9.000 και όπως προκύπτει από το ποσό του φόρου που κατέβαλλε το νησί, πρέπει να ήταν ευπορότερο σε σύγκριση με τα άλλα νησιά. Στις αρχές του 19ου αιώνα οικονομική ευρωστία του νησιού συνεχιζόταν, όπως επίσης και η επίδοση στο ναυτικό. Το 1807, κατά τη ναυτολογία που πραγματοποίησε η Πύλη για την αντιμετώπιση των αναγκών της στη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου, η Θήρα υποχρεώθηκε να αποστείλει στον τουρκικό ναύσταθμο 50 ναύτες, όσους δηλαδή και η Μύκονος, γεγονός που φανερώνει τη μεγάλη ανάπτυξη του ναυτικού του νησιού. Ανάπτυξη παρατηρήθηκε επίσης κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας και στην παιδεία, ενώ η μονή του Ιερά Μονή Προφήτη Ηλία στο νησί αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα μοναστηριακά κέντρα των Κυκλάδων.

Στις 5 Μαΐου του 1821 ο καπετάνιος Ευάγγελος Ματζαράκης σήκωσε την σημαία της επανάστασης στην Σαντορίνη

Νεώτεροι Χρόνοι

Στις 18 Οκτωβρίου του 1944, κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Σαντορίνη κατελήφθη από Ιταλικές και Γερμανικές δυνάμεις κατοχής.

Μετά την ίδρυση του Ελληνικού Κράτους ξεκινά σταδιακά ο μετασχηματισμός της ελληνικής κοινωνίας ενώ η εκβιομηχάνιση βραδυπορεί. Η χώρα εξειδικεύεται σταδιακά στην εξαγωγή αγροτικών προϊόντων και μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ελληνικό και ευρωπαϊκό, και η ναυτιλία αποτέλεσε μοχλό για τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα κι ευρύτερα της οικονομίας. Το νεοσυσταθέν Ελληνικό κράτος επιχειρεί να οργανώσει το δικό του χώρο κι αυτό περνάει μέσα από τη σχέση πρωτεύουσας και λοιπής χώρας. Για πολλές δεκαετίες οι περιοχές εκτός πρωτεύουσας παραμένουν σε ένα καθεστώς που συνεχίζει την δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, τουλάχιστον άτυπα. Η διασύνδεση των κατοικημένων σημείων, άτακτη και αποσπασματική, δεν είχε οργανωμένο και σταθερό αποτύπωμα στο χώρο. Η κατάσταση αυτή όμως ήταν ένας ακόμη παράγοντας που ευνόησε την ανάγκη για αυτάρκεια τόσο στην ηπειρωτική όσο και στη νησιωτική Ελλάδα.

Η βελτίωση και ανάπτυξη των λιμανιών γίνεται στήριγμα του θαλάσσιου δικτύου. Η οργάνωση της λιμενικής υποδομής σε εθνικό επίπεδο εκφράζει μια τάση ανάπτυξης εμπορική, οικονομική σε τοπικό και ευρύτερο κρατικό επίπεδο. Είναι βεβαίως μεγάλη η διαφοροποίηση

μεταξύ των λιμανιών και των νησιών, σε αυτό έχει καθοριστική επίδραση το φυσικό περιβάλλον.

Ο νησιωτικός πληθυσμός των Κυκλάδων το 19ο αιώνα, στο μεγαλύτερο βαθμό, βρίσκεται ακινητοποιμένος και περιχαρακωμένος σε μικρές νησίδες γης με σημαντική ανεπάρκεια εγχώριων πόρων. Οι επαφές με το «εξωτερικό» όμως, η εμπορική δραστηριότητα που αναπτύσσουν εξασφαλίζουν ζωτικές προμήθειες και σε κάποιες περιπτώσεις αποτελούν πηγή πλουτισμού για τους τόπους αυτούς. Οι Κυκλάδες ανταλλάσσουν το κρασί τους και τα κουκούλια μεταξιού ή μετάξι ή προϊόντα του υπεδάφους τους με ζάχαρη και καφέ, κατεργασμένα προϊόντα, κυρίως υφάσματα, δέρματα και ξυλεία.

Το 1852 η Σαντορίνη με έκταση 75χλμ² και πληθυσμό 7.222 κατοίκους καταφέρει να παρουσιάσει μια εμπορική κίνηση που υπερβαίνει κατά πολύ, σε όγκο, την αντίστοιχη των άλλων Κυκλάδων με εξαίρεση τη Σύρο. Η ναυτική περιφέρεια της Σαντορίνης περιλαμβάνει τα νησιά Αμοργός, Ίος, Ανάφη. Εμπορεύεται απ' ευθείας με τη Ρωσία όπου διοχετεύεται το σύνολο του παραγόμενου κρασιού. Από εκεί τα μεγάλα σαντορινιά πλοία μεταφέρουν δημητριακά και αφού ξεφορτώσουν μέρος αυτών στο νησί, συνεχίζουν για τη Γαλλία, την Ιταλία και την Αγγλία. Επίσης η Σαντορίνη εξάγει θηραϊκή γη (5%) στην Αυστρία και σε ελληνικά λιμάνια. Τα προϊόντα που φέρνουν προς τη Σαντορίνη τα πλοία είναι κυρίως υφάσματα (βαμβακερά και μεταξωτά), είδη κιγκαλερίας, αρώματα, αποικιακά είδη. Για τη διεξαγωγή εμπορίου με δικά τους καράβια, οι έμποροι και πλοιοκτήτες της Σαντορίνης διαθέτουν πλοία μεγάλης χωρητικότητας. Ο στόλος της ναυτικής αποτελείται από 200 πλοία συνολικής χωρητικότητας 14.755 τόνων, ενώ τα 31 υπερβαίνουν τους 200 τόνους.

Στον τομέα της ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας η Σαντορίνη διαθέτει το 40 % του συνολικού αριθμού των πλοίων των Κυκλάδων. Η Άνδρος, όπως και η Σαντορίνη, έχει έναν στόλο που επίσης περιλαμβάνει μεγάλης χωρητικότητας πλοία και εμπορεύεται απ' ευθείας με λιμάνια του εξωτερικού χωρίς να περνούν τα πλοία της απαραίτητα από τη Σύρο ή τον Πειραιά αργότερα.

Η οικονομική ζωή της Σαντορίνης πριν από το 1960, όταν άρχισε σταδιακά η κίνηση ξένων επισκεπτών στο νησί για τουριστικούς λόγους, βασιζόταν στις καλλιέργειες και στο εμπόριο. Η σπουδαιότητα του εμπορίου κάθε νησιού δεν είναι συνάρτηση του μεγέθους του αλλά των ιδιομορφιών της νησιωτικής οικονομίας και, ειδικότερα, της σημασίας που αποκτά στις εξωτερικές αγορές το κυριότερο εξαγωγικό του προϊόν, όπως εν προκειμένω στη Σαντορίνη συμβαίνει με το κρασί (85%). Σε αρκετά υψηλό ποσοστό βρίσκεται η εξαγωγή του κρασιού και στην Πάρο, στην οποία επίσης αποτελεί το κύριο προϊόν εξαγωγής (60%) .

Αλλά με τον σεισμό του 1956 ο πληθυσμός μειώθηκε πολύ και υπήρξε οικονομική καταστροφή. Ο τουρισμός που άρχισε στο τέλος της δεκαετίας του '70 έφερε και την οικονομική ανάκαμψη στο νησί.

Ο Τουρισμός στη Σαντορίνη

Σήμερα η Σαντορίνη είναι ένας από τους δημοφιλέστερους προορισμούς διακοπών στον κόσμο, φιλοξενώντας χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο. Η τουριστική περίοδος στη Σαντορίνη για τις πιο πολλές περιοχές αρχίζει από τον Απρίλιο και τελειώνει τέλη Οκτωβρίου οπότε πολλά καταστήματα, εστιατόρια, ξενοδοχεία κλείνουν. Αν και το χειμώνα παραμένουν ανοιχτά κάποια ξενοδοχεία και εστιατόρια για τους επισκέπτες αυτά είναι λιγοστά.

Όντας νησί η Σαντορίνη δυσκολεύεται να αναπτύξει χειμερινό τουρισμό λόγω καιρού (δυνατοί άνεμοι, απαγορευτικά στις μετακινήσεις, υγρασία)δυσκολεύουν την παραμονή ξένων στο νησί.

Όπως και άλλες περιοχές της Ελλάδας, η Σαντορίνη δέχεται πολλούς επισκέπτες που έρχονται για τις παραλίες, τον ήλιο και την νυχτερινή ζωή της. Συνήθως έρχονται τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο που είναι και η υψηλή περίοδο για το νησί. Το νησί όμως προσελκύει ξένους με ειδικές γνώσεις και ενδιαφέροντα λόγω της πλούσιας ιστορίας του, φυσικής και πολιτιστικής. Για το λόγο αυτό, πρέπει να δοθεί έμφαση στον τομέα αυτό, με ειδικά προγράμματα. Παρακάτω θα δούμε μορφές εναλλακτικού τουρισμού που αναπτύσσονται ή μπορούν να αναπτυχθούν στη Σαντορίνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

ΓΕΩΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο γεωτουρισμός είναι μια μορφή πολιτιστικού - περιβαλλοντικού τουρισμού που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία τα οποία αξιοποιούνται για την προσέλκυση επισκεπτών με ιδιαίτερα ενδιαφέροντα.

Ο Γεωτουρισμός στηρίζεται στη μαγεία της ανακάλυψης και στη δύναμη της αυθεντικότητας που αποπνέει η επαφή με την φυσική κληρονομιά του τόπου μας.

Συνδέοντας δημιουργικά τη Φύση και τον Πολιτισμό κάθε περιοχής, ο γεω-τουρισμός μπορεί να δώσει απάντηση στις νέες αναζητήσεις και τάσεις του τουρισμού και να συμβάλλει έτσι στην διάδοση και ανάπτυξη πολλών περιοχών της χώρας.

Ο Ελληνικός χώρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οικολογικά και πολιτισμικά αποθέματα της Γης και είναι διάσπαρτος από μοναδικής αξίας και σπουδαιότητας φυσικά γεωλογικά μνημεία που ονομάζονται και Γεώτοποι.

Οι Γεώτοποι, είναι χώροι (θέσεις) στους οποίους συναντώνται στοιχεία που καταγράφουν την γεωλογική ιστορία της κάθε περιοχής. Αποτελούν αδιάψευστους μάρτυρες της αέναης εξέλιξης της ζωής και του Πλανήτη. Γεώτοποι χαρακτηρίζονται ηφαίστεια, σπήλαια, φαράγγια, απολιθωματοφόρες θέσεις, μεγάλα γεωλογικά ρήγματα, αρχαία μεταλλεία και λατομεία, γεωμορφές και τοπία που σκάλισαν στη διάρκεια των γεωλογικών αιώνων οι δυνάμεις της φύσης. Οι θέσεις αυτές έχουν ξεχωριστή επιστημονική και αισθητική αξία και μπορούν να αποτελέσουν περιοχές με αξιόλογο τουριστικό ενδιαφέρον.

Αν και είναι νέος όρος στην ορολογία της τοπικής ανάπτυξης, ο γεω-τουρισμός εφαρμόζεται είδη σε πολλές περιοχές στην Ευρώπη με σημαντικές προοπτικές δυναμικής συνέχειας και διάδοσης.

Ο γεωτουρισμός στην Σαντορίνη.

Το πανέμορφο νησί της Σαντορίνης, κάθε χρόνο κατακλύζεται από χιλιάδες ανθρώπους από όλο τον κόσμο που φτάνουν εκεί από τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, για να θαυμάσουν την επιβλητική Καλδέρα και να κατανοήσουν έτσι καλύτερα το αξεπέραστο μεγαλείο της φύσης. Η έκρηξη που περίπου το 17ο αι. π.Χ. (τις τελευταίες δεκαετίες του 17^{ου} αιώνα με πιθανότερο το 1613-1614 π., εξακολουθεί να προκαλεί το ενδιαφέρον των ερευνητών και να εξάπτει τη φαντασία του κοινού. Η Σαντορίνη συγκαταλέγεται μαζί με τα Μέθανα τη Μήλο και τη Νίσυρο στα ενεργά ηφαίστεια της χώρας μας.

Η Μινωική έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης ήταν η μεγαλύτερη που έχει γνωρίσει ο πλανήτης τα τελευταία 10.000 χρόνια. Το μέγεθος της καταστροφής ήταν τόσο μεγάλο που «χτύπησε» και τα γειτονικά, σε ακτίνα 50-60 χιλιομέτρων, νησιά, ακόμη και τη βόρεια Κρήτη. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς πως με το μέγεθος της έκρηξης προέκυψαν περίπου 150 δισεκατομμύρια τόνοι πετρώματος! Αυτά υποστηρίζει ο καθηγητής ηφαιστειολογίας Γιώργος Βουγιουκαλάκης. Η Σαντορίνη δεν είναι όλη και δεν ήταν πάντα ηφαίστειο. Τότε που τα ηφαίστεια δεν είχαν αρχίσει ακόμη να εμφανίζονται στο Νότιο Αιγαίο, 5 εκατομμύρια χρόνια πριν από σήμερα ένα μικρό νησάκι με διάμετρο 6 χιλιομέτρων

ξεπρόβαλε μερικές εκατοντάδες μέτρα από πάνω από τα κύματα του Αιγαίου στη θέση της νοτιοανατολικής Θήρας .

Η τρομερή ηφαιστειακή έκρηξη είχε ως συνέπεια να ανατιναχθεί ολόκληρο το κεντρικό μέρος της Στρογγύλης και να σχηματισθεί η καλδέρα που βλέπουμε σήμερα και θεωρείται η μεγαλύτερη και εντυπωσιακότερη καλδέρα του κόσμου. Έχει σχήμα ημισελήνοειδές που συμπληρώνεται σε κύκλο με τα νησιά Θηρασία και Άσπρο (Άσπρονήσι). Στο εσωτερικό του κύκλου και σχεδόν στο κέντρο του, στην καλδέρα που έχει σχηματιστεί από μεγάλη ηφαιστειακή έκρηξη και καταβύθιση ενός τμήματος του νησιού, βρίσκονται τα νησιά Νέα Καμένη και Παλαιά Καμένη. Τα δύο αυτά νησιά δημιουργήθηκαν από τις υποθαλάσσιες εκχύσεις του Ηφαιστείου της Θήρας.

Η νησίδα της Νέας Καμένης μπορεί, χωρίς την παραμικρή δόση υπερβολής, να θεωρηθεί σαν ένα μοναδικό και ύψιστης σπουδαιότητας τοπίο, ένας χώρος που υπερπληρεί τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί σαν μνημείο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και μείζονος επιστημονικού ενδιαφέροντος, ένα «διατηρητέο μνημείο της φύσης». Ήδη με την απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού 23732/22-12-72 (ΦΕΚ 1127/23-12-72) έχει χαρακτηριστεί μαζί με τον υπόλοιπο χώρο του νησιώτικου συμπλέγματος της Σαντορίνης ως «τόπος ιστορικού και ιδιαίτερου φυσικού κάλλους χρήζοντος ειδικής κρατικής προστασίας».

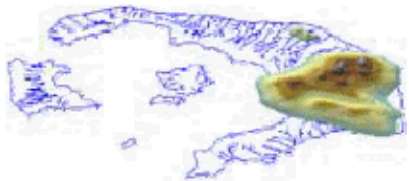
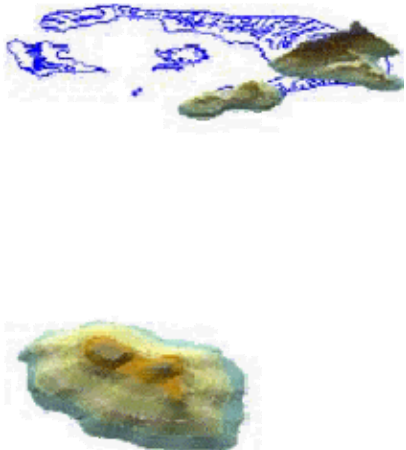
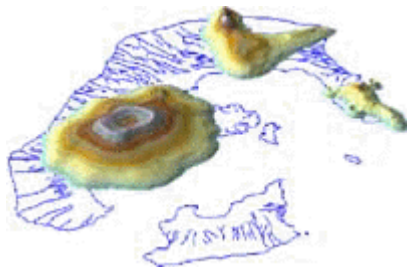
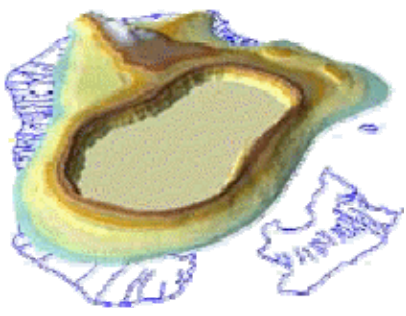
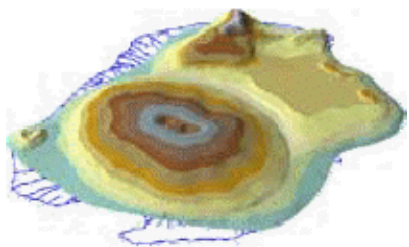
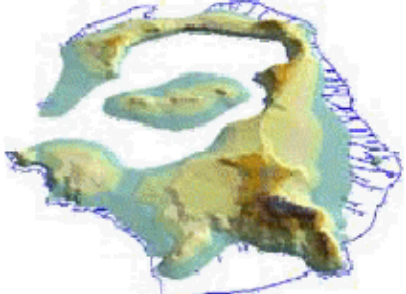
Οι νησίδες Παλαιά και Νέα Καμένη, μαζί με το χώρο της καλδέρας, έχουν επίσης προταθεί να θεωρηθούν σαν Παγκόσμιο μνημείο γεωλογικής κληρονομιάς (κατάλογος Cowie της πρότασης IUGS). Η μοναδικότητα και σπουδαιότητα του χώρου έγκειται κυρίως στο ότι πρόκειται για τη νεώτερη ηφαιστειακή χέρσο της Ανατολικής Μεσογείου. Είναι ένα ενεργό ηφαιστειακό κέντρο, με τα παλαιότερα πετρώματα να έχουν ηλικία 425 ετών και τα νεώτερα μόλις 45 ετών. Εκτός από τη μοναδική φυσική ομορφιά του τοπίου και τη σπουδαιότητά του στην τουριστική βιομηχανία της Σαντορίνης, ο χώρος είναι μοναδικός και από επιστημονική σκοπιά: Η γέννηση και σταδιακή επαύξηση με ηφαιστειακές εκρήξεις μιας νησίδας σε 425 χρόνια, με 6 διαφορετικά επεισόδια (1570, 1866, 1925, 1939, 1950) καθιστά δυνατή τη μελέτη πλειάδας μοναδικών γεωλογικών -ηφαιστειακών - βιολογικών φαινομένων και διαδικασιών ενός γεω-οικοσυστήματος σε ισορροπία, ουσιαστικά αδιατάρακτου από την ανθρώπινη δραστηριότητα.

Η φυσική, τουριστική και επιστημονική μοναδικότητα και σπουδαιότητα του χώρου κάνει αδήριτη την ανάγκη διατήρησής του όπως τον δημιούργησε η φύση, με τις ελάχιστες κατά το δυνατόν ανθρώπινες επεμβάσεις και διαταραχή, καθώς οποιαδήποτε μη ορθά μελετημένα

παρέμβαση και δραστηριότητα μπορεί να προκαλέσει ανεπανόρθωτες μη αντιστρέψιμες βλάβες στο γεω-οικοσύστημα, οδηγώντας στη μερική ή ολική υποβάθμισή του.

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟΥ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

(Απεικόνιση: Ν.Ανδρουλακάκης, Γ. Βουγιουκαλάκης - ΙΓΜΕ)

	
<p>3 εκατομμύρια χρόνια πριν Η προ-ηφαιστειακή Σαντορίνη</p>	<p>700.000 χρόνια πριν Ηφαιστεια Χριστιανών - Ακρωτηρίου</p>
	
<p>300.000 χρόνια πριν Ηφαιστειο Περιστέρι</p>	<p>200.000 χρόνια πριν Καλδέρα "Κατώτερης Κίσηρης"</p>
	
<p>30.000 χρόνια πριν Ηφαιστειο Σκάρος</p>	<p>3.700 χρόνια πριν Η "Στρογγύλη"</p>

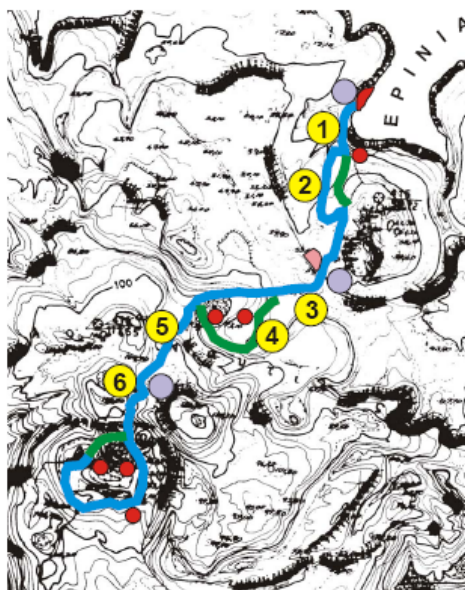
Η ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΣΗΜΕΡΑ

(Απεικόνιση: Ν.Ανδρουλακάκης, Γ. Βουγιουκαλάκης - ΙΓΜΕ)

Έκθεση μέτρων εφαρμογής του «Σχεδίου Περιβαλλοντικής διαχείρισης» του «Ηφαιστείου»

Δεκέμβριος 2003

- Βασικό μονοπάτι
- Μονόδρομος για κάθοδο
- Μώλος, Στέγαστρο, Χώρος συλλογής απορριμάτων
- ◆ Στέγαστρο, WC, Σταθμός Α' βοηθειών
- Κάδοι συλλογής απορριμάτων
- 1 Θέσεις που απαιτείται διαμόρφωση του μονοπατιού
- Θέσεις που θα πρέπει να αποκλεισθεί η διάβαση (κατάργηση υπάρχοντος μονοπατιού)

Έκθεση μέτρων εφαρμογής του «Σχεδίου Περιβαλλοντικής διαχείρισης» του «Ηφαιστείου»
Ι.Μ.Π.Η.Σ. 12/2003

Έκθεση του Ινστιτούτου Μελέτης και Παρακολούθησης Ηφαιστείου Σαντορίνης

Τα πρόβληματα

Η νησίδα της Νέας Καμένης είναι ένας χώρος που έχει σε μικρό βαθμό διαταραχθεί από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Η μερική αυτή διατάραξη σωρεύεται όμως πολλαπλασιαστικά τα τελευταία χρόνια και δημιουργεί ορατή πλέον όχληση. Η ανθρώπινη δραστηριότητα στο νησί έχεινα κάνει κυρίως με:

- Τη διακίνηση των επισκεπτών του νησιού
- Τον ελλιμενισμό και την επισκευή πλοιαρίων στους όρμους της Ερινιάς και των Ταξιαρχών κυρίως, κατά τη χειμερινή περίοδο.

Τα κυριότερα προβλήματα, που παρατηρούνται από και κατά τη διακίνηση εκατοντάδων χιλιάδων επισκεπτών είναι:

- Ανυπαρξία πληροφόρησης.
- Κίνηση των επισκεπτών εκτός των υπαρχόντων μονοπατιών, γεγονός που εγκυμονεί από τη μια σοβαρούς κινδύνους για τη σωματική ακεραιότητα των επισκεπτών που κινούνται έξω από τα σταθερά μονοπάτια, και από την άλλη αλλοιώνει έντονα τη μορφή του φυσικού τοπίου. Εάν αυτή η δραστηριότητα συνεχιστεί ανεξέλεγκτα, σε λίγα χρόνια στην επισκέψιμη επιφάνεια της Νέας Καμένης θα διασταυρώνονται δεκάδες μονοπάτια χαραγμένα αυθαίρετα από τις ομάδες επισκεπτών, προκαλώντας και επιταχύνοντας τη διάβρωση του όλου χώρου, αφαιρώντας την ομορφιά και το δέος που προκαλεί η σημερινή θέα του αδιατάρακτου τοπίου.
- Διάβρωση των μονοπατιών. Η διάβρωση του εδάφους από τη μετακίνηση των επισκεπτών είναι διαρκής. Το πρόβλημα είναι πολύ πιο έντονο στα σημεία που τα μονοπάτια είναι απότομα, καθώς η μεγαλύτερη κλίση επιταχύνει τη διάβρωση. Η αναμενόμενη συνεχής αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στο μέλλον θα επιδεινώσει την κατάσταση, με καταστροφικές συνέπειες για το χώρο.
- Απορρίμματα. Κατά μήκος όλου του χώρου που κινούνται οι επισκέπτες της Νέας Καμένης υπάρχουν σκουπίδια (κυρίως πλαστικά μπουκάλια και κουτιά αναψυκτικών). Κάδοι συλλογής απορριμμάτων δεν υπάρχουν πουθενά.
- Επιγραφές πάνω στα πετρώματα.
- Επιβίβαση – αποβίβαση, ασφαλής παραμονή των επισκεπτών. Σοβαρό πρόβλημα παρατηρείται τόσο στην επιβίβαση και αποβίβαση των επισκεπτών στο μόλο της Ερινιάς, όσο και στην εκεί παραμονή τους πριν ξεκινήσουν ή αφού περατώσουν την επίσκεψή τους στο νησί. Δεν υπάρχει η στοιχειώδης υποδομή στην υπάρχουσα αποβάθρα και γενικότερα στη νησίδα, χώρος αναμονής, στέγαστρο, σταθμός πρώτων βοηθειών, αποχωρητήριο.
- Ασυνόδευτες ομάδες επισκεπτών και ρόλος των ξεναγών. Μεγάλο μέρος των επισκεπτών της Νέας Καμένης μεταφέρονται στο νησί χωρίς τη συνοδεία ξεναγού και χωρίς την παραμικρή παροχή ουσιαστικής και

υπεύθυνης πληροφόρησης για το χώρο στον οποίο θα κινηθούν. Πολλές φορές η παρουσία ξεναγού είναι τυπική, και οι συνοδευόμενες ομάδες διασπώνται σε «παρέες» που κινούνται κατά βούληση. Από τα παραπάνω γίνεται προφανές ότι απαιτείται μια καλά σχεδιασμένη παρέμβαση στο χώρο.

Οι λύσεις

Το Ινστιτούτο Μελέτης και Παρακολούθησης του Ηφαιστείου της Σαντορίνης (ΙΜΠΗΣ) ιδρύθηκε το καλοκαίρι του 1995, με σαφή μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, έχοντας ως κύριο σκοπό τη συνέχιση της λειτουργίας του Ηφαιστειολογικού Παρατηρητηρίου και των δικτύων παρακολούθησης που εγκαταστάθηκαν το 1994 - 1995 στα πλαίσια ερευνητικού προγράμματος το οποίο χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τον Απρίλιο του 1997 έκαναν μία πρόταση σχεδίου περιβαλλοντικής διαχείρισης του «Ηφαιστείου» της Σαντορίνης- παρεμβάσεις στη Νέα Καμένη για την προστασία του χώρου καθώς και τη βέλτιστη εξυπηρέτηση και ασφάλεια των επισκεπτών της. Οι προτάσεις που έκαναν και έχουν αρχίσει να εφαρμόζονται είναι οι εξής:

- Διαμόρφωση του μόλου.

1. Να διαμορφωθεί κατάλληλα η αποβάθρα καθώς και χώρος αναμονής των επισκεπτών με στέγαστρο στην Ερινιά, σχεδιασμένα έτσι ώστε να μην προκαλούν όχληση στο περιβάλλον.
2. Να μην επιτραπεί οποιαδήποτε νέα παρέμβαση στο νησί, και σε οποιοδήποτε σημείο του (μόλοι, αγκυροβόλια κλπ).
3. Να μην επιτρέπεται η παρουσία μικροπωλητών στο νησί.

- Διαμόρφωση χώρου ξεκούρασης και αποχωρητηρίου στο μέσο της διαδρομής. Είναι δυνατόν να διαμορφωθεί κατάλληλα χωρίς να προκαλεί όχληση στο περιβάλλον, χώρος αναμονής των επισκεπτών (μικρό στέγαστρο), η εγκατάσταση ενός μικρού χημικού αποχωρητηρίου, καθώς και ενός σταθμού πρώτων βοηθειών, στη θέση που υποδεικνύεται με ροζ χρώμα στον επισυναπτόμενο χάρτη.

- Πινακίδες - Πληροφόρηση.

Να τοποθετηθεί σε κατάλληλα επιλεγμένο σημείο στο χώρο της αποβάθρας καλαίσθητη πινακίδα που θα δίνει απαραίτητες και χρήσιμες πληροφορίες στον επισκέπτη: μία μεγάλη πινακίδα με γενικές πληροφορίες και το ηφαιστειολογικό χάρτη του νησιού στην περιοχή αναμονής του όρμου της Ερινιάς. Να εκτυπωθεί ένα τρίπτυχο, που έχει ήδη συνταχθεί, μορφοποιηθεί από το Ι.Μ.Π.Η.Σ. και παραδοθεί στην Αναπτυξιακή, και να τοποθετηθούν οι προβλεπόμενες εκεί μικρές πινακίδες – σημάνσεις των θέσεων, κατά μήκος της σχεδιασμένης διαδρομής για υπόδειξη της θέσης του επισκέπτη στο νησί, το είδος και την ηλικία των λαβών και κρατήρων που συναντώνται κ.λ.π.

- Μονοπάτια.

1. Να επιλεγεί ένα μόνο μονοπάτι, το καταλληλότερο για την πορεία των επισκεπτών και με τα λιγότερα προβλήματα διάβρωσης. Στον επισυναπτόμενο χάρτη υποδεικνύεται με γαλάζιο χρώμα.
2. Να σχεδιαστούν διακλαδώσεις του μονοπατιού με "μονοδρόμηση" σε μερικές περιπτώσεις που το απαιτεί η τοπογραφία της περιοχής και η ασφαλής διακίνηση των επισκεπτών. Στον επισυναπτόμενο χάρτη υποδεικνύεται με πράσινο χρώμα.
3. Να απαλειφθούν τα ίχνη των μονοπατιών που έχουν χαραχθεί μέχρι τώρα ανεξέλεγκτα από περιπλανώμενους επισκέπτες.
4. Να ενισχυθούν όλα τα απότομα τμήματα των μονοπατιών που περνούν από χαλαρά εδάφη και καταστρέφονται συνεχώς από τη διάβρωση. Αυτό μπορεί να γίνει με διακριτικό χτίσιμο καλαίσθητης ξερολιθιάς από τεμάχια λαβών της εγγύς περιοχής τα οποία έχουν μετακινηθεί από τη θέση τους λόγω της κίνησης των επισκεπτών. Έτσι δεν θα υπάρξει επιπλέον επιβάρυνση αλλά αντίθετα αποκατάσταση και υπεράσπιση του περιβάλλοντος. Στον επισυναπτόμενο χάρτη οι θέσεις αυτές υποδεικνύονται με κίτρινους κύκλους Έκθεση μέτρων εφαρμογής του «Σχεδίου Περιβαλλοντικής διαχείρισης» του «Ηφαιστείου»
5. Να απαγορευτεί, για την ασφάλεια των επισκεπτών και την αποφυγή περαιτέρω υποβάθμισης του τοπίου, η κίνηση επισκεπτών εκτός των οριοθετημένων μονοπατιών.
6. Να τοποθετηθεί προστατευτικό (σχοινί;) στα απότομα σημεία του κεντρικού κρατήρα.

- Απορρίμματα.

1. Συλλογή και αποκομιδή από το νησί όλων των απορριμμάτων που έχουν σωρευτεί κατά μήκος των μονοπατιών που κινούνται οι επισκέπτες. Θα μπορούσε να οργανωθεί μία πρώτη εξόρμηση καθαριότητας από τα σχολεία, για λόγους περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των μαθητών.
2. Τοποθέτηση σε τρία κατάλληλα σημεία μεγάλων κάδων απορριμμάτων, σχεδιασμένων και εγκατεστημένων έτσι ώστε να μην προκαλούν όχληση στο περιβάλλον. Στον επισυναπτόμενο χάρτη οι θέσεις των κάδων υποδεικνύονται με μοβ κύκλο
3. Καθημερινή αποκομιδή των σκουπιδιών από το νησί με παράλληλη συλλογή και τυχόν άλλων διασπαρμένων κατά μήκος της διαδρομής.

- Επιγραφές.

Να σβηστούν με κατάλληλο χρώμα οι υπάρχουσες επιγραφές.

- Θραύση και αφαίρεση πετρωμάτων.

Να απαγορευτεί η θραύση και η οποιαδήποτε αφαίρεση πετρωμάτων από τους επισκέπτες. Κατ'εξάιρεση θα επιτρέπεται η δειγματοληψία πετρωμάτων από γεωεπιστήμονες μετά από ειδική άδεια

η οποία θα εκδίδεται για μεν τους αλλοδαπούς από το ΙΓΜΕ (σύμφωνα με την ισχύουσανομοθεσία), για δε τους Έλληνες ερευνητές από το ΙΜΠΗΣ.

- **Ρόλος Συνοδών.**

Να γίνει προσπάθεια να καθιερωθεί η παρουσία συνοδού στις ομάδες επισκεπτών. Ο ρόλος του συνοδού πρέπει να είναι καθοριστικός για την ασφαλή περιήγηση, την πληροφόρηση και τον καθορισμό της συμπεριφοράς των επισκεπτών, τον σεβασμό τους στο χώρο και τη μοναδικότητά του. Να οργανώνονται ετήσια σεμινάρια επιμόρφωσης - πληροφόρησης των ξεναγών για το χώρο, προκειμένου να αυξηθεί ο αριθμός των ξεναγών με ουσιαστική και υπεύθυνη ενημέρωση.

- **Δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης και καθαριότητα όρμων.**

Να υπάρχει σχετική επιτήρηση και πληροφόρηση, ώστε οι εργασίες επισκευής των πλοιαρίων να μην βρομίζουν την περιοχή των όρμων και να υπάρχει πάντα η δυνατότητα προσέγγισης σε αυτούς.

Η συνολική εικόνα που θα πρέπει να δίνει ο χώρος της Νέας Καμένης μετά τις παρεμβάσεις που προτείνονται, τις πινακίδες, την πληροφόρηση που θα παρέχεται, τη παρουσία συνοδών κλπ, είναι ενός πολύτιμου και μοναδικού τοπίου που υπεύθυνοι τοπικοί παράγοντες και οι κάτοικοι της Σαντορίνης το αγαπούν, το σέβονται, και φροντίζουν να το διατηρήσουν, μεταδίνοντας έτσι τα ίδια συναισθήματα αγάπης και σεβασμού στον επισκέπτη.

Γύρω Περιοχές

Εκτός από τον χώρο της Νέας Καμένης σε όλη τη περιοχή της Σαντορίνης οι εκρήξεις του ηφαιστείου έχουν αφήσει τα σημάδια τους. Το νησί, εκτός από ένα μικρό μη ηφαιστειακό υπόβαθρο, αποτελείται σχεδόν εξ ολοκλήρου από ηφαιστειακά πετρώματα, τα οποία διακρίνονται ως μία πολύχρωμη ακολουθία στα απότομα τοιχώματα της εντυπωσιακής καλδέρας. Τα παλαιότερα ηφαιστειακά πετρώματα βρίσκονται στην περιοχή του Ακρωτηρίου και των Χριστιανών. Στα 530-430 Κα σχηματίζεται ένα μεγάλο ηφαίστειο στο βόρειο μέρος. Ονομάζεται ηφαίστειο της Περιστερίας. Σήμερα, τα υπολείμματα αυτού του ηφαιστείου αντιπροσωπεύονται από το Μικρό Προφήτη Ηλία και το Μεγάλο Βουνό. Συγχρόνως, μικρότερα ηφαιστειακά κέντρα δραστηριοποιούνται νοτιότερα στον Μπάλο, Κόκκινη Παραλία και Κοκκινόπετρα . Τέλος σε 6,5 χιλιόμετρα από τις ΒΑ ακτές της Σαντορίνης, έξω από την καλδέρα, υπάρχει το υποθαλάσσιο ηφαίστειο Κουλούμπο, ο οποίος και εξερράγη με τρομακτική ισχύ τον Σεπτέμβριο του 1650 και παραμένει ακόμα ενεργό

Στο νησί υπάρχουν επίσης τέσσερις θερμομεταλλικές πηγές:

- 1) Αθήρμη ή Θέρμη του Χριστού, χλωριονατρώχα πηγή στην περιοχή του Μεγαλοχωρίου με θερμοκρασία 40° -42°C.
- 2) Πλάκας, στην ίδια περιοχή με θερμοκρασία 28°-30°C.
- 3) Κόκκινα Νερά, σιδηρώχα πηγή που ενδείκνυται για παθήσεις του στομάχου.
- 4) Ανάβρυτά, στην περιοχή της κοινότητας Εμπορείου, κοντά στις νοτιοανατολικές ακτές που ενδείκνυται για ρευματοπάθειες.

Σε διάφορα σημεία του νησιού υπάρχουν εμφανίσεις μαγγανίου, μόλυβδου και αυτοφυούς θείου.

Η προσέλκυση των τουριστών στηρίζεται στις ασυνήθιστες φυσικές καλλονές (ηφαιστειογενής νησίδες στο κέντρο της καλδέρας, στις φημισμένες παραλίες στα ανατολικά, με την σκουρόχρωμη – ηφαιστειακή προέλευσης- αμμουδιά) , στη γεωγραφική θέση των Φηρών και της Οίας στο χείλος της και στους σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

ΠΕΡΙΠΑΤΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο περιπατητικός τουρισμός ορίζεται ως η πραγματοποίηση τουριστικών δραστηριοτήτων, που αφορούν τη διενέργεια περιπατητικών εκδρομών διαμέσου περιοχών αξιόλογης αισθητικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής αξίας. Έχει πολλές ομοιότητες με τον γεωτουρισμό αλλά ο περιπατητικός τουρισμός είναι στενά συνδεδεμένος με την ύπαρξη των μονοπατιών, οργανωμένων ή όχι, εύκολης ή δύσκολης πρόσβασης.

Πραγματοποιείται κυρίως σε ημιορεινές ή ορεινές περιοχές (λαγκάδια, πλαγιές, κλπ), χωρίς αυτό να είναι απόλυτο, και θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως είδος αθλητικού τουρισμού.

Ο Περιπατητικός Τουρισμός στη Σαντορίνη

Στην Σαντορίνη βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα εντοπισμού, ανάδειξης και αξιοποίησης των μονοπατιών του νησιού, μέσω του ΕΟΤ. Στα πλαίσια αυτής της μελέτης έχουν εντοπιστεί μονοπάτια, για τα οποία δρομολογείται χαρτογράφηση, καθαρισμός, πλακόστρωση στα σημεία που απαιτείται, κατασκευή βαθμίδων και σήμανση. Οι διαδρομές είναι οι εξής:

• ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ1

- 1- Γουλάς Οίας
- 2- Διασταύρωση –Συνέχιση Μ1 ή προς Σκαλόδρομο Οίας
- 3- Κοινότητα Οίας (παρκινγκ) –Διασταύρωση- Συνέχιση Μ1 ή προς Μ2 Θόλος ή παραλία
- 4- Διασταύρωση - Συνέχιση Μ1 ή προς Αρμένη
- 5- Είσοδος Παλαιάς Οίας – Προς Μ3 ή Φοινικιά ή Κουλούμπρος
- 6- Εργοστάσιο Αφαλάτωσης (παρκινγκ)
- 7- Προφήτης Ηλίας Οίας
- 8- Σταυρός του Βουνού
- 9- Μαύρο Βουνό Οίας
- 10-Στενό Οίας
- 11- Διασταύρωση – Πορεία Καλντέρας ή Πορεία Παλιού Δρόμου
- 12-Σκαλιά Οίας – Σήμανση Μ1
- 13-Μικρός Προφήτης (Ηλίας)
- 14-Άγιος Αντώνιος νέος – Προς Ασκητικό Αγ. Αντωνίου
- 15-Νεκροταφείο Ημεροβιγλίου – Άγιος Αθανάσιος
- 16-Είσοδος Ημεροβιγλίου
- 17-Κορυφή Σκάρου
- 18-Παναγία Μαλτέζα – Πορεία προς Μ4 ή Πορεία προς Βουρβούλο
- 19-Μοναστήρι Άγιου Νικολάου
- 20- Είσοδος Φηρών – Φηροστεφάνι
- 21-Φηρά –Προς Φράγκικα ή προς Καλντέρα
- 22-Φράγκικα
- 23-Συνεδριακό Νομικού
- 24-Τελεφερικ
- 25-Άγιος Μηνάς
- 26-Πλατεία Σαρπάκη
- 27-Φηρά – Διασταύρωση Συνεταιρισμού
- 28- Μονοπάτι ορυχείων Φηρών
- 29- Λεπροκομείο – Αγ. Ιωάννης Λουβός
- 30-Διασταύρωση Μεσαριάς – Συνέχιση Μ1 ή Μεσαρία Μ9
- 31- Ανώνυμη Στάση
- 32-Αγία Ειρήνη Μεσαριάς
- 33-Διασταύρωση Πυργού- Αγ. Αντρέας –Συνέχιση Μ1 ή Μ6 ή Πύργος
- 34-Διασταύρωση Αθηνιού – Αγ. Παντελεήμων - Συνέχιση Μ1 ή Αθηνιός Μ6 ή Μεγαλοχώρι Μ7
- 35- Καλντέρα – Αθηνιός Στάση ή προς Πλάκα
- 36-Τοπογραφικό
- 37-Άγιος Στάθης
- 38-Ορυχεία
- 39-Μύλοι Ακρωτηρίου
- 40-Διασταύρωση Ακρωτηρίου – Συνέχιση Μ1 ή Μ7
- 41-Οικισμός Ακρωτηρίου – Σχολείο
- 42-Παναγία Μπάλου – Προς Όρμο Μπάλου

- 43-Οικισμός Ακρωτηρίου
- 44-Παναγία Κοίμησης
- 45-Στάση Ακρωτηρίου
- 46-Μέσα Πηγάδια
- 47- Πλατεία Φτέλου – Συνέχιση Μ1 ή Μέσα Γιαλός ή Μπουτσουνάρα
- 48-Θεοσκέπαστη
- 49-Στάση Φάρου
- 50-Φάρος Ακρωτηρίου

• **ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ2**

- 51-Νησί Αγίου Νικολάου Οίας
- 52- Αμμούδι
- 53-Άγιος Γιάννης Καθαρός – Παλιά Ορυχεία Γης Οίας
- 54-Διασταύρωση Θόλου
- 55- Κοινοτικό Παρκινγκ – Προς συνέχιση Μ1
- 56-Είσοδος Θόλου
- 57-Λιμανάκι Οίας – Μαυρόπετρα
- 58-Διασταύρωση Κουλούμπου – Συνέχιση Μ2 ή Μ3 ή Φοινικιά
- 59- Κουλούμπους
- 60-Λαξευτοί Τάφοι
- 61-Πηγάδια Κουλούμπου – Προς Μονοπάτι Αμμοδρόμου και Προς Μονοπάτι Φρυδιού
- 62-Άγιος Γεώργιος ο Ξεχρεωτής – παναγιά του Καλού
- 63-Λιμανάκι Ημεροβιγλίου
- 64-Αμμόδρομος Βουρβούλου
- 65-Λιμανάκι Βουρβούλου
- 66-Αμμόδρομος Βουρβούλου – Εργοστάσιο
- 67-Λιμανάκι Φηρών
- 68-Εργοστάσιο
- 69-Λιμανάκι Καρτεράδου
- 70-Διασταύρωση Μονολίθου – Συνέχιση Μ2 ή Προς Καρτεράδο
- 71-Λιμάνι Μονολίθου
- 72-Μοναστήρι Αγίου Ιωάννη Μονολίθου
- 73-Αγία Παρασκευή
- 74-ΑΒΙΣ Εργοστάσιο
- 75-Ριβάρια Καμαριού
- 76-Προς Κοινότητα Καμαριού
- 77-Προς Ασκητάριο
- 78-Άγιος Νικόλαος Καμαριού – Καμάρια
- 79-Διασταύρωση – Συνέχιση Μ2 ή Ζωοδόχος Πηγή ή Δρόμος Αρχαία Θήρα
- 80-Ασκητάριο
- 81-Ζωοδόχος Πηγή
- 82-Πλατεία Πύλης Αρχαίας Θήρας –Προς προφήτη Ηλία ή Προς Περίσα ή προς Αρχαία Θήρα
- 83-Διασταύρωση – Συνέχιση Μ2 ή Προς Παναγία κατευχιάνη

- 84-Στάση Ανάπαυσης
- 85-Διασταύρωση Αγίου Ιωάννου Δενδρίου – Συνέχιση Μ2 ή
Προς Εμπορείο
- 86-Αρχαιολογικός χώρος Περίσας
- 87-Τίμιος Σταυρός Περίσας
- 88-Περίβολας
- 89-Θέατρο Πεζοδρόμου
- 90-Άγιος Γεώργιος Θαλασσίτης- Συνέχιση Μ1 προς Αρχαία
Ελευσίνα –Εξωμύτης αρχαία υπό την θάλασσα
- 91- Αρχαία Ελευσίνα – Ευρήματα
- 92-Εξωμύτης - Αρχαία Ελευσίνα
- 93-Λιμάνι καταφύγιο των ψαράδων
- 94-Διασταύρωση Με Μ8
- 95-Βλυχάδα
- 96-Παραλία Βλυχάδας
- 97-Παραλία Βλυχάδας
- 98-Παραλία Αρχαίων Ακρωτηρίου
- 99- Παρκινγκ –Είσοδος Αρχαιολογικού χώρου
- 100- Άγιος Νικόλαος Ακρωτηρίου – κόκκινη Παραλία

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ3

- 101- Προς Φοινικιά –Μ3
- 102- Διασταύρωση προς Φοινικιά
- 103- Οικισμός Φοινικιά
- 104- Άγιος Κωνσταντίνος
- 105- Σπήλαια
- 106- Κυρά Παναγιά
- 107- Αγία Κυριακή

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ4

- 108- Θεοσκέπαστη
- 109- Διασταύρωση με Μ1
- 110- Στάση Λεωφορείων – Ημεροβίγλι
- 111- Διασταύρωση Βουρβούλου Αυτοκινητόδρομος Οίας –
Φηρών
- 112- Μνημείο Πεσόντων Βουρβούλου
- 113- Διασταύρωση με αυτοκινητόδρομο Βουρβούλου –
Κουλούμπου - Οίας
- 114- Γήπεδο
- 115- Λιμανάκι

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ5

- 116- Όρμος Φηρών
- 117- Πλατεία Φηρών
- 118- Επαρχείο
- 119- Κατοικίες
- 120- Είσοδος Κρτεράδου

- 121- Πλατεία Καρτεράδου
- 122- Εκκλησία Αναλήψεως
- 123- Στάση ανάπαυσης – Προς Αεροδρόμιο
- 124- Αεροδρόμιο

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ6

- 125- Λιμάνι Αθηνιάς
- 126- Στάση ανάπαυσης
- 127- Άγιος Ανδρέας Πύργου
- 128- Μύλοι
- 129- Εστία Πύργου
- 130- Πλατεία Πύργου
- 131- Προς Επισκοπή Γωνιάς και Έξω Γωνιά
- 132- Διασταύρωση- Συνέχιση Μ6 ή Προς Επισκοπή Γωνιάς και Έξω Γωνιά
- 133- Προς Εμπορείο
- 134- Παλιός Δρόμος για Προφήτη Ηλία
- 135- Άγιοι Απόστολοι – Σχολεία
- 136- Στρατιωτική Μονάδα
- 137- Άγιος Νεκτάριος
- 138- Προφήτης Ηλίας
- 139- Κεραίες – Προς Αρχαία Θήρα
- 140- Στάση Ανάπαυσης
- 141- Κορυφή Βουνού – Νερό
- 142- Διασταύρωση με Μ2
- 143- Αρχαία Θήρα

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ7

- 144- Διασταύρωση Αθηνιού
- 145- Είσοδος Μεγαλοχωρίου
- 146- Άγιοι Ανάργυροι Μεγαλοχωρίου
- 147- Έξοδος μεγαλοχωρίου
- 148- Ανώνυμη Στάση
- 149- Διασταύρωση με Αμαξιτή Οδό
- 150- Εκκλησία Αναλήψεως
- 151- Εκκλησία Αγία Άννα Παταμιώτισσα
- 152- Σχολείο Ακρωτηρίου
- 153- Πλατεία Ακρωτηρίου
- 154- Είσοδος Αρχαιολογικού Χώρου Ακρωτηρίου (παρκινγκ)

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ8

- 155- Ορυχείο Εμπορείου
- 156- Διασταύρωση Παλαιού Δρόμου
- 157- Είσοδος Εμπορείου
- 158- Καστέλι Εμπορείου
- 159- Άγιος Σπυρίδωνας Εμπορείου
- 160- Γουλάς εμπορείου

- 161- Άγιος Νικήτας
- 162- Πλατεία Εμπορείου
- 163- Είσοδος Παλαιού Δρόμου
- 164- Στάση Ανάπαυσης Μύλοι Εμπορείου
- 165- Εκκλησία
- 166- Σκαλοπάτια Βλυχάδας

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ9

- 167- Διασταύρωση με Μ1- Ορυχεία
- 168- Ποταμός Μεσαριάς
- 169- Άγιος Δημήτριος Μεσαριάς
- 170- Πλατεία Σχολείου Μεσαριάς
- 171- Σχολείο Βόθωνα
- 172- Παναγία του Βόθωνα
- 173- Άγιος Γεώργιος Ελίδης
- 174- Παναγία Βόθωνα
- 175- Διασταύρωση με αυτοκινητόδρομο Πύργου – Γωνιάς –Άγιος Χαράλαμπος
- 176- Διασταύρωση για Πύργο Κοινοτικό Κατάστημα Έξω Γωνιάς
- 177- Γηροκομείο
- 178- Σχολείο Έξω Γωνιάς
- 179- Παναγιά Επισκοπή
- 180- Διασταύρωση προς Άγιο Γεώργιο Κατεύχιο - Καμάρι
- 181- Παναγιά Επισκοπή
- 182- Διασταύρωση με αυτοκινητόδρομο Φηρών – Καμαριού
- 183- Κάμπινγκ Καμαριού
- 184- Καμάρι προς Οικισμό
- 185- Στάση Ανάπαυσης – Αεροδρόμιο

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ10 -ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ

- 186- Προβλήτα Ηφαιστείου
- 187- WC
- 188- Στάση Ανάπαυσης
- 189- Κρατήρας
- 190- Άγιος Νικόλαος

ΜΟΝΟΠΑΤΙ Μ11 –ΝΗΣΟΣ ΘΗΡΑΣΙΑ

- 191- Θηρασιά
- 192- Εκκλησία
- 193- Διασταύρωση
- 194- Ρίβα
- 195- Αγία Ειρήνη
- 196- Άγιος Νικόλαος
- 197- Πηγάδια Ευαγγελισμού
- 198- Εκκλησία Κοίμησης Παναγίας
- 199- Πηγάδια Ποταμού
- 200- Πηγάδια Αγριλίας

- 201- Παναγιά Τρυπητή
- 202- Προφήτης Ηλίας
- 203- Εκκλησία Αγίου Δημητρίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) θεωρεί πως πολιτιστικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πολιτιστικό τουρισμό έχουμε όταν ο επισκέπτης θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει τον βασικό χαρακτήρα ενός τόπου και τον πολιτισμό του ως σύνολο, περιλαμβάνοντας:

- την ιστορία και την αρχαιολογία
- τον λαό και τον τρόπο ζωής του
- την πολιτιστική εξέλιξη
  - τις τέχνες και την αρχιτεκτονική
  - το φαγητό, το κρασί και την τοπική παραγωγή
  - την κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή
  - τη μορφολογία της περιοχής
  - τα διάφορα φεστιβάλ και εκδηλώσεις

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι ο πολιτιστικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% τον χρόνο και ότι το 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό στοιχείο. Από το άλλο μέρος, ο μαζικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό μόνο 8% τον χρόνο.

Σύμφωνα με τις έρευνες, το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών (σε σχέση με εκείνο των τουριστών που ακολουθούν τον μαζικό τουρισμό) φαίνεται να έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- ηλικία 45 ως 64 χρόνων
- οι γυναίκες είναι περισσότερες από τους άντρες
- μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- υψηλότερο εισόδημα
- ξοδεύουν 10 ως 15% περισσότερα για κάθε ημέρα ταξιδιού
- ξοδεύουν περισσότερα σε καταναλωτικά προϊόντα όπως σουβενίρ, χειροποίητα είδη, ρουχισμό κλπ.

Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί παράλληλα με άλλες τουριστικές δραστηριότητες άλλων μορφών τουρισμού όπως αγροτουρισμό, τουρισμό υπαίθρου, περιπατητικό τουρισμό, κλπ. Σε αυτές τις μορφές τουρισμού κάποιος μπορεί να βρει στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς και πλούτου. Αυτά τα στοιχεία μπορεί να περιλαμβάνουν αγροτικούς οικισμούς, ιστορικά μνημεία, χαρακτηριστικά αρχιτεκτονήματα (κάστρα, γέφυρες, κλπ), μοναστήρια, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, κλπ.

Βέβαια για την ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού απαιτούνται και κάποιες άλλες ενέργειες όπως :

- Η ιεραρχημένη αναβάθμιση του μουσειακού, μνημειακού και αρχαιολογικού κεφαλαίου της χώρας.
- Η εξασφάλιση της προσβασιμότητας, της επισκεψιμότητας και οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων που θα ενταχθούν σε τουριστικά δίκτυα.
- Η δημιουργία θεματικών πάρκων που αφορούν στον πολιτιστικό πόρο της εκάστοτε περιοχής.
- Η ενίσχυση δράσεων τύπου RI-SE (μεταξύ άλλων προωθείται η σύνδεση καινοτομίας-πολιτισμού), για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων.
- Η ενίσχυση, προβολή και καθιέρωση φεστιβάλ, πολιτισμικών θεσμών και άλλων σχετικών εκδηλώσεων.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Πυκνό πλέγμα αρχαιολογικών χώρων καλύπτει ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Μετά τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους άρχισε να εκδηλώνεται αυξημένο ενδιαφέρον για την ανάδειξη της εθνικής κληρονομιάς. Ανασκαφική δραστηριότητα παρουσιάστηκε ήδη από το δεύτερο μισό του 19ου αι. τόσο από την ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία όσο και από τις ξένες αρχαιολογικές Σχολές (Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή, Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο). Η οργανωμένη και συστηματική αρχαιολογική δραστηριότητα κατά το β' μισό του 20ου αι. είχε ως αποτέλεσμα να αναδειχθούν και να καταστούν επισκέψιμοι για το κοινό αρχαιολογικοί χώροι, που καλύπτουν την περίοδο από την Παλαιολιθική εποχή έως τους νεώτερους χρόνους. Οι αρχαιολογικοί χώροι τελούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Πολιτισμού μέσω των κατά τόπους Εφορειών της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Λειτουργούν με βάση συγκεκριμένο ωράριο, χειμερινό ή θερινό, και για την είσοδο σε αυτούς απαιτείται η έκδοση εισιτηρίου.

Αρχαιολογικός χώρος Ακρωτηρίου

Πρόκειται για έναν από τους σπουδαιότερους προϊστορικούς οικισμούς που έχουν ανασκαφεί στο Αιγαίο, με σημαντικότερα ευρήματα και τεράστια συμβολή στην κατανόηση του κυκλαδικού πολιτισμού από την 4η ως τα μέσα της 2ης χιλιετίας π.Χ.

Οι πρώτες αναφορές για αρχαιότητες στο Ακρωτήρι (1867) γίνονται από τους Γάλλους μελετητές Gorceix και Mamet, ενώ ο Γερμανός Zahn (1899) επικεντρώνεται στον Ποταμό, περιοχή ανατολικά του Ακρωτηρίου, όπου εντόπισε και ανέσκαψε κατάλοιπα της ίδιας περιόδου. Επιφανειακή έρευνα πραγματοποιήθηκε πολύ αργότερα, το 1962, από τον καθηγητή Σπυρίδωνα Μαρινάτο, με σκοπό να εντοπιστούν οι περιοχές που είχαν ερευνήσει οι προηγούμενοι μελετητές. Ένας άλλος στόχος του Μαρινάτου ήταν να επαληθεύσει τη θεωρία του ότι η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης ήταν υπεύθυνη για την καταστροφή των ανακτόρων στην Κρήτη στα μέσα του 15ου αι. π.Χ. Έτσι, το 1967 ξεκίνησε οργανωμένη ανασκαφική έρευνα που ως το 1974 γινόταν υπό την εποπτεία του Μαρινάτου και από το 1976 μέχρι σήμερα πραγματοποιείται από τον καθηγητή Χρήστο Ντούμα και την Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία.

Μέχρι τώρα έχουν μερικώς ερευνηθεί περίπου 11 στρέμματα, όμως, σύμφωνα με εκτιμήσεις, αποτελούν μόνο το 1/10 της συνολικής έκτασης του οικισμού.

Η έρευνα στην περιοχή, αλλά και στο νησί γενικότερα, δυσχεραίνεται σημαντικά λόγω των ηφαιστειακών υλικών, της τέφρας (άσπια) και της κίσηρης (ελαφρόπετρα), που έχουν καλύψει το μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειάς του. Σε ορισμένα σημεία τα ηφαιστειακά στρώματα φτάνουν σε ύψος 60 μ., με αποτέλεσμα να έχουν καλυφθεί όλα τα ίχνη κατοίκησης που είναι προγενέστερα της μεγάλης έκρηξης του ηφαιστείου. Στην περιοχή του Ακρωτηρίου, κυρίως λόγω της διάβρωσης του εδάφους από φυσικά αίτια (νερό, αέρας), τα στρώματα αυτά είχαν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό και ήρθαν στο φως τα λίγα αρχιτεκτονικά λείψανα που προκάλεσαν το ενδιαφέρον των ερευνητών.

Η πόλη, της οποίας το αρχαίο όνομα μάς είναι άγνωστο, καταστράφηκε από τη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου στη μετάβαση από την πρώιμη στην ώριμη φάση της Υστεροκυκλαδικής Ι περιόδου (μέσα 17ου αι. π.Χ.). Η κατοίκηση στην περιοχή ξεκίνησε στο τέλος των Νεολιθικών χρόνων. Η κεραμική αυτής της εποχής εντοπίστηκε κυρίως στο νότιο τμήμα της πόλης, χωρίς όμως δυστυχώς να συνοδεύεται από αρχιτεκτονικά κατάλοιπα.

Πληθώρα ευρημάτων μαρτυρούν πλέον την κατοίκηση στην Πρωτοκυκλαδική περίοδο (2800-1800 π.Χ.): αρχιτεκτονικά λείψανα, κεραμική, πλήθος λίθινων και πήλινων ειδωλίων, λίθινα εργαλεία, αλλά και ταφές σε μορφή εγχυτρισμών στο εσωτερικό θαλάμων, λαξευμένων στο μαλακό ηφαιστειακό φυσικό βράχο. Σύμφωνα με τον Ντούμα, οι θάλαμοι αυτοί ταυτίζονται με νεκροταφείο της Πρωτοκυκλαδικής περιόδου. Ο αντίστοιχος οικισμός, του οποίου μόνο περιορισμένα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα έχουν αποκαλυφθεί, εφόσον είτε καταστράφηκαν από ανοικοδομήσεις των επόμενων περιόδων είτε βρίσκονται ακόμη κάτω από τα μεταγενέστερα κτίσματα, πρέπει να βρισκόταν σε άμεση γειτνίαση.

Κατά τη Μέση εποχή του Χαλκού (1800-1650 π.Χ.) η πόλη μετατράπηκε σε κοσμοπολίτικο λιμάνι και γνώρισε μεγάλη άνθηση. Τα περισσότερα κτήρια –που επιβίωσαν ως την τελική καταστροφή– θεμελιώθηκαν αυτή την περίοδο, αν και στη συνέχεια υπέστησαν αρκετές επισκευές κυρίως λόγω συχνών σεισμών. Ο πολεοδομικός ιστός της πόλης έγινε πυκνός, με ευρύ δίκτυο λιθόστρωτων δρόμων, που οδήγησαν από το ένα άκρο της πόλης στο άλλο, με πλατείες και ανεπτυγμένο αποχετευτικό σύστημα. Προς το τέλος της περιόδου αυτής το Ακρωτήριο, σημαντικό αστικό κέντρο πλέον, είχε δημιουργήσει ένα πυκνό δίκτυο σχέσεων και ανταλλαγών, εμπορικών και πολιτιστικών, με τις υπόλοιπες Κυκλάδες, την ηπειρωτική Ελλάδα, τα Δωδεκάνησα, την Κρήτη, την Κύπρο, την Αίγυπτο και την Παλαιστίνη. Προϊόντα πρώτης ανάγκης ή πολυτελείας ταξίδευαν προς αυτό ή από αυτό σε διάφορους προορισμούς.

Στο απόγειο της άνθησης έφτασε η πόλη στα μέσα του 17ου αι. π.Χ., λίγο πριν από την καταστροφή της από την έκρηξη. Οι κάτοικοι είχαν αποκτήσει μεγάλη τεχνική εξειδίκευση και ικανότητες που καθρεφτίζονται στα προϊόντα του υλικού πολιτισμού τα οποία έχουν φθάσει ως εμάς. Ήταν ικανοί ναυτικοί, αλιείς, μαραγκοί, οικοδόμοι, λιθοξόοι, αγγειοπλάστες, καλαθοπλέκτες, κοσμηματοποιοί. Την περίοδο αυτή γνώρισε εξαιρετική άνθηση και η τέχνη της τοιχογραφίας. Τα περισσότερα από τα κτήρια που έχουν ανασκαφεί μέχρι σήμερα έχουν τοιχογραφημένα ένα ή περισσότερα δωμάτια, κυρίως στον πρώτο όροφο, αλλά κάποιες φορές και στο ισόγειο. Εξαίρεση αποτελούν το κτήριο της Ξεστής 3 και πιθανότατα αυτό της Ξεστής 4 (δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η ανασκαφή του), που παρουσιάζουν μεγαλύτερα τοιχογραφημένα σύνολα με ολοκληρωμένο εικονογραφικό πρόγραμμα. Τα κτήρια αυτά, κυρίως λόγω ευρημάτων, εικάζεται ότι αποτελούσαν διοικητικά ή θρησκευτικά κέντρα. Οι τοιχογραφίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την αρχαιολογική έρευνα γιατί λειτουργούν σα «φωτογραφίες» της εποχής εκείνης, δηλ. φαίνεται να αποδίδουν με πιστότητα διάφορες πρακτικές και τελετουργίες που διαφορετικά θα μας ήταν άγνωστες.

Η απουσία ανθρώπινων λειψάνων από την πόλη, που καταστράφηκε από το ηφαιστείο, φανερώνει ότι οι κάτοικοι είχαν απομακρυνθεί, προειδοποιημένοι για την επερχόμενη έκρηξη από ένα σεισμό. Το νεκροταφείο της πόλης δεν έχει ακόμη αποκαλυφθεί, ενώ υποθέτουμε πως κατά τη Μέση εποχή του Χαλκού (18ος-19ος αι. π.Χ.) μεταφέρθηκε πιθανότατα στις παρυφές της πόλης, που είχε επεκταθεί σε μεγάλο βαθμό, και εγκαταλείφθηκαν οι προγενέστεροι «ταφικοί» θάλαμοι.

Από τα ευρήματα δεν επιβεβαιώθηκε η υπόθεση του Μαρινάτου σχετικά με την καταστροφή των ανακτόρων στην Κρήτη από την έκρηξη του ηφαιστείου ούτε η πεποίθησή του ότι το Ακρωτήρι αποτελούσε μινωική αποικία. Οι επιρροές που δέχθηκαν οι κάτοικοι του Ακρωτηρίου από τη μινωική Κρήτη ήταν σημαντικές και σε πολλαπλά επίπεδα. Διατήρησαν όμως τον κυκλαδικό χαρακτήρα τους αφομοιώνοντας και προσαρμόζοντας τα νέα στοιχεία στα δικά τους δεδομένα. Αυτό διακρίνεται έντονα σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής τους.

Σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα της περιοχής θεωρούνται:

ΞΕΣΤΗ 3

Μεγάλο, διόροφο τουλάχιστον, κτήριο με 14 δωμάτια σε κάθε όροφο. Πολλά από τα δωμάτια συνδέονται μεταξύ τους με πολύθυρα και είναι τοιχογραφημένα. Σε ένα από αυτά υπάρχει "δεξαμενή καθαρμών", χώρος που θεωρείται ιερός. Οι πιο ενδιαφέρουσες από τις τοιχογραφίες είναι εκείνες των Κροκοσυλλεκτριών και του Βωμού. Η πρώτη απεικονίζει τρεις γυναίκες σε αγρό με ανθισμένους κρόκους και ένα βωμό, ενώ η δεύτερη γυναίκες που μαζεύουν κρόκους και τους προσφέρουν σε καθιστή θεότητα πλαισιωμένη από πίθηκο και γρύπα. Οι αρχιτεκτονικές ιδιορρυθμίες του κτηρίου και τα θέματα των τοιχογραφιών οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στην Ξεστή 3 τελούνταν κάποιες τελετές.

ΤΟΜΕΑΣ Β

Ο τομέας Β περιλαμβάνει πιθανότατα δύο ξεχωριστά κτήρια προσκολλημένα το ένα στο άλλο. Από τον όροφο του δυτικού κτηρίου προήλθαν οι τοιχογραφίες των Αντιλοπών και των Πυγμάχων. Από το ανατολικό κτήριο προήλθε η τοιχογραφία των Πιθήκων, μία σύνθεση με πιθήκους να σκαρφαλώνουν σε βράχους στις όχθες ενός ποταμού.

ΔΥΤΙΚΗ ΟΙΚΙΑ

Η Δυτική οικία είναι ένα σχετικά μικρό αλλά καλά οργανωμένο κτήριο. Στο ισόγειο υπάρχουν αποθήκες τροφίμων, εργαστηριακοί χώροι, μαγειρείο και εγκατάσταση μυλώνων. Ο πρώτος όροφος καταλαμβάνεται από ένα ευρύχωρο δωμάτιο, όπου ήταν εγκατεστημένοι αργαλειοί, μία αποθήκη σκευών και τροφίμων, ένα αποχωρητήριο, και από δύο

συνεχόμενους τοιχογραφημένους χώρους. Από αυτούς, ο ένας διακοσμείται με τις δύο τοιχογραφίες των Ψαράδων, την τοιχογραφία της Ιέρειας και τη διάσημη μικρογραφική ζωφόρο του Στόλου που περιτρέχει τους τέσσερις τοίχους του. Η ζωφόρος απεικονίζει ένα στόλο που επισκέπτεται παράλιες πόλεις, η τελευταία από τις οποίες ταυτίζεται με το ίδιο το Ακρωτήρι. Ο άλλος χώρος διακοσμείται με τις οκτώ τοιχογραφίες των Θαλαμίσκων Πλοίων. Πρόκειται για μία λεπτομέρεια της μικρογραφικής ζωφόρου που επαναλαμβάνεται οκτώ φορές με μικρές παραλλαγές στους τοίχους του.

ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ Δ

Το Συγκρότημα Δ αποτελείται από τέσσερα κτήρια. Ενα δωμάτιο του ανατολικού κτηρίου βρέθηκε διακοσμημένο με την τοιχογραφία της Ανοιξης. Εδώ ο ζωγράφος απέδωσε με ιδιαίτερη ευαισθησία ένα βραχώδες τοπίο με ανθισμένους ερυθρούς κρίνους ανάμεσα στους οποίους πετούν χελιδόνια. Στο ίδιο κτήριο βρέθηκαν πρόσφατα πινακίδες της Γραμμικής Α γραφής. Όλα τα κτήρια του Συγκροτήματος Δ έδωσαν σπουδαία κινητά ευρήματα, όπως άφθονη εισηγμένη κεραμική και πολύτιμα λίθινα και μεταλλικά αντικείμενα.

ΟΙΚΕΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Στο κτήριο αυτό βρέθηκε η τοιχογραφία των Γυναικών και των Παπύρων στην οποία οφείλει και το όνομά του. Πρόκειται για ένα μεγάλο διόροφο οικοδόμημα, το πιο ενδιαφέρον αρχιτεκτονικό στοιχείο του οποίου είναι ο φωταγωγός στο κέντρο του.

ΞΕΣΤΗ 4

Η Ξεστή 4 είναι ένα μεγαλόπρεπο τριόροφο οικοδόμημα, το μεγαλύτερο που ανασκάφηκε ως τώρα. Όλες του οι όψεις είναι επενδυμένες με λαξευτούς ορθογώνιους όγκους τόφου. Τα θραύσματα των τοιχογραφιών που ήλθαν στο φως ως σήμερα ανήκουν σε μία σύνθεση που στόλιζε το κλιμακοστάσιο της εισόδου και απεικονίζουν πομπή δωροφόρων ανδρών σε φυσικό μέγεθος να ανεβαίνουν σε βαθμίδες κλίμακας. Πρόκειται πιθανότατα για δημόσιο κτήριο, όπως αποδεικνύουν το ασυνήθιστα μεγάλο του μέγεθος, η εντυπωσιακή εξωτερική του εμφάνιση και ο τοιχογραφικός του διάκοσμος.

Η στέγαση της ανασκαπτόμενης προϊστορικής πόλης του Ακρωτηρίου στη Θήρα κρίθηκε αναγκαία από τον πρώτο ανασκαφέα της, Σπ. Μαρινάτο προκειμένου να προστατευθούν από τα στοιχεία της φύσης τα πολυώροφα οικοδομήματα που έρχονταν στο φως. Στα τριάντα περίπου χρόνια ζωής του το στεγάστρο αποδείχθηκε σωτήριο για τα μνημεία. Ο μεταλλικός όμως σκελετός του από DEXION, ένεκα της γειτνίασης με τη θάλασσα και λόγω των οξειδίων που περιέχονται στα ηφαιστειακά υλικά των επιχώσεων, είχε έντονα διαβρωθεί και κινδυνεύει να καταρρεύσει. Ταυτόχρονα η επικάλυψη του στεγάστρου με φύλλα αμιαντοτσιμέντου ELLENIT ήταν ανθυγιεινή και αντίβαινε την υφιστάμενη κοινοτική νομοθεσία. Συνεπώς η αντικατάσταση του στεγάστρου αποτελούσε άμεση και επιτακτική ανάγκη για να αποτραπεί ο τεράστιος κίνδυνος κατάρρευσης της στέγασης με άμεσες επιπτώσεις στην ακεραιότητα τόσο του μνημείου όσο και των 250.000 επισκεπτών ετησίως. Ταυτόχρονα η υλοποίηση του έργου επιβαλλόταν και λόγω κινδύνου μόλυνσης εργαζομένων και επισκεπτών από την υφιστάμενη στέγαση αμιάντου. Το (μελλοντικό) έργο είχε παράλληλα ως μέγιστο όφελος την ενίσχυση της Αναπτυξιακής διάστασης της Σαντορίνης και των Κυκλάδων γενικότερα λόγω της ενδυνάμωσης του Πολιτιστικού και Εκπαιδευτικού Τουρισμού, που θα προέκυπτε με την εκτέλεση του έργου.

Η προκαταρκτική μελέτη του έργου έγινε σε συνέχεια του βραβευθέντος Ερευνητικού Προγράμματος «ASPIRE» ("Archaeological Sites Protection Implementing Renewable Energies") και εγκρίθηκε τον Φεβρουάριο του 1996. Η κατασκευή του στεγάστρου ανατέθηκε έπειτα από διαγωνισμό, σε κοινοπραξία κατασκευαστικών εταιρειών και οι εργασίες ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του [1999. Το βιοκλιματικό στεγάστρο κατασκευάζεται από χάλυβα, ώστε να είναι μεγάλης αντοχής, ενώ προβλέπεται η επικάλυψή του με θηραϊκή γη, ώστε να ενταχθεί πλήρως στο θηραϊκό τοπίο. Παράλληλα, με ήπια μέσα εξασφαλίζει τη δημιουργία κατάλληλων συνθηκών στο εσωτερικό για αερισμό και για επαρκή φυσικό φωτισμό.

Η κατασκευή του στεγάστρου οδήγησε σε ανασκαφές σε μεγάλο βάθος προκειμένου να στηριχθούν τα υποστυλώματα του και έβγαλε στην επιφάνεια σημαντικές αρχαιολογικές ανακαλύψεις για την ιστορία της πόλης, καθώς και πολλά ευρήματα, όπως το "χρυσό εδώλιο αιγάγρου" και το "ζεύγος πήλινων κραυγών".

Δυστυχώς, στις 23 Σεπτεμβρίου του 2005, έγινε κατάρρευση ενός μικρού τμήματος του υπό ανέγερση στεγάστρου με αποτέλεσμα τον θάνατο ενός Ουαλλού τουρίστα, ενώ ο χώρος έκλεισε έπ' αόριστον για το κοινό. Σημαντικό μέρος του στεγάστρου που κατέρρευσε έπεσε σε

ακάλυπτο χώρο, στην πλατεία του Τριγώνου. Το υποκείμενο Συγκρότημα Δ που κυρίως επλήγη άντεξε εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν είχε ανασκαφεί πλήρως και άρα το εσωτερικό του είναι παραγεμισμένο με το υλικό της έκρηξης που συγκράτησε τους τοίχους στη θέση τους, επειδή ένα τμήμα του είχε αναστηλωθεί με τσιμέντο από την εποχή της αποκάλυψής του από τον Σπυρίδωνα

Μετά από δύο χρόνια επεξεργασίας των στοιχείων, προκειμένου να βρεθούν και τα αίτια του ατυχήματος, όπως αναφέρει το πόρισμα της βρετανικής εταιρίας ανεξάρτητων εμπειρογνομώνων Oneaur, που αποκάλυψε η εφημερίδα "Τα Νέα", αποδείχθηκε πως είναι λάθος η στατική μελέτη του στεγάστρου και για να επιτευχθεί η επιθυμητή επάρκεια πρέπει το στέγαστρο να ξηλωθεί όλο από την αρχή. Οι επιπτώσεις είναι τεράστιες. Πρέπει να ελεγχθεί εξ αρχής όλο το στέγαστρο. Και για πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα ο αρχαιολογικός χώρος θα πρέπει να μείνει κλειστός, αν και σε συνέδριο που έγινε στις 15 Δεκεμβρίου 2007 για τα 40 χρόνια έρευνας του αρχαιολογικού χώρου ο κ. Ντούμας και ο Κ. Φιντικάκης πληροφόρησαν το κοινό ότι ο αρχαιολογικός χώρος θα ανοίξει μόλις ανατεθεί το έργο και υπολογίζουν ότι θα γίνει το 2008 . Αλλά και όταν επαναλειτουργήσει ουδείς θα μπορεί να βάλει τουρίστες κάτω από αυτό. Αν η αστοχία του ενός χωροδικτυώματος οφείλεται σε κατασκευαστικό ή μελετητικό λάθος, ανά πάσα στιγμή μπορεί η ιστορία να επαναληφθεί. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μελετηθεί ακόμη και η αποξήλωση ολόκληρης της στέγης, με τεράστιο κόστος. Το σίγουρο είναι ότι ο μαγνήτης για εκατομμύρια επισκέπτες της Σαντορίνης, που ακούει στο όνομα Ακρωτήρι, αχρηστεύεται.

Σχέδιο
αρχαιολογικού
χώρου με το
καϊνούριο
στέγαστρο

• Αρχαία Θήρα

Η αρχαία Θήρα είναι η πόλη των ιστορικών χρόνων της Σαντορίνης. Βρίσκεται πάνω στο Μέσα Βουνό σε μια οχυρή θέση που δεσπόζει σε όλο το νησί, σε υψόμετρο 385 μ. Η αρχαία Θήρα ιδρύθηκε τον 9ο αιώνα π.Χ. από Δωριείς αποίκους με αρχηγό το Θήρα γι' αυτό και το νησί πήρε το όνομα του. Υπάρχουν ίχνη κατοίκησης μέχρι και τα βυζαντινά χρόνια. Από τις ανασκαφές έχουν αποκαλυφθεί κυρίως η ελληνιστική και ρωμαϊκή φάση της πόλης. Λιθόστρωτοι κλιμακωτοί δρόμοι θυμίζουν τις σημερινές χώρες σε όλα τα κυκλαδονήσια που είναι κι αυτές σε αντίστοιχα ψηλά σημεία.. Την Αρχαία Θήρα και το μεγαλύτερο μέρος των νεκροταφείων της ανέσκαψαν Γερμανοί αρχαιολόγοι από το 1895 έως και το 1902. Τα νεκροταφεία της ΒΑ και ΒΔ Σελλάδας ανέσκαψε ο Ν. Ζαφειρόπουλος από το 1961 έως το 1982. Ανάμεσα στα αρχαιολογικά ευρήματα υπάρχει και ένα θέατρο της ελληνιστικής εποχής με μια εκπληκτική θέα στο Αιγαίο.

Σημαντικότερα μνημεία ή αρχιτεκτονικά σύνολα

ΤΕΜΕΝΟΣ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΥ

Το ιερό, εξ ολοκλήρου σκαλισμένο στο βράχο, ίδρυσε ο Αρτεμίδωρος από την Πέργη. Στους βράχους είναι χαραγμένα επιγράμματα και επιγραφές και τα σύμβολα των θεών που λατρεύονταν π.χ. αετός για το Δία, λιοντάρι για τον Απόλλωνα, δελφίνι για τον Ποσειδώνα καθώς και το πορτρέτο του ιδρυτή του ιερού, ο οποίος απεικονίζεται στεφανωμένος. Τέλη 4ου - αρχές 3ου αιώνα π.Χ.

ΑΓΟΡΑ

Η αγορά βρίσκεται σχεδόν στο κέντρο της πόλης. Το νότιο τμήμα της ήταν το εμπορικό κέντρο της πόλης και το μεσαιό το διοικητικό. Στο βόρειο τμήμα της, που δημιουργήθηκε στη ρωμαϊκή εποχή υπάρχουν στοά, μνημεία και ναόσχημα κτήρια προς τιμήν επιφανών προσώπων.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΤΟΑ

_Κτήριο της εποχής του Αυγούστου (1ος αιώνας μ.Χ.), στο ΝΔ άκρο της αγοράς, μήκους 46 μ. και πλάτους 10 μ., με κύρια είσοδο στην ανατολική πλευρά, προς την αγορά. Στο εσωτερικό της, κατά μήκος, δωρική κιονοστοιχία που στήριζε τη στέγη. Στο Β τμήμα της ήταν στημένα αγάλματα της οικογένειας του Καίσαρα. Στο δυτικό τοίχο είναι εντοιχισμένες δύο ενεπίγραφες πλάκες, όπου αναφέρεται ότι την στοά επισκεύασε ο Κλειτοσθένης, πλούσιος Θηραίος, το 149 μ.Χ.

ΝΑΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΥ

Μικρός ελληνιστικός ναός δωρικού ρυθμού, αφιερωμένος στο Διόνυσο. Βρίσκεται στα βόρεια της Αγοράς, κτισμένος επάνω σε ειδικά διαμορφωμένο ανάλημμα και αποτελείται από μικρό σηκό και πρόναο. Η πρόσοψη και η στέγη ήταν από μάρμαρο, ενώ το υπόλοιπο κτήριο από ντόπια πέτρα. 3ος αιώνας π.Χ.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΕΡΩΝ ΣΤΟ ΝΑ ΑΚΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν αποκλειστικά και μόνον ιερά, υπαίθρια και στεγασμένα (π.χ. το ιερό του Καρνείου Απόλλωνος, του Ερμή και του Ηρακλή, του Πτολεμαίου του 3ου κ.λ.π.) και η πλατεία, όπου τελούνταν εορτές προς τιμήν του Απόλλωνος Καρνείου (γυμνοπαιδιές). Στους βράχους είναι χαραγμένες πολυάριθμες επιγραφές από την αρχαϊκή μέχρι και τη ρωμαϊκή εποχή, που αναφέρονται σε θεότητες και εφήβους.

ΙΕΡΟ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΚΑΡΝΕΙΟΥ

Το ιερό του 6ου αιώνα π.Χ. είναι εν μέρει λαξευμένο στο βράχο και εν μέρει κτισμένο επάνω σε τεχνητό ανάλημμα και περιλαμβάνει:

- α. το ναό, που αποτελείται από πρόναο και σηκό,
- β. τετράγωνη αυλή με υπόγεια δεξαμενή, η στέγη της οποίας στηρίζονταν σε έξι μεγάλους μονολιθικούς πεσσούς και
- γ. μικρό κτήριο, πιθανώς σκευοφυλάκιο.

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΕΦΗΒΩΝ

Βρίσκεται στο νότιο άκρο της πόλης και χρονολογείται στο 2ο αιώνα μ.Χ. Σώζεται εν μέρει λαξευτό σπήλαιο, αφιερωμένο στον Ερμή και τον Ηρακλή.

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΘΗΡΑΣ

Στις πλαγιές της Σελλάδας και εκατέρωθεν των οδών που οδηγούσαν στο βόρειο και νότιο επίνειο της αρχαίας πόλης, το σημερινό Καμάρι και την Περίσσα αντίστοιχα, υπάρχουν τα νεκροταφεία της αρχαίας Θήρας. Έχουν αποκαλυφθεί ταφές από τη γεωμετρική μέχρι και την ρωμαϊκή εποχή.

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το θέατρο στην Αρχαία Θήρα βρίσκεται στα ΝΑ της Αγοράς, κατασκευάσθηκε την εποχή των Πτολεμαίων (3ος αιώνας π.Χ.) και στην αρχική του μορφή η ορχήστρα ήταν κυκλική. Τον 1ο αιώνα μ.Χ. έγιναν μετατροπές, κατά τις οποίες επεκτάθηκε η σκηνή και κατέλαβε τμήμα της αρχικής ορχήστρας.

Αν και πολύ σημαντικός αρχαιολογικός χώρος στη Σαντορίνη δεν έχει πολύ μεγάλη επισκεψιμότητα λόγω στη περιοχή που βρίσκεται. Ο επισκέπτης για να βρεθεί στην Αρχαία Θήρα πρέπει να ακολουθήσει ή ένα από τα δύο μονοπάτια που υπάρχουν (όπως αναφέρουμε παραπάνω τα οι εργασίες για τα μονοπάτια έχουν ήδη αρχίσει άρα μέχρι τώρα τα μονοπάτια δεν είναι σε πολύ κατάσταση) ή με αυτοκίνητο από το Καμάρι αλλά ο δρόμος σε αυτό το κομμάτι είναι πολύ στενός και η ασφαλτος όχι σε πολύ κατάσταση. Αν και υπάρχουν μερικά αυτοκίνητα που κάνουν αυτή τη διαδρομή κοστίζουν γύρω στα 7 ευρώ. Το συμπέρασμα είναι επιβάλλεται η ανακατασκευή του δρόμου.

• **Το Λιμάνι της Αρχαίας Ελευσίνας & Οι Λαξευτοί Τάφοι**

Μέσα στην θάλασσα, κοντά στο ακρωτήριο του Εξωμύτη, θεωρείται ότι είναι βυθισμένο το λιμάνι της αρχαίας πόλης της "Ελευσίνας", η οποία αναφέρεται από τον Κλαύδιος Πτολεμαίο τον Γεωγράφο ως μία από τις πόλεις της Σαντορίνης. Στους βράχους, στα δεξιά του δρόμου από την Περίσσα προς τον Εξωμύτη, υπάρχουν αρχαίοι λαξευτοί τάφοι. Σε έναν από τους βράχους, πάνω από ταφικά μνημεία, είναι σκαλισμένη μία τεράστια οχιά, η "Οχεντρα" ή "Εχεντρα" (όχεντρα: οχιά, έχιδνα).

• **Παλαιοχριστιανική Βασιλική της Αγίας Ειρήνης**

Στους πρόποδες του "Μέσα Βουνού" (περιοχή Περίσσα) βρίσκονται τα ερείπια της Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής της Αγίας Ειρήνης", η κατασκευή της οποίας χρονολογείται από τα τέλη του 5ου αιώνα, ενώ φαίνεται να υπήρξε και δεύτερη οικοδομική φάση κατά το δεύτερο μισό του 6ου αιώνα. Ήταν τρίκλιτη βασιλική με μήκος μεσαίου κλίτους 25 μέτρα. Η αποκάλυψη της έγινε το 1992 όταν η 2η "Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων" άρχισε εργασίες υποστήλωσης σε μεσοβυζαντινό (8ο | 9ο αιώνα) δίκλιτο ερειπωμένο ναό της Αγίας Ειρήνης που βρισκόταν στο σημείο και για την οικοδόμηση του οποίου είχε χρησιμοποιηθεί το ανατολικό μέρος του μεσαίου κλίτους της βασιλικής. Η πλήρης αποκάλυψη της βασιλικής, της οποίας το δάπεδο βρίσκεται σήμερα σε βάθος 2 μέτρων, θα απαιτήσει αρκετά χρόνια ανασκαφικής δραστηριότητας

Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι αυτός είναι ο ναός από τον οποίο προέκυψε το όνομα "Σαντορίνη" για το νησί.

ΜΟΥΣΕΙΑ

Σε όλη τη χώρα λειτουργούν σήμερα περισσότερα από 200 κρατικά ή εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού και 107 μη δημόσια μουσεία. Επισκεπτόμενοι τα μουσεία αυτά, έχετε την ευκαιρία να θαυμάσετε μοναδικά επιτεύγματα της τέχνης και της επιστήμης, όπως αναπτύχθηκαν στον ελληνικό χώρο για περισσότερα από 6.000 χρόνια.

• Μουσείο προϊστορικής Θήρας

Το μουσείο Προϊστορικής Θήρας βρίσκεται στα Φηρά και θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μουσεία της Ελλάδας καθώς φιλοξενεί τα σημαντικά ευρήματα που ήρθαν στο φως από τις ανασκαφές στο Ακρωτήρι, από τις παλαιές ανασκαφές του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου στη θέση Ποταμός, από τις ανασκαφές της ΚΑ' Εφορείας Αρχαιοτήτων σε διάφορες θέσεις της Θήρας, από περισυλλογές και παραδόσεις

Οι αξιόλογες συλλογές είναι χωρισμένες σε τέσσερις θεματικές ενότητες και αναφέρονται: α) στην ιστορία της έρευνας της Προϊστορικής Θήρας, β) στην περίοδο ακμής του Ακρωτηρίου, γ) στην πορεία της νήσου από τη Νεολιθική περίοδο ως την Υστεροκυκλαδική περίοδο και δ) στη γεωλογική ιστορία της Θήρας. Με την έκθεση γίνεται μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί η πορεία της Θήρας στους Προϊστορικούς χρόνους μέσω επιλεγμένων ευρημάτων από τις χιλιάδες που υπάρχουν στις αποθήκες, μια πορεία δυναμική και δημιουργική που κατέστησε το νοτιότερο νησί των Κυκλάδων ένα από τα σπουδαιότερα αιγιακά κέντρα κατά τον 18ο και 17ο αιώνα π.Χ.

Τις εντυπώσεις κερδίζουν τα πολυάριθμα εκθέματα της περιόδου ακμής της πόλης του Ακρωτηρίου, όπως τα γύψινα εκμαγεία επίπλων, τα χάλκινα σκεύη, τα εργαλεία και τα όπλα, οι σφραγίδες, οι πινακίδες της Γραμμικής Α γραφής και το μοναδικό χρυσό ειδώλιο αιγάγρου. Αξίζουν τη προσοχή σας τα απολιθώματα των φυτών που ευδοκίμουν πριν από την εμφάνιση του ανθρώπου στη Θήρα. Ξεχωριστή θέση στο μουσείο κατέχουν τα μεγαλοπρεπή τοιχογραφικά σύνολα. Πρόκειται για μια σημαντικότερη συλλογή που περιλαμβάνει όλες τις δημοσιευμένες τοιχογραφίες που προέρχονται από τον Προϊστορικό οικισμό του Ακρωτηρίου. Εκτίθενται για πρώτη φορά στο μουσείο, σ' ένα χώρο ειδικά διαμορφωμένο για να φιλοξενήσει τα μοναδικά αυτά ευρήματα. Μέχρι πριν λίγο καιρό οι τοιχογραφίες

εκτίθενται στο Αρχαιολογικό μουσείο Αθηνών. Τώρα γύρισαν σπίτι τους και κάθε επισκέπτης του νησιού μπορεί τις θαυμάσει. Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι όλα τα εκθέματα είναι σε εξαιρετική κατάσταση διατήρησης.

• Αρχαιολογικό μουσείο

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θήρας στεγάζεται σ' ένα κτίριο που κτίστηκε το 1960, αφού το προηγούμενο καταστράφηκε από το σεισμό του 1956 και βρίσκεται στο κέντρο των Φηρών. Μέσα από τα εκθέματά του αποκαλύπτεται η μακραίωνη ιστορία του νησιού. Οι συλλογές που φιλοξενεί περιλαμβάνουν γλυπτά και επιγραφές από την αρχαϊκή και τη ρωμαϊκή περίοδο καθώς και κεραμικά και πήλινα ειδώλια από τη γεωμετρική μέχρι και την ελληνιστική εποχή.

Από τα σημαντικότερα εκθέματα του μουσείου είναι: ο μεγάλος ηφαιστειακός λίθος (τραχείτης) βάρους 480 κιλών. Αυτόν σύμφωνα με την επιγραφή που είναι χαραγμένη πάνω του σήκωσε ο αθλητής Ευμάστας. Επίσης ξεχωρίζει ο Θηραϊκός αμφορέας με γεωμετρική διακόσμηση που ανασκάφηκε στο αρχαϊκό νεκροταφείο της Αρχαίας Θήρας και χρονολογείται από τις αρχές του 7ου αιώνα π.Χ. Πολλά σημαντικά ευρήματα ήρθαν στο φως από τις ανασκαφές στο νεκροταφείο της Αρχαίας Θήρας. Εκτός, από αμφορείς και κεραμικά αντικείμενα, ανασκάφηκαν και αρχαίοι κούροι.

• Λαογραφικό Μουσείο

Το λαογραφικό Μουσείο στεγάζεται σ' ένα παραδοσιακό οίκημα που κτίστηκε το 1861 μέσα σ' ένα βράχο και βρίσκεται στο Φηρών. Μέσα από τα εκθέματά του αναβιώνει ο τρόπος ζωής των κατοίκων ανά τους αιώνες. Μπορείτε να δείτε εργαστήρια βαρελοποιών, ξυλουργών, βαρελάδων και υποδηματοποιών. Ξεχωρίζει το παλιό οινοποιείο και η γκαλερί με έργα ντόπιων καλλιτεχνών.

• **Ναυτικό Μουσείο Οίας**

Ένας ναυτικός ο ο καπετάνιος Αντώνης Δακορώνιας το 1951 είχε την πρωτοβουλία για τη δημιουργία του Ναυτικού Μουσείου. Σήμερα το μουσείο στεγάζεται στην Οία σε ένα θαυμάσια διατηρημένο παραδοσιακό καπετανόσπιτο της Σαντορίνης του 19ου αιώνα δωρεά της Οιάτισσας Ντίνας Μανωλέσσου Μπιρμπίλη.

Στα εκθέματα του το μουσείο περιλαμβάνει ακρόπρωρα, άγκυρες, και διάφορα μικροαντικείμενα καθημερινής χρήσης στα ιστιοφόρα του τότε. Σκάλιστες ναυτικές κασέλες, εξάντες, μοντέλα και υδατογραφίες παλιών και νέων πλοίων, εργαλεία και σχέδια από τους Σαντορινιούς ταρσανάδες, στολές και εργαλεία των τοπικών μαστόρων ναυπηγών. Επίσης παρουσιάζονται σπάνια έγγραφα, βιβλία, χάρτες, ναυλοσύμφωνα, προικοσύμφωνα, διαθήκες ναυτικών και πολλές φωτογραφίες. Με ένα μεγάλο όγκο υλικού προσπαθεί να τεκμηριώσει για τον επισκέπτη τη ναυτική ιστορία της Σαντορίνης, ειδικά κατά τη διάρκεια της μεγάλης ακμής της τον 19ο αιώνα που τα Σαντορινιά ιστιοφόρα διέσχιζαν όλη την ανατολική Μεσόγειο από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι την Αίγυπτο, μεταφέροντας είτε θηραϊκή γη για τις ανάγκες της διάνοιξης της διώρυγας του Σουέζ, είτε Visanto, το ξακουστό Σαντορινιό κρασί που για πολλά χρόνια χρησιμοποιούσαν οι ορθόδοξες εκκλησίες της Ρώσικης αυτοκρατορίας για τη Θεία Μετάληψη.

• **Μέγαρο Γκύζη**

Το Μέγαρο Γκύζη είναι ένα από τα παλαιότερα κτίσματα των Φηρών. Κτίστηκε στις αρχές του 18ου αιώνα και διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Σ' αυτό στεγάζεται το Πνευματικό Κέντρο και μια αξιόλογη συλλογή από χαλκογραφίες του 16ου έως και 19ου αιώνα. Επίσης, μπορείτε να δείτε μια συλλογή από σπάνια χειρόγραφα και παλιές φωτογραφίες του νησιού, πριν από το σεισμό του 1956 και έργα ζωγραφικής ντόπιων καλλιτεχνών.

• **Αρχοντικό Γεώργιου Αργυρού**

Το νεοκλασικό αρχοντικό Αργυρού είναι ένα από τα πιο αξιόλογα μνημεία της νεότερης ιστορίας του νησιού. Βρίσκεται στη Μεσσαριά και ξεχωρίζει για τη μεγαλόπρεπη αρχιτεκτονική του. Συνδυάζει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική του θηραϊκού σπιτιού, με έκδηλες τις επιρροές του νεοκλασικισμού.

Κτίστηκε το 1888 από τον Γεώργιο Αργυρό, κτηματία και έμπορο κρασιού. Στους σεισμούς του 1956 ολόκληρο το οίκημα υπέστη ρωγμές. Από τότε το αρχοντικό έμεινε ακατοίκητο για πολλά χρόνια. Σήμερα είναι πλήρως ανακαινισμένο. Το ισόγειο λειτουργεί ως ξενώνας ενώ ο όροφος είναι επισκέψιμος. Χαρακτηριστικό του είναι οι οροφograφίες που σώζονται στο εσωτερικό του. Επίσης, σώζονται όλα τα έπιπλα και οι οικοσκευές του αρχοντικού που φανερώνουν την οικονομική ευημερία της οικογένειας.

•**Ίδρυμα Θήρας Πέτρος Μ. Νομικός**

Στο Φηροστεφάνι, στο Συνεδριακό Κέντρο "Πέτρος Μ. Νομικός", εκτίθενται οι τριδιάστατες φωτογραφικές αναπαραγωγές των τοιχογραφιών του Ακρωτηρίου, σε φυσικό μέγεθος. Έτσι ο επισκέπτης της Σαντορίνης μπορεί να θαυμάσει σχεδόν όλες τις τοιχογραφίες του Ακρωτηρίου και είναι μοναδική ευκαιρία να παρατηρηθούν στο σύνολό τους. Ο Πέτρος Μ. Νομικός χρηματοδότησε την κατασκευή αναπαραγωγών των τοιχογραφιών, τις οποίες στη συνέχεια δώρισε στο Ίδρυμα Θήρας "Πέτρος Μ. Νομικός".

Οι αναπαραγωγές των εντυπωσιακών τοιχογραφιών που βρέθηκαν στην πόλη του Ακρωτηρίου κατασκευάστηκαν με μέθοδο που επινόησε η KODAK Pathe, και αναπτύχθηκε από την Γαλλική εταιρεία TRANSFER RELIEF. Εκτός από τις τοιχογραφίες του Ακρωτηρίου, η TRANSFER RELIEF χρησιμοποίησε την ίδια τεχνική για να κατασκευάσει τρισδιάστατες αναπαραγωγές, σε φυσικό μέγεθος, των σπηλαίων του Lascaux, όπως και να αναπαράγει τον Τάφο της Σενεφέρτης με όλες τις τοιχογραφίες. Το αποτέλεσμα είναι εξαιρετικά ρεαλιστικό και επιτρέπει στους επιστήμονες και το ευρύ κοινό να απολαύσουν έργα τέχνης που συχνά παραμένουν αποθηκευμένα για λόγους ασφαλείας.

•**Συλλογή Εικόνων και Εκκλησιαστικών Κειμηλίων**

Στον αναστηλωμένο καθολικό ναό της "Αγίας Τριάδος", δίπλα στον ναό των Εισοδίων της Θεοτόκου, βρίσκεται η "Συλλογή Εικόνων και Εκκλησιαστικών Κειμηλίων". Ο ναός αναστηλώθηκε το 1975 με πρωτοβουλία του "Συλλόγου Πυργίων Θήρας" και ιδιαίτερα της τότε προέδρου του "Λίζας Πατινιώτη" και αρχικά στέγαζε την συλλογή κειμηλίων του Πύργου. Από το 1997 τελεί υπό την αιγίδα της "2ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων" του "Υπουργείου Πολιτισμού". Η παλαιότερη εικόνα της συλλογής είναι του "Αγίου Γεωργίου", η οποία χρονολογείται από το τέλος 15ου αιώνα και προέρχεται από το παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου που βρίσκεται δίπλα στην εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου. Στην συλλογή υπάρχουν, εκτός από εικόνες, ξυλόγλυπτα και διάφορα εκκλησιαστικά αντικείμενα.

• Μουσείο Οίνου

Την ιστορία του κρασιού και τη ζωή του Σαντορινιού αμπελουργού από τον 17ο μέχρι τον 20ο αιώνα αποτυπώνει με έναν ξεχωριστό τρόπο το μοναδικό υπόσκαφο Μουσείο Οίνου στην Ελλάδα, το οποίο βρίσκεται στην περιοχή Βόθωνα, στο δρόμο προς το Καμάρι.

Το μουσείο στεγάζεται στον ίδιο χώρο με το οινοποιείο Volcan Wines, σε ένα κτίριο που συνδυάζει την παραδοσιακή αισθητική με τη λειτουργική υποδομή, και βρίσκεται υπό την φροντίδα και την επίβλεψη του σημερινού ιδιοκτήτη του, Γιώργου Κουτσογιαννόπουλου.

Βρίσκεται 6 μέτρα κάτω από τη γη και εκτείνεται σε μήκος 300 μέτρων. Σε όλη τη διαδρομή υπάρχουν αναπαραστάσεις με κινητά και ακίνητα ομοιώματα, δίνοντας έτσι μια ζωντανή εικόνα για την αμπελοοινική δραστηριότητα στη Σαντορίνη, από το 1660 έως το 1970. Επιπλέον, μέσα από αυτόματη προσωπική ξενάγηση θα σας δοθούν με σαφήνεια όλες οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την οινοποιία του νησιού.

Σε όλο το μήκος του υπόσκαφου μουσείου υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό υλικό και αποσπάσματα εφημερίδων παλιότερων εποχών που αναφέρονται στην αμπελουργία της Σαντορίνης. Θα δείτε επίσης να εκτίθενται και παλιά αντικείμενα, όπως εργαλεία που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή των βαρελιών και των καλαθιών, καθώς και οικιακά σκεύη.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύονται στους 653 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς, τα 8000 διατηρητέα κτήρια καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Πολλά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κ.λπ. Τα ιστορικά κέντρα των ελληνικών πόλεων αναζωογονούνται με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων αποτελώντας ελκυστικούς τόπους επίσκεψής τους.

Επιπλέον σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο είναι διάσπαρτες οι οχυρώσεις θέσεων και οικισμών με φυλάκια, πύργους ή τείχη με επάλξεις και πύργους. Χτισμένα από τους Βυζαντινούς, συχνά επάνω σε θέσεις

οχυρωμένες από τους αρχαίους χρόνους, δέχτηκαν αργότερα προσθήκες και επεκτάσεις από Φράγκους, Ενετούς ή Γενουάτες και από τους Οθωμανούς. Τα κάστρα του ελληνικού χώρου σηματοδοτούν την ιστορική διαμόρφωση του τόπου μας και αποτυπώνουν τη διαδοχή ιστορικών εποχών, οικοδομικών τεχνικών και πολιτιστικών προτύπων.

• Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Σαντορίνης

Η Σαντορίνη είναι ένας υποχρεωτικός προορισμός των αρχιτεκτόνων που τον επισκέπτονται για να γνωρίσουν την μοναδική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Οι ιδιαίτερες γεωλογικές συνθήκες του νησιού οδήγησαν σε πρωτότυπες αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές κατευθύνσεις και επιλογές. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Σαντορίνης, ενώ είναι ενταγμένη στην αιγαιοπελαγίτικη αρχιτεκτονική, διαμορφώθηκε σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες του νησιού, τις οποίες και εκμεταλλεύθηκε δημιουργώντας ένα εντελώς ιδιόμορφο και πολύπλοκο οικοδομικό περιβάλλον. Τα κτίσματα λειτουργούν αυτόνομα αλλά και ως σύνολα, οργανωμένα σε οικιστικές ενότητες μέσω μιας ειλικρινούς και ισορροπημένης σχέσης με τον τόπο και τις «παραξενιές» της γης.

Τα μοναδικά οικοδομικά υλικά της Σαντορίνης συντέλεσαν επιπρόσθετα στη μορφοπλαστική ιδιαιτερότητα της τοπικής, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Πρόκειται για τη μαυρόπετρα, πολύ σκληρό υλικό για τους φέροντες τοίχους, την κοκκινόπετρα, συμπαγή για παραστάδες, υπέρθυρα και επενδύσεις, και σπογγώδη για την κατασκευή θόλων, την κίσσηρη ή ελαφρόπετρα για βατά δώματα πάνω από τους θόλους, και την άσπα ή θηραϊκή γη, μέσα στα στρώματα της οποίας λαξεύονται οι υπόσκαφοι χώροι. Η τελευταία αποτελεί επίσης συστατικό εξαιρετικών κονιαμάτων με μεγάλες μηχανικές αντοχές για κατασκευή θόλων και σταυροθολίων χωρίς οπλισμό.

Καθώς η Σαντορίνη δε διέθετε ποτέ ξυλεία, οι υπόσκαφες και οι θολωτές κατασκευές συντέλεσαν στο έπακρο στην εξοικονόμηση οικοδομήσιμης ξυλείας. Τα υπόσκαφα κτίσματα είναι λαξευμένα στο κάθετο μέτωπο του στρώματος της ηφαιστειακής θηραϊκής γης. Η πρόσοψη των υπόσκαφων χτίζεται με πέτρινο τοίχο με ανοίγματα για το φωτισμό και τον αερισμό του εσωτερικού, σχεδόν πάντα συμμετρικά: εξώπορτα στον άξονα, παράθυρα δεξιά και αριστερά, και μικρός φεγγίτης πάνω από την πόρτα.

Οι θολωτές κατασκευές είναι κτιστές πάνω στο έδαφος ή ημίκτιστες (τμήμα κτιστό στην είσοδο και το υπόλοιπο υπόσκαφο). Ο θόλος αναπτύσσεται συνήθως κατά μήκος των στενών τοιχοποιιών από φέρουσα λιθοδομή. Η κατασκευή των θόλων είναι μια ειδική παραδοσιακή τεχνική που έχει εξελιχθεί με το πέρασμα του χρόνου και με

τη συμβολή της εμπειρίας των τεχνιτών. Τα τοπικά οικοδομικά υλικά χρησιμοποιούνται με εντυπωσιακή ευχέρεια και οικονομία. Ξυλότυποι που αφαιρούνται και επαναχρησιμοποιούνται, χαλίκια κίσσηρης με ελάχιστο βάρος, χυτά ισχυρά κονιάματα με εξαιρετικές στατικές και υδραυλικές ικανότητες. Ο θόλος, ανάλογα με τις ανάγκες, είτε αφήνεται γυμνός είτε συμπληρώνεται με κίσσηρη ώστε να δημιουργηθεί ένα βατό δώμα. Καθώς το νερό είναι πολύτιμο αγαθό στα νησιά, τόσο οι θόλοι όσο και τα επίπεδα δώματα αποτελούν ένα σύστημα συλλογής των ομβρίων υδάτων στις υπόγειες συνήθως στέρνες.

• Νεότερη αρχιτεκτονική

Η αρχιτεκτονική στη Σαντορίνη σήμερα μοιάζει να παραπαίει προσπαθώντας να εξισορροπήσει πάνω σε διαφορετικές τάσεις και κατευθύνσεις. Οι περισσότερες βέβαια κινούνται με βάση την ακραία οικονομική – τουριστική εκμετάλλευση. Είτε πρόκειται για την ακριβή και γοητευτική είτε για τη λαϊκότερη εκδοχή της, η αρχιτεκτονική παραγωγή βασίζεται στη μίμηση και την εκμετάλλευση παραδοσιακών μορφών χωρίς καμία πρόθεση ειλικρινούς σχέσης με την ουσία της παράδοσης.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, είναι βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής πολιτιστικής κληρονομιάς και της φυσιογνωμίας της Ελλάδας και αποτελούν εντυπωσιακά αξιοθέατα της χώρας. Στους χώρους αυτούς αποτυπώνονται και εκφράζονται τρόποι ζωής, τεχνικές μέθοδοι, αισθητικές προτιμήσεις, καλλιτεχνικά ρεύματα και κοινωνικές σχέσεις, που διαμορφώθηκαν στην πολυκύμαντη ιστορική εξέλιξη. Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύεται στους περισσότερους από 650 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς και τα χιλιάδες διατηρητέα κτήρια, καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία που κοσμούν την ελληνική ύπαιθρο, στα παράλια ή σε ορεινές περιοχές, καθώς και τα αστικά κέντρα.

Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Αρκετά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, κλπ.

Παράλληλα, τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αναζωογονούνται, με

ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων, αποτελώντας ελκυστικούς τόπους για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Έτσι, στον πολεοδομικό ιστό των σημαντικότερων ελληνικών πόλεων, αναδεικνύονται πόλοι με εξαιρετική σημασία για την έρευνα της αστικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και την εξέλιξη των αστικών κέντρων της χώρας, στο μήκος των αιώνων.

Οι οικισμοί της Σαντορίνης μπορούν να διακριθούν σε κατηγορίες: α. γραμμικοί, που αναπτύσσονται στο χείλος της καλντέρας, όπως τα Φηρά και η Οία, β. οχυροί, που αναπτύσσονται γύρω από τα τείχη ενός οχυρού πυρήνα, όπως ο Πύργος και ο Εμπορείος, και γ. υπόσκαφοι, που ακολουθούν τους βραχίονες ενός ποταμού σκαμμένοι μέσα στη θηραϊκή γη, όπως ο Βόθωνας, η Φοινικιά και το Καρτεράδο. Στη Σαντορίνη οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι οι εξής σύμφωνα με τον κατάλογο του ΕΟΤ:

Ακρωτήρι: Βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του νησιού σε απόσταση 15 χιλιομέτρων από τα Φηρά Τοπικό διαμέρισμα Ακρωτηρίου του Δήμου Θήρας. Κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους αποτελούσε ένα από τα "καστέλια" του νησιού. Έγινε παγκοσμίως γνωστό χάρη στον προϊστορικό οικισμό που ανακαλύφθηκε στις ανασκαφές Γεωγραφικά, η περιοχή αποτελεί πραγματικό ακρωτήριο με απόκρημνες ακτές, που προβάλλει επί 3 μίλια δυτικά του νότιου τμήματος της Σαντορίνης.

Εμπορείο: Το "'Εμπορείο"' ή "'Εμπορειό"' ή αλλιώς "'ο "'Νημποριός"' είναι το μεγαλύτερο χωριό της Σαντορίνης και έχει τους περισσότερους. Βρίσκεται στην νότια πλευρά του νησιού σε απόσταση 12 χιλιομέτρων από τα Φηρά στους πρόποδες του βουνού του Προφήτη Ηλία. Ο παραδοσιακός οικισμός του αποτελούσε ένα από τα "καστέλια" του νησιού, καθώς στους μεσαιωνικούς χρόνους τα σπίτια χτίζονταν το ένα δίπλα στο άλλο ώστε οι κάτοικοι να προφυλάσσονται από τους πειρατές οι κάτοικοι και η περιουσία του μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου από τις επιδρομές τους.

Ημεροβίγλι: Το "'Ημεροβίγλι"' ή "'Μεροβίγλι"' είναι χωριό της Σαντορίνης που βρίσκεται 3 χιλιόμετρα βορειοδυτικά των Φηρών, στο υψηλότερο σημείο της καλδέρας, περίπου 300 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Έχει κηρυχθεί παραδοσιακός οικισμός και έχουν επιβληθεί ειδικοί όροι και περιορισμοί ως προς την δόμηση. Το όνομα του είναι σύνθετο, από τις λέξεις "ημέρα" και "βίγλα" και πιθανότατα προέρχεται από την ύπαρξη εκεί, δηλαδή στην θέση του σημερινού οικισμού, "ημεροβιγλίου", δηλαδή μικρού πύργου που λειτουργούσε ως παρατηρητήριο ημέρας, καθώς η θέση του επέτρεπε την παρατήρηση όλου του χώρου και την έγκαιρη ειδοποίηση των κατοίκων του νησιού για την εμφάνιση πειρατών από την πλευρά του Έξω Γιαλού

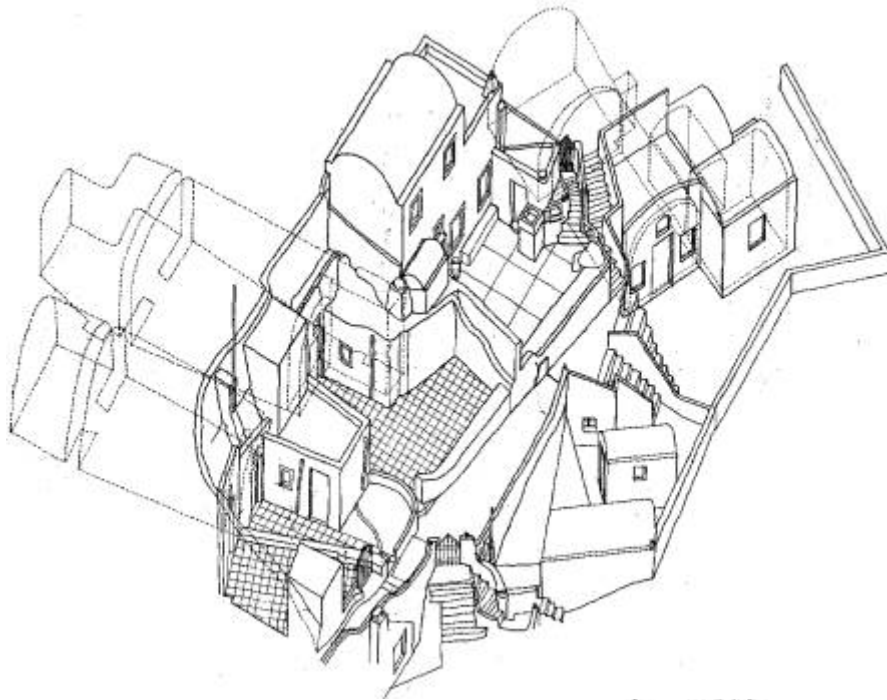
Οία: Η Οία είναι ένας παραδοσιακός οικισμός της Σαντορίνης. Ονομάζεται και Απάνω Μεριά ή Ανωμεριά και οι κάτοικοι Απανωμερίτες. Βρίσκεται σε απόσταση 11 χιλιομέτρων βορειοδυτικά από τα Φηρά και σε υψόμετρο περίπου 121 μέτρων. Με βάση την απογραφή του 2001, ο οικισμός έχει 763 κατοίκους. Η Οία είναι παγκοσμίως γνωστή για το ηλιοβασίλεμα της

Πύργος: ο Πύργος είναι το χωριό που διατηρεί πιο έντονα τα χαρακτηριστικά του παλαιού μεσαιωνικού οικισμού της Σαντορίνης. Χτισμένος σε ύψωμα μακριά από τη θάλασσα ήταν περιτριγυρισμένος από τείχος που τα ερείπια του σώζονται ακόμη μέσα στο χωριό. Βρίσκεται στις πλαγιές του Προφήτη Ηλία και ήταν η πρώτη πρωτεύουσα του νησιού. Στο χωριό αυτό μπορείτε να βρείτε το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία αλλά και το Θεοτοκάκι, μια από τις παλαιότερες εκκλησίες της Σαντορίνης. Επίσης υπάρχει ακόμα το Καστέλι, το αλλοτινό μεσαιωνικό χωριό του νησιού.

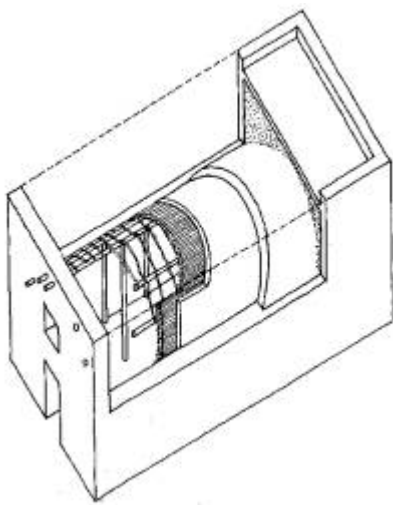
Φηρά: Ο οικισμός των "Φηρών" ή "Θήρα" ή και "Χώρα" είναι η πρωτεύουσα του Σαντορίνης. Τα Φηρά είναι χτισμένα στο "φρύδι" της καλντέρας, στην κορυφή ενός κοκκινόμαυρου βράχου σε υψόμετρο περίπου 250 μέτρων. Τα Φηρά ιδρύθηκαν στα τέλη του 18ου αιώνα, όταν οι κάτοικοι άρχισαν να εγκαταλείπουν την παλιά πρωτεύουσα του νησιού, το καστέλι του Σκάρου που βρισκόταν στην περιοχή του σημερινού | Ημεροβιγλίου, η οποία είχε υποστεί ζημιές από σεισμούς. Στις αρχές του 19ου αιώνα, όταν η Σαντορίνη πέρασε στα χέρια των Τούρκων και οι κάτοικοι της έπαψαν να αντιμετωπίζουν προβλήματα με επιδρομές πειρατών, τα Φηρά έγιναν πρωτεύουσα του νησιού, καθώς είχαν πρόσβαση προς την θάλασσα, αντικαθιστώντας την τότε πρωτεύουσα, τον Πύργο.

Φοινικιά: Σε απόσταση 9 χιλιομέτρων από το κέντρο των Φηρών δεξιά του δρόμου βρίσκεται το χωριό Φοινικιά. Φοινικιά είναι ένα μικρό, καλοδιατηρημένο υπόσκαφο χωριό λίγο πριν μπεις στην Οία. Την εποχή που η ναυτική πολιτεία της Οίας άκμαζε, εδώ έμεναν οι αγρότες που καλλιεργούσαν τον κάμπο.

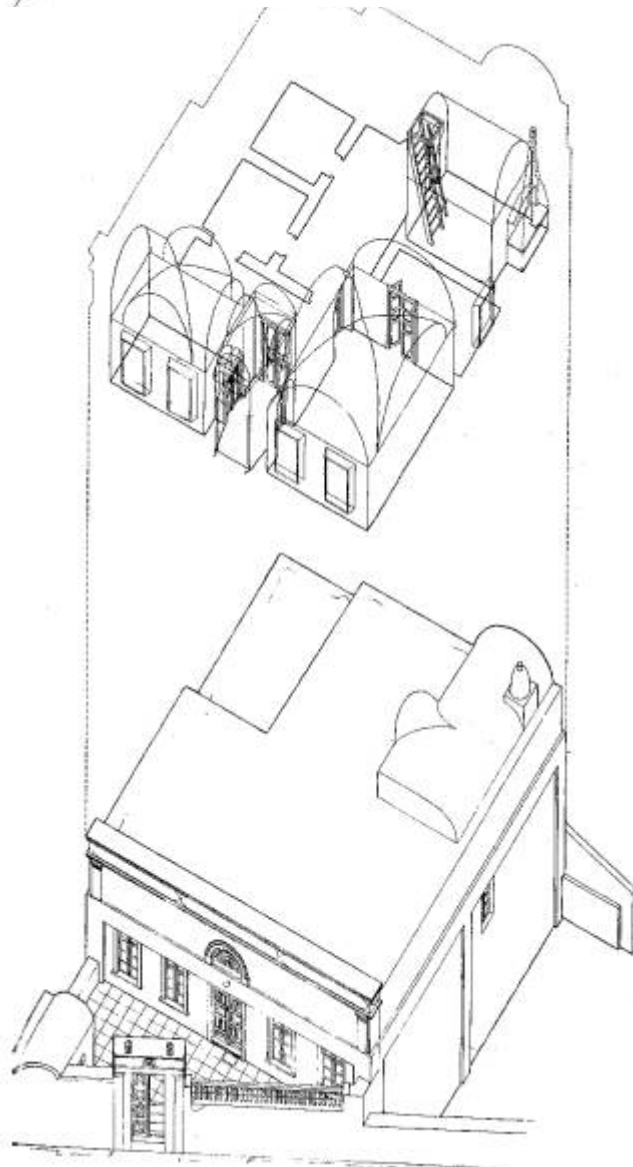

Παραδοσιακός οικισμός

Σαντορινιό Παραδοσιακό Σπίτι

Καπετανόσπιτο→

ΑΛΛΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

Εκτός από τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία, σημαντικοί πόλοι έλξης για τους επισκέπτες είναι και τα ποικίλα κτίσματα διαφόρων χρήσεων και μορφών, που εξυπηρετούσαν σε άλλες εποχές τις πρακτικές, λειτουργικές και κοινωνικές ανάγκες των κατοίκων: φάροι, κάστρα-καστέλια, μυλολ

Ο Φάρος του Ακρωτηρίου

Το Ακρωτήρι βρίσκεται ακριβώς στον άξονα του θαλάσσιου δρόμου Πειραιά - Αλεξάνδρεια και φέρει φάρο, ο οποίος είναι ένας από τους καλύτερους του ελληνικού δικτύου. Βρίσκεται σε απόσταση 18 χιλιομέτρων από τα Φηρά σε υψόμετρο 58 μέτρων και οι γεωγραφικές του συντεταγμένες είναι: Γεωγραφικό Πλάτος 36 21' 05" Βόρειο και Γεωγραφικό Μήκος 2521' 05" Ανατολικό.

Ο φάρος κτίσθηκε το 1892, κατά την διάρκεια της Οθωμανικής κυριαρχίας στο νησί, από την Γαλλική εταιρεία "La Société Collas et Michel". Αρχικά δούλευε με πετρέλαιο και η ακτινοβολία του ήταν 23 ναυτικά μίλια. Ανακαινίστηκε το 1925. Η λειτουργία του διακόπηκε κατά την διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και άρχισε να ξαναλειτουργεί το 1945. Κατά την περίοδο αυτή εξέπεμπε μία λάμψη κάθε 30 δευτερόλεπτα, η οποία ήταν ορατή μέχρι και 25 ναυτικά μίλια, ενώ λειτουργούσε με προσωπικό τεσσάρων αντρών. Το 1983 ηλεκτροδοτήθηκε, ενώ το 1988 έγινε πλήρως αυτοματοποιημένος και έκτοτε συνεχίζει να αποδίδει τη μέγιστη φωτοβολία. Σήμερα έχει ακτινοβολία 24 ναυτικά μίλια. Στα νότια του φάρου βρίσκεται καλό αγκυροβόλιο καταφυγής για βόρειους ανέμους, το οποίο οι ντόπιοι το αποκαλούν "Λιμνιονάρι" ή "Λιμανάρι".

Το κάστρο του Σκάρου

Το παλαιότερο κάστρο ή "Επάνω κάστρο" ή "Ρόκα" (βράχος) χτίστηκε στα ύστερα βυζαντινά χρόνια, από τον ενετό Ιάκωβο Βαρότση, στον οποίο παραχωρήθηκε η Σαντορίνη το 1207. Ο ίδιος και οι ευγενείς του το χρησιμοποιούσαν ως έδρα και κατοικία. Γύρω και κάτω από το Επάνω κάστρο οικοδομήθηκε ολόκληρος οικισμός, το "καστέλι" του Σκάρου, ένα από τα πέντε καστέλια της Σαντορίνης. Κύριο στοιχείο της δόμησης ήταν η σχεδόν καθολική χρήση της πέτρας. Στην είσοδο υπήρχε κινητή ξύλινη γέφυρα, από την βάση της οποίας ερείπια υπάρχουν ακόμα και σήμερα. Δεν αλώθηκε ποτέ σε όλη την διάρκεια της Ενετικής κυριαρχίας. Η εγκατάλειψη του Σκάρου ξεκίνησε στις αρχές του 17ου αιώνα. Υπέστη σοβαρές ζημιές από την έκρηξη του 1650 στο υποθαλάσσιο ηφαίστειο

Κολούμποκαι αργότερα από τον σεισμό του 1817, έτσι ώστε σήμερα σώζονται μόνο ελάχιστα ερείπια. Επιπρόσθετα, οι κάτοικοι, κατά την αποχώρησή τους από τον οικισμό, αφαιρούσαν και υλικά προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν για την κατασκευή των νέων τους κατοικιών σε άλλα μέρη του νησιού. Ο Σκάρος ήταν η πρωτεύουσα της Σαντορίνης μέχρι τον 18^ο αιώνα και οι κάτοικοι του ονομάζονταν "καστρινοί".

Καστέλια

Στους Μεσαιωνικούς χρόνους οι κάτοικοι του νησιού και συγκεκριμένα κάθε χωριού κατασκεύαζαν ένα κάστρο-καστέλι για να προστατευτούν από τις πειρατικές επιδρομές. Στη Σαντορίνη υπήρχαν 4 καστέλια (Ακρωτηρίου – Εμπορείου- Πύργου και Οίας). Όλα τα καστέλια υπέστην πολύ μεγάλες ζημιές με τον σεισμό του 1956.

Το χαρακτηριστικό στα καστέλια ήταν ότι τα σπίτια χτίζονταν σε σειρά, κολλητά το ένα στο άλλο, σε περιμετρική διάταξη, με παράθυρα και εισόδους από την εσωτερική μεριά του οικισμού. Αυτό προστάτευε τους κατοίκους από τις εχθρικές επιδρομές. Συνήθως σε κάθε καστέλι υπήρχε μία μοναδική είσοδος. Σε όλα τα καστέλια της Σαντορίνης, ακριβώς έξω από την είσοδο ή σε μικρή απόσταση από αυτή, υπήρχε ναός της "Αγίας Θεοδοσίας". Ένα άλλο από τα χαρακτηριστικά των καστελιών είναι ο "πύργος του Γουλιά" (kule- πύργος), ένας τετραγωνικός πύργος στο βορεινό τμήμα του χωριού στο εσωτερικό του πύργου υπήρχε εκκλησάκι. Από τον πύργο υπήρχε σήραγγα, η οποία οδηγούσε στο καστέλι.

Μύλοι

Σε τοποθεσίες, που είναι εκτεθειμένες στους αέρηδες, που είναι συχνοί και δυνατοί στη Σαντορίνη, συναντάει κανείς πολλούς μύλους. Άλλοι είναι σχεδόν ερείπια, άλλοι μισοκατεσταμένοι, άλλοι έχουν επισκευαστεί και έχουν αξιοποιηθεί τουριστικά. Οι κάτοικοι του νησιού με τα γαϊδουράκια τους φορτωμένα με σακιά γεμάτα σιτάρι ή κριθάρι έτρεχαν για να αλέσουν και να πάρουν αλεύρι από τους ανεμόμυλους.

Ο μύλος ήταν κατασκευασμένος από ηφαιστειακές πέτρες, που τις έχτιζαν με χώμα, νερό και ασβέστη. Ήταν στρογγυλός, 6μ. ψηλός, ενώ η εξωτερική περιφέρεια της βάσης του ήταν 30μ. Ο μύλος ήταν χτισμένος πάνω στον «τράλικο», μια κυκλική πλατιά βάση που ήταν θεμελιωμένη μέσα στη γη. Το ύψος του τράλικα από την επιφάνεια της γης ήταν 1-150μ. ανάλογα με τη διαμόρφωση του εδάφους. Έτσι, για να φτάσεις στην είσοδο του μύλου, έπρεπε ν' ανέβεις σκαλάκια.

Ο «τράλικας» εσωτερικά ήταν κούφιος, σχημάτιζε μία σπηλιά. Εκεί έμενε ο μυλωνάς. Στη σπηλιά έμπαινες από μία πόρτα, που ήταν ανοιγμένη στον τράλικα. Η σπηλιά επίσης συνδέονταν με το εσωτερικό του μύλου με μια εσωτερική σκάλα.

Η σκεπή του μύλου, η «κουκούλα» ήταν φτιαγμένη από άχυρα. Λίγο πιο κάτω από την κουκούλα εξείχε ένα ξύλο, ο «άξονας», που πάνω του ήταν προσαρμοσμένες δώδεκα ξύλινες «αντένες» σε κυκλική διάταξη. Σχημάτιζαν μια ρόδα, μια και συνδέονταν μεταξύ του με σκοινί. Κάθε αντένα είχε μήκος 5,80μ. και πάνω της ήταν αναρτημένος μουσαμάς, ανθεκτικό πανί για να μη σχίζεται από τους ανέμους. Όταν ο μύλος δούλευε, τα πανιά ήταν σηκωμένα, ενώ, όταν δε δούλευε, ήταν μαζεμένα.

Δεξιά της εισόδου του μύλου, υπήρχε η «καταπακτή», που συνέδεε το μύλο με τη σπηλιά, ενώ αριστερά μια σκάλα που οδηγούσε στον πρώτο όροφο του μύλου. Η σκάλα ήταν κυκλική, χτισμένη από πέτρες και αποτελείτο από δώδεκα σκαλιά. Κάθε σκαλί ήταν 20 εκατοστά φαρδύ, είχε 45 εκατοστά μήκος και 20 εκατοστά ύψος. Στο υπόγειο του μύλου άφηναν τα τσουβάλια που ήταν για άλεσμα. Στον πρώτο όροφο βρίσκονταν όλα τα εξαρτήματα, με τα οποία ο μύλος λειτουργούσε, και φωτιζόταν από τέσσερα μικρά παράθυρα.

Καθώς οι αντένες γύριζαν με τη δύναμη του ανέμου, έθεταν σε κίνηση τον άξονα, που με τη σειρά του κινούσε την «ανέμη». Η ανέμη ινούσε το «καταμούχλι», τα «εξάρτια», τα εξάρτια τις «μυλόπετρες», δυο μεγάλες στρογγυλές πέτρες, που ανάμεσα τους έβαζαν το σιτάρι ή το κριθάρι για άλεσμα. Στο κέντρο υπήρχε μια τρύπα, η «φάκα», απ' όπου έπεφτε το αλεύρι στο ισόγειο του μύλου και συγκεντρώνονταν στη «σέσουλα», είδος μπασούλου. Ο μυλωνάς δεν πληρώνονταν με χρήματα γι το άλεσμα, παρά έπαιρνε το 10% του αλευριού. Η αμοιβή του αυτή λέγονταν «αξάι».

Στο "λόφο του Γαβρίλου" ή παλιότερα "βουνό Πλατανιμού", υπάρχουν οκτώ παραδοσιακοί ανεμόμυλοι του 19ου αιώνα. Οι ανεμόμυλοι έχουν ανακηρυχθεί ως ιστορικά και διατηρητέα κτίσματα και οι έξι από αυτούς έχουν παραχωρηθεί σήμερα στον Δήμο Θήρας. Σύμφωνα με μελέτη που έχει συνταχθεί για λογαριασμό του δήμου, στο μέλλον προβλέπεται οι δύο να δουλεύουν ως κανονικοί ανεμόμυλοι, ο ένας ως μουσείο για ανεμόμυλους και εργαλεία μυλωνάδων, ένας ως παραδοσιακό καφενείο και οι υπόλοιποι ως καταστήματα παραδοσιακών προϊόντων.

ΤΑ ΣΠΙΤΙΑ

Τα σπίτια στην Σαντορίνη -χτιστά ή υπόσκαφα- διακρίνονται επίσης σε αγροτικά και αστικά σύμφωνα με τη θέση τους στις παρυφές ή το κέντρο των οικισμών. Τα αγροτικά σπίτια βρίσκονται στην εξοχή ή στην περίμετρο των οικισμών. Πρόκειται περισσότερο για μια ενότητα ισόγειων κτισμάτων: το κυρίως σπίτι και τους ζωτικούς βοηθητικούς χώρους γύρω του (φούρνος, στέρνα, στάβλος, κοτέτσι, κάναβα, δηλαδή εργαστήριο παραγωγής κρασιού). Τα αστικά σπίτια βρίσκονται στο εσωτερικό των οικισμών και έχουν ακανόνιστο σχήμα και εξαιρετικά επινοητικούς τρόπους εξοικονόμησης και προσπέλασης των χώρων. Έχουν λιγότερους βοηθητικούς χώρους και αναπτύσσονται συνήθως σε διαφορετικά επίπεδα. Σε κεντρικές περιοχές των οικισμών, κυρίως με την ανάδυση της νέας κοινωνικής ομάδας των πλουσίων πλοιοκτητών και εμπόρων κατά το 19ο αιώνα, εμφανίστηκαν τα αρχοντικά σπίτια. Δημιουργήθηκαν έτσι ξεχωριστές συνοικίες με αρχοντικά, όπως ο Σιδεράς στην Οία. Τα αρχοντικά σπίτια έχουν μονολιθικό επιβλητικό όγκο και συμμετρικές μνημειακές προσόψεις.

Χαρακτηριστικό και των δύο τύπων σπιτιών είναι η «θολοδομία». Η οροφή τους είναι θολωτή για να γίνονται ανθεκτικά στους σεισμούς, που λόγου του ηφαιστείου είναι πολύ συχνοί στο νησί. Το σαντορινιό σπίτι αποτελείται από ένα χώρο που λειτουργεί σαν είσοδος χώρος υποδοχής, καθιστικό. Η πρόσοψη του σπιτιού έχει πολλά ανοίγματα, παρόλο που είναι στενή. Η τυπική διάταξη είναι να βρίσκεται η πόρτα στη μέση, αριστερά και δεξιά της από ένα παράθυρο, ενώ πάνω της υπάρχει φεγγίτης. Όλα αυτά τα ανοίγματα είναι λειτουργικά, γιατί αποτελούν τις μοναδικές εισόδους φωτός για ολόκληρο το σπίτι. Η κουζίνα άλλοτε είναι εσωτερική και άλλοτε εξωτερική. Το σημείο όπου μαγείρευαν, ήταν η «πιροστιά», που αποτελείτο από δυο πέτρες. Ανάμεσα τους έβαζαν ξύλο, άναβαν φωτιά και από πάνω τοποθετούσαν το καζάνι που μαγείρευαν.

Στην αυλή υπάρχει το αποχωρητήριο, που είναι υπερυψωμένο γύρω στο 1,50μ. από την επιφάνειά της. Στο χώρο που δημιουργείται ακριβώς από κάτω, έπεφταν τα λύματα και τα μετέφεραν στα χωράφια χρησιμοποιώντας τα σαν λίπασμα.

Η «στέρνα», μοναδική πηγή νερού, είναι εσωτερική ή εξωτερική και συγκέντρωνε τα νερά της βροχής. Το βρόχινο νερό πέφτοντας στην αυλή, ή στην τάρτασα έμπαινε στα λούκια και από εκεί στη στέρνα.

Τα παραθυρόφυλλα τα «σκούρα», είναι εσωτερικά, ενώ τα τζάμια εξωτερικά και αυτό για να μη φθείρονται τα παραθυρόφυλλα και για να εξασφαλίζεται ο φωτισμός, όταν φυσάνε οι γέροι αέρηδες.

Στα κτιστά σπίτια σαν δομικά υλικά χρησιμοποιούνται ελαφρόπετρα, που λειτουργεί σαν μονωτικό υλικό και πέτρες. Οι τοίχοι τους είναι παχιοί

και έτσι το κρύο δεν διαπερνά εύκολα τα σπίτια. Η οροφή των κτιστών σπιτιών άλλοτε είναι θολωτή και άλλοτε σχηματίζει «σταυροθόλια».

Για την κουζίνα ισχύει ότι και για τα υπόσκαφα. Η εσωτερική διάταξη των χώρων όμως είναι διαφορετική. Η κύρια είσοδος του σπιτιού συνδέεται με τον κεντρικό διάδρομο, που αριστερά και δεξιά του υπάρχουν τα «καλά» δωμάτια και τα υπνοδωμάτια. Τα υπνοδωμάτια δέχονταν το φυσικό φωτισμό από παράθυρα εσωτερικά, που έβλεπαν στο διάδρομο. Μια τέτοια όμως μέθοδος δεν ήταν πολύ υγιεινή, γιατί τα δωμάτια αυτά δεν εξαερίζονταν καλά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής τουριστικής κίνησης και αφορά την επίσκεψη σε θρησκευτικούς τόπους λατρείας, όπως μοναστήρια και εκκλησίες.

Τα μνημεία της ελληνικής ορθοδοξίας είναι αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής κληρονομιάς και αποτελούν αξιόλογο πόλο έλξης επισκεπτών. Οι βυζαντινές και οι μεταβυζαντινές εκκλησίες, οι επιβλητικοί καθεδρικοί ναοί, τα ξωκλήσια, τα μοναστήρια, με την αξιόλογη εικονογράφησή τους, με ψηφιδωτά, τοιχογραφίες και εικόνες, μαρτυρούν την επίμονη προσήλωση στις παραδόσεις και την στενή και μακραίωνη διασύνδεση της τέχνης με τη θρησκευτική λατρεία. Ο θρησκευτικός τουρισμός αφορά κυρίως ευσεβείς περιηγητές, φιλέρευνους τουρίστες, αλλά και θαυμαστές της βυζαντινής τέχνης, οι οποίοι, μέσα από πολιτιστικά οδοιπορικά στον ελληνικό χώρο, έρχονται σε επαφή με την πνευματικότητα της ορθοδοξίας.

Ο θρησκευτικός τουρισμός χωρίζεται σε δύο κατηγορίες:

- Προσκυνητές τουρίστες, στους οποίους επικρατεί το θρησκευτικό κίνητρο. Οι τουρίστες αυτοί επισκέπτονται μία περιοχή αποκλειστικά για την επίσκεψη στο θρησκευτικό χώρο.
- Τουρισμός θρησκευτικής κληρονομιάς, του οποίου οι τουρίστες ταξιδεύουν ομαδικά και συνδυάζουν το ταξίδι τους και με άλλες τουριστικές δραστηριότητες.

Για την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού απαιτείται:

- Συγκρότηση, οργάνωση και προβολή τους σε δίκτυα.
- Βελτίωση της προσβασιμότητάς τους καθώς και των μεταξύ των συνδέσεων.
- Προώθηση μέτρων εξωραϊσμού / αναβάθμισης των λατρευτικών χώρων, των συνοδών τους εγκαταστάσεων διημέρευσης και

διαμονής καθώς και του περιβάλλοντα χώρου τους.

- Στήριξη δράσεων που αφορούν στην οργάνωση σχετικών εκδηλώσεων.

- Προώθηση / στήριξη προγραμμάτων ανταλλαγής επισκέψεων μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων.

Θρησκευτικός Τουρισμός στη Σαντορίνη

Στην Σαντορίνη όπως και σε όλα τα νησιά των Κυκλάδων θα συναντήσει κανείς πολλές εκκλησίες. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν περίπου 300, μερικές από τις οποίες είναι οι παρακάτω:

Παναγία Επισκοπή – Η εκκλησία της Παναγίας Επισκοπής βρίσκεται κοντά στη Μέσα Γωνιά και χτίστηκε από τον Βυζαντινό αυτοκράτορα Αλέξιο Α' Κομνηνό. Οι τοιχογραφίες μέσα στην εκκλησία χρονολογούνται από το 1.100 μ. Χ και το μαρμάρινο τέμπλο της αποτελεί σπάνιο δείγμα πελέκησης μαρμάρου με κέρινη διακόσμηση.

Ορθόδοξος Καθεδρικός Ναός Μητρόπολης – Βρίσκεται στα Φηρά και κτίστηκε το 1827. Ο προσεισμητικός ναός, η "Παναγιά του Μπελώνια", κατέρρευσε με τον καταστροφικό σεισμό του 1956 και στην θέση του οικοδομήθηκε ο σημερινός ναός, του οποίου την εικονογράφηση επιμελήθηκε ο θηραϊός ζωγράφος "Χριστόφορος Ασίμης".

Καθολικός και Καθεδρικός Ναός – Ο Ναός έχει κατασκευαστεί σε στυλ μπαρόκ, έχει ένα πολύ όμορφο καμπαναριό και είναι αφιερωμένος στον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή. Ο Ναός καταστράφηκε με το σεισμό του 1956 και αμέσως μετά αναστηλώθηκε.

Θεοτοκάκι – Είναι από τις παλαιότερες εκκλησίες της Σαντορίνης και πιθανολογείται ότι ιδρύθηκε τον 10ο αιώνα.

Η εκκλησία του Τιμίου Σταυρού -Είναι μία από τις μεγαλύτερες εκκλησίες της Σαντορίνης και βρίσκεται στην πλατεία της Περίσσης. Η αρχική εκκλησία είχε οικοδομηθεί το χρονικό διάστημα 1835-1840, αλλά καταστράφηκε με τον σεισμό του 1956 και ανακατασκευάστηκε. Κατά την διάρκεια της ανοικοδόμησης της αρχικής εκκλησίας είχαν αποκαλυφθεί τα ερείπια δύο τρίκλιτων Βασιλικών, τα οποία, δυστυχώς, καταστράφηκαν από τις οικοδομικές εργασίες.

Παναγία η Κατεφιανή - Σε μια κοιλότητα στην πλαγιά του Μέσα Βουνού, κάπου 200 μέτρα από τους πρόποδες του, βρίσκεται το εκκλησάκι των "Γενεθλίων της Θεοτόκου" ή "Παναγία η Κατεφιανή". Το όνομα της προέρχεται από την λέξη "κατεφιό", που σημαίνει καταφύγιο, γιατί εκεί πηγαίνανε οι κάτοικοι για να προστατευτούν από εχθρικές επιδρομές. Στην Κατεφιανή προστράξαν και πολλοί κάτοικοι στον "καιρό του

Κακού", την ηφαιστειακή έκρηξη του 1650, δηλαδή, στο υποθαλάσσιο ηφαίστειο του Κολούμπο.

Η "εκκλησία της Παλιάς Παναγιάς" ή "Παναγιά η Μεσανή"- Είναι χτισμένη πιθανότατα τον 16ο αιώνα, η οποία έχει ένα από τα ομορφότερα καμπαναριά του νησιού. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο της είναι από το 1883.

Άγιος Νικόλαος Μαρμαρίτης.- Το εκκλησάκι αυτό είναι στην πραγματικότητα αρχαίο ταφικό μνημείο του 3ου αιώνα π.Χ., το οποίο στους σύγχρονους χρόνους μετατράπηκε σε χριστιανικό ναό αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο. Ο άγιος πήρε το προσωνύμιο "Μαρμαρίτης" από τα γκρίζα πελεκητά μάρμαρα με τα οποία είναι χτισμένο το μνημείο.

Το παρεκκλήσι "Θεοσκέπαστη"- Είναι χτισμένο στην άκρη ενός βράχου, στο μπροστινό μέρος του Σκάρου, με θέα στην καλδέρα, για το οποίο έχει γράψει διήγημα ο Ηλίας Βενέζης

Η "Παναγία η Μαλτέζα" ή "Ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου"- πήρε το όνομά της από εικόνα που βρέθηκε στη θάλασσα κοντά στην Μάλτα. Σύμφωνα με την παράδοση, σε ένα ταξίδι από τη Σαντορίνη στην Μάλτα, για μεταφορά βινσάντο, ο Μεροβιγλιανός καπετάνιος "Θεόδωρος Μπορλής", σπρωγμένος από όνειρο με την Παναγία, μάζεψε την εικόνα της από την θάλασσα και την έφερε στο Ημεροβίγλι όπου και έκτισε την εκκλησία προς χάρη της. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο της έχει παραστάσεις από την Παλαιά Διαθήκη. Η αρχική εκκλησία της Παναγίας της Μαλτέζας ήταν του 19ου αιώνα μ.Χ., καταστράφηκε, όμως, με τον σεισμό του 1956 και στην θέση της οικοδομήθηκε νέος ναός.

Η Παναγιά του Καλού ("Κοίμηση της Θεοτόκου")- Κτίστηκε όταν τέλειωσε "ο Καιρός του Κακού", η ηφαιστειακή δραστηριότητα, δηλαδή, της περιόδου 1649-1650, η οποία οδήγησε στην εμφάνιση του υποθαλάσσιου ηφαιστείου Κολούμπο.

Στην Θηρασιά υπάρχουν οι παρακάτω εκκλησίες:

Η Παναγία της Αγριλιάς,

- Ο Άγιος Κωνσταντίνος που βρίσκεται στον Μανωλά.
- Ο Άγιος Δημήτριος, που βρίσκεται στον Ποταμό.
- Η Παναγία της Γιάτρισσας, η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, που βρίσκεται στον Ποταμό
- Η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, που βρίσκεται επίσης στον Ποταμό.

Στη Σαντορίνη μπορεί επίσης κανείς να δει τα παρακάτω μοναστήρια:

Το Μοναστήρι του Προφήτη Ηλία – Βρίσκεται πάνω από το χωριό Πύργος, στο ομώνυμο βουνό και χρονολογείται από τις αρχές του 18ου αιώνα. Στο Μοναστήρι, εκτός από το ξύλινο, σκαλιστό τέμπλο του έχει στην κατοχή του πολύ σημαντικά βιβλία και χειρόγραφα.

Το Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου – Βρίσκεται ανάμεσα στο Φηροστεφάνι και το Ημεροβίγλι και ανακαλύφθηκε το 1651. Το Μοναστήρι αυτό είναι αφιερωμένο σε τρεις αγίους, τον Άγιο Παντελεήμονα, τη Ζωοδόχο Πηγή και τον Άγιο Νικόλαο και στεγάζει μια έξοχη βυζαντινή εικόνα του Αγίου Νικολάου.

Το Καθολικό Γυναικείο Μοναστήρι – Βρίσκεται στην περιοχή των Καθολικών, στο κέντρο των Φηρών και ονομάζεται Ροζάρια. Στο Μοναστήρι διαμένουν δώδεκα καλόγριες διαφορετικών εθνικοτήτων.

Πανηγύρια Σαντορίνης

Κάποια από τα πανηγύρια που διοργανώνονται στην Σαντορίνη είναι τα παρακάτω:

- Η μεγάλη Εβδομάδα- Πάσχα
- Των Αγίων Αναργύρων την 1η Ιουλίου στο Μεγαλοχώρι.
- Του Προφήτη Ηλία στις 20 Ιουλίου στα Φηρά
- Του Αγίου Ιωάννη στις 24 Ιουλίου στον Μονόλιθο.
- Της Παναγίας Επισκοπής τον Δεκαπενταύγουστο στο Καμάρι, στο Ακρωτήριο και στο Μεγαλοχώρι .
- Των Αγίων Επτά Παίδων στη Φοινικιά της Οίας στις 4 Αυγούστου όπου ο κόσμος πάει με βάρκα στο βράχο που είναι κτισμένη η εκκλησία
- Του Αγίου Ιωάννη στις 29 Αυγούστου στην Περίσσα.
- Της Παναγίας της Μυρτιδιώτισσας στις 24 Σεπτεμβρίου στο Καμάρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ

ΟΙΝΟ-ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο πολιτισμός και η εθνική κληρονομιά ενός τουριστικού προορισμού, είτε πρόκειται για ολόκληρη χώρα είτε για επί μέρους τουριστική περιοχή, συνδέονται άμεσα με τα τοπικά τρόφιμα, ποτά και την εθνική ή τοπική κουζίνα. Οίνο-γαστρονομικός τουρισμός εντάσσεται στις πιο ελκυστικές, αλλά και δημοφιλείς τάσεις της αγοράς των ήπιων-εναλλακτικών μορφών τουρισμού. ως ειδική κατηγορία πολιτιστικού τουρισμού (“πολιτισμός του κρασιού”), αλλά και του αγροτουρισμού που μπορεί να αναδειχθεί σε πόλο προσέλκυσης ποιοτικού τουρισμού

Ο οίνο-γαστρονομικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που αναπτύσσεται κατά τις επισκέψεις τουριστών σε οινοποιεία και περιοχές παραγωγής κρασιού και περιλαμβάνει την οινογνωσία, τη γαστρονομία, την απόλαυση του φυσικού περιβάλλοντος, τη συμμετοχή στις εργασίες του αμπελώνα, συμπληρωματικές πολιτιστικές δραστηριότητες, τη γνωριμία με την τοπική κοινότητα, την ιστορία και τον τρόπο ζωής. Ταυτόχρονα, ο οίνο-γαστρονομικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία Μάρκετινγκ για το κρασί και άλλα τυπικά παραδοσιακά προϊόντα, αφού προωθεί με τον καλύτερο και πιο ευχάριστο τρόπο το προϊόν στη συνείδηση των δυνητικών αγοραστών του μέσα από τις καλύτερες στιγμές, εκείνες των διακοπών, κάνοντάς το αναπόσπαστο κομμάτι των όμορφων αναμνήσεων. Επιπλέον, δίνει τη δυνατότητα στον καταναλωτή να αποκτήσει γνώσεις και πληροφόρηση, που θα του επιτρέψουν να γίνει πιο απαιτητικός και επιλεκτικός.

Αναμφισβήτητα, η διατροφή, στην ευρεία έννοιά της, αποτελεί πολύ σημαντικό κομμάτι της τουριστικής εμπειρίας, αφού τα τρόφιμα και τα ποτά που συνθέτουν το μενού αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους λόγους που οι τουρίστες επιλέγουν για διακοπές έναν προορισμό, ενώ μια τουριστική εμπειρία μπορεί να αμαυρωθεί ολικά (λ.χ. από μια τροφική δηλητηρίαση), ή μερικά (λ.χ. από μη ικανοποιητική διατροφή σε όλο της το φάσμα – ποιότητα υλικών παρασκευής, τρόπος παρασκευής και τρόπος παρουσίασης του προϊόντος και εξυπηρέτησης του επισκέπτη) στην περίπτωση ανεπαρκούς τροφοδοσίας. Αλλά είναι αδύνατον να βασίσουμε μια εκστρατεία μόνο στο κρασί και στα τοπικά προϊόντα μόνο αλλά πολύ λογικό να εμπλουτίσουμε την ήδη υπάρχουσα με αυτά, αφού πολλά μέρη στην Ελλάδα, μεγάλης φυσικής ομορφιάς, διαθέτουν ιδιαίτερα προϊόντα. Αν συνδυαστούν όλα αυτά μαζί δημιουργούν ένα εξαιρετικό εργαλείο μάρκετινγκ στα χέρια της τουριστικής βιομηχανίας.

Σε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς η έννοια και η τέχνη της γαστρονομίας έφθασαν σε ψηλά επίπεδα αν και κάποιες φορές και σε υπερβολές. Κάθε λαός, ανάλογα με τις εδαφοκλιματικές συνθήκες του τόπου στον οποίο ζει, τα προϊόντα που παράγει, το κοινωνικοοικονομικό του περιβάλλον, ακόμα τις θρησκευτικές του παραδόσεις, έχει διαμορφώσει ένα πλούτο γαστρονομικών ιδιοτεροτήτων. Στον τόπο μας, με την τρισχιλιετή του ιστορία, τις τραχειές και δύσκολες συνθήκες διαβίωσης σε σκοτεινούς καιρούς κατακτήσεων αλλά και τις αναπόφευκτες επιδράσεις λόγω της γεωγραφικής του θέσης, αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη δίαιτα με χαρακτηριστικά το μέτρο και τη λιτότητα, και με βάση τα αγνά υλικά του τόπου. Πάντα όμως αποδιδόταν ιδιαίτερη σημασία στον τρόπο ετοιμασίας του φαγητού, που ήταν μια ιεροτελεστία. Ο ξένος επισκέπτης στη χώρα μας αναζητάει τις ελληνικές γεύσεις και θέλει να δοκιμάσει τις τοπικές παραδοσιακές σπεσιαλιτέ για τις οποίες φημιζόμαστε. Το μεγάλο μας αβαντάζ είναι βέβαια τα ελληνικά προϊόντα, το κρασί, το ελαιόλαδο, το τυρί, τα φρέσκα λαχανικά, το ψάρι, κτλ.

Θετικά Οίνο-γαστρονομικού τουρισμού:

- Διαθέτει τα δυναμικά και ποιοτικά στοιχεία που επιτρέπουν τη διασύνδεση τουριστικής οικονομίας και πολιτισμού
- Ευνοεί την ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και την αύξηση του κύκλου εργασιών των τοπικών επιχειρήσεων
- Μπορεί να γίνει ο συνεκτικός κρίκος πολλών παράλληλων τοπικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και να δώσει ώθηση στην εγκατάσταση δημόσιων και ιδιωτικών υποδομών
- Μπορεί να ενδυναμώσει την πολιτιστική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν την εικόνα μιας περιφέρειας
- Μετατρέπει τον τουρίστα σε περιηγητή (περιηγήσεις σε οινοποιία, αγροκτήματα)
- Μπορεί να συντελέσει στην απαραίτητη αναδιάρθρωση των αμπελώνων προσφέροντας εναλλακτικούς τρόπους στήριξης του εισοδήματος του παραγωγού
- Αναδεικνύεται σε προνομιακή και συγκεκριμένη πρόταση για την υλοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης και ανάπτυξης της υπαίθρου δεδομένου ότι οι αμπελώνες και όλες οι αγροτικές περιοχές βρίσκονται σε ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχές
- Μπορεί να λειτουργήσει ως ασπίδα για το οικοσύστημα από βίαιες περιβαλλοντικές επιθέσεις συνέπεια του «πειρατικού» τουρισμού ή άλλων παρεμβάσεων.

Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες οινοπαραγωγές χώρες του κόσμου, στην Ελλάδα ο οίνο-γαστρονομικός τουρισμός βρίσκεται ακόμα σε εμβρυακή κατάσταση. Προσπαθεί να αποκτήσει υπόσταση και οντότητα με μεμονωμένες πρωτοβουλίες και τυχαίες, μη συντονισμένες ενέργειες που μέχρι τώρα δεν έχουν τύχει της απαιτούμενης προσοχής και υποστήριξης της πολιτείας, των ίδιων των παραγωγών. Εδώ θα πρέπει όμως να τονίσουμε ότι από την πλευρά μας θα πρέπει κι εμείς να προωθήσουμε περισσότερο μια σειρά από άλλα νέα ελληνικά πιάτα, πέρα από αυτά που μας έχουν συνηθίσει, δηλαδή το σουβλάκι και τον μουςακά.

Απαιτείται:

- Συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση

με στόχο:

- Τη σταδιακή αποκατάσταση σηματοδοτήσεων
- Την προβολή της περιοχής
- Την αναβάθμιση και ανάδειξη της αισθητικής της
- Την υψηλού επιπέδου παρουσίαση του σύγχρονου ελληνικού τρόπου ζωής
- την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη δημιουργία των «Σπιτιών του Κρασιού» αλλά και άλλων γεωργικών προϊόντων

→ Συνεργασία με τον ΕΟΤ με στόχο:

- Τον συντονισμό των τοπικών και επαγγελματικών φορέων
- Την ευθύνη χάραξης και σηματοδότησης των τουριστικών διαδρομών
- Την έκδοση χαρτών όπου θα προσδιορίζονται όλα τα σημεία του οινολογικού, πολιτισμικού και τουριστικού ενδιαφέροντος
- Συνεργασία με κρατικούς φορείς, όπως η Εργατική Εστία
- Συμπερίληψη σε τουριστικά και εκδρομικά προγράμματα, εμπλουτισμός των ψυχαγωγικών, πολιτιστικών και επιμορφωτικών υπηρεσιών προς στους δικαιούχους
- Ευχάριστος και ποικίλος χαρακτήρας οινοτουριστικών προγραμμάτων
- Ύπαρξη πραγματικών και ολοκληρωμένων επιχειρηματικών «πακέτων»
- Τυποποιημένες διαδρομές
- Πλήρη προγράμματα δύο -τριών-τεσσάρων ημερών
- Ανάπτυξη πρωτοβουλιών εκ μέρους του παραγωγού-οινοποιού

Οίνο-γαστρονομικός Τουρισμός στη Σαντορίνη

Η παγκόσμια μοναδικότητα της Σαντορίνης οφείλεται στο ιδιόμορφο οικοσύστημα που δημιουργήθηκε από τις αλλεπάλληλες εκρήξεις του ηφαιστείου και τη λάβα που έκαψε τις πέτρες και διαμόρφωσε ένα πορώδες έδαφος από απορροφητικές πλάκες πορσελάνης. Η σύνθεση αυτή του εδάφους σε συνδυασμό με την ξηρασία αλλά και το μικροκλίμα του νησιού που δημιουργείται από την εδαφική υγρασία και την πρωινή δροσιά που προκαλείτε από την εξάτμιση της θάλασσας στο σημείο της Καλντέρας δίνει μια μοναδική νοστιμιά στα προϊόντα αυτής της γης. Το έδαφος του νησιού είναι εξαιρετικά άνυδρο, αλλά παράλληλα και αρκετά γόνιμο, κατάλληλο για την καλλιέργεια λαχανικών (ντομάτα, φάβα). Στις μέρες μας η καλλιέργεια του αμπελιού παραμένει η βασικότερη απασχόληση των αγροτών και ακολουθούν η καλλιέργεια της φάβας, της σαντορινιάς ντομάτας και του κριθαριού. Σύμφωνα με στοιχεία του 2001, η καλλιεργήσιμη γη στο νησί υπολογιζόταν περίπου σε 25.000 στρέμματα, στο 75% εκ των οποίων καλλιεργούνταν αμπέλια.

Οίνος

Το σταφύλι αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά πλουτοπαραγωγικά στοιχεία στη Σαντορίνη από την Αρχαιότητα ως τις μέρες μας. Από τον προϊστορικό οικισμό του Ακρωτηρίου, στο νότιο άκρο του νησιού, έχουμε άμεσες και έμμεσες πληροφορίες για την καλλιέργειά του κατά τη 2η χιλιετία π.Χ. Έτσι, στα αρχαιοβοτανικά κατάλοιπα εντοπίστηκαν απανθρακωμένοι σπόροι σταφυλιού και ένα πήλινο πατητήρι που υποδηλώνει την παραγωγή κρασιού. Μεγάλα πιθάρια με κρουνό από οικήματα της πόλης ίσως να χρησιμοποιούνταν για την αποθήκευση κρασιού, ενώ το ιδεόγραμμα του κρασιού που αναγνωρίστηκε σε επιγραφή της Γραμμικής Α' υποδηλώνει τη σπουδαιότητα του προϊόντος για την οικονομία του οικισμού.

Από το 18ο αιώνα και μετά, στο νησί αναπτύσσεται ιδιαίτερα η αμπελοκαλλιέργεια, με αποτέλεσμα σήμερα να θεωρείται σχεδόν μονοκαλλιέργεια. Στην υψηλή ποιότητα των αμπελιών και του κρασιού συμβάλλει το έδαφος, το οποίο απορροφά τους θερμούς υδατμούς που εκλύονται από το ηφαίστειο και τους μεταδίδει στα αμπέλια, βοηθώντας στην ομαλή ωρίμανσή τους και υποκαθιστώντας την έλλειψη νερού. Η φύση πάντα ισορροπεί και αποδεικνύει πως διαθέτει τους μηχανισμούς να μετατρέπει σε πλεονεκτήματα τα φαινομενικά μειονεκτήματα. Σήμερα τα κρασιά της Σαντορίνης είναι φημισμένα παγκοσμίως για την ποιότητα και τη γεύση τους, αν και εξαιτίας της ανάπτυξης του τουρισμού, έχει μειωθεί το ποσοστό των ανθρώπων που ασχολούνται με την καλλιέργεια. Παλαιότερα ένα ολόκληρο δίκτυο

παραδοσιακών επαγγελματιών ζούσε από την αμπελοκαλλιέργεια, όπως οι αγωγιάτες που μετέφεραν το κρασί σε όλο το νησί, οι βαρελοποιοί που κατασκεύαζαν τα ανθεκτικά βαρέλια, μέσα στα οποία ωρίμαζε το κρασί, οι τυλιχτές που προσπαθούσαν με συρμάτινους και άλλους μηχανισμούς να προστατεύσουν τα αμπέλια από τους δυνατούς ανέμους που πλήττουν το νησί και φυσικά οι αγρότες.

Εδώ και εκατοντάδες χρόνια οι κάτοικοι έχουν καθιερώσει έναν ξεχωριστό τρόπο κλαδέματος, την επανομαζόμενη «κουλούρα»: οι αμπελουργοί δίνουν στα κλήματα σχήμα χωρίς να τα υποστυλώνουν, προκειμένου να γλιτώσουν τον καρπό από τους δυνατούς ανέμους και να επωφελείται το φυτό από την υγρασία της γης στο άνυδρο περιβάλλον του νησιού.

Οι ποικιλίες παραμένουν σταθερές, καθώς η Σαντορίνη στάθηκε τυχερή και δεν επλήγη από τη φυλλοξήρα, η οποία κατέστρεψε τεράστιες εκτάσεις καλλιεργειών στον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι, ποικιλίες όπως το «ασύρτικο», το «αϊδάνι», το «αθήρι» και σε περιορισμένη ποσότητα η «μαντηλαριά» είναι συνυφασμένες με τον τόπο της Σαντορίνης. Τα πιο γνωστά κρασιά του νησιού θεωρούνται το λευκό ξηρό «νυχτέρι» και το κόκκινο γλυκό «βινσάντο» και τα δύο ανήκουν στην κατηγορία Ονομασίας Προελεύσεως Ανώτερης Ποιότητας (ΟΠΑΠ). Το «νυχτέρι» πήρε το όνομά του από το γεγονός ότι οι αμπελουργοί «πατούν» τον καρπό τη νύχτα και το «βινσάντο» από την ιταλική έκφραση *vin santo* («άγιο κρασί», δηλαδή κρασί που προοριζόταν για χρήση στη μετάληψη). Σύμφωνα με άλλους η ονομασία προέρχεται από τη φράση «κρασί της Σαντορίνης» στα ιταλικά.

Η πρόσφατη εισαγωγή της νέας τεχνολογίας και τεχνογνωσίας που είχε ως άμεσο αποτέλεσμα την ποιοτική αναβάθμιση των κρασιών του νησιού. Αυτό έδωσε μία εξωστρέφεια στο εμπόριο του προϊόντος, μία κοσμοπολίτικη χροιά, ανοίγοντας ένα μέλλον τουλάχιστον βιώσιμο αυτού του τομέα. Νέες ετικέτες, καινούργια οινοποιεία, φρέσκιες ιδέες. Το θέμα όμως είναι αν θα μπορέσει αυτή η νέα πνοή να σταθεί ικανή για να αντιστρέψει ή έστω σταματήσει την πορεία συρρίκνωσης του αμπελώνα.

Κάποιοι αμπελουργοί κατανοώντας την νέα εποχή στο εμπόριο του οίνου και κατ' επέκταση και στην εμπορία του σταφυλιού τους θα εξαγοράσουν τις μικρότερες γειτονικές εκμεταλλεύσεις αμπελουργών που αποχωρούν από το επάγγελμα. Είναι κάτι το επιθυμητό γιατί με τον τρόπο αυτόν θα προκύψουν πραγματικοί επαγγελματίες με σαφέστατο προσανατολισμό και στόχευση. Αλλά αυτό δεν αρκεί αυτό για να αναστραφεί η πτωτική πορεία, γιατί η δράση αυτή έχει ένα όριο που ορίζεται από τον αριθμό των στρεμμάτων που μπορεί να καλλιεργεί κάποιος ή έστω η οικογένειά του με δεδομένο ότι η εκμηχάνιση της καλλιέργειας είναι εξαιρετικά δύσκολη.

Κάποιες λύσεις που μπορούν να εφαρμοστούν σύμφωνα με τον Κ. Γιάννη Παρασκευόπουλο, (επικουρου καθηγητή Οινολογίας στο ΤΕΙ Αθηνών) είναι οι εξής:

1. Μετατροπή του συνόλου του αμπελώνα σε βιολογική καλλιέργεια. Μπορεί να γίνει και θα είναι μία συνταρακτική «πρωτιά» στον κόσμο όπου μία ολόκληρη ζώνη ΟΠΑΠ είναι «ΒΙΟ».
2. Ανακήρυξη του αμπελώνα σε «Παγκόσμιο Μνημείο Ιδιαίτερης Φυσικής Ομορφιάς» υπό την αιγίδα της UNESCO, σώζοντάς τον από την άκρατη οικοπεδοποίηση.
3. Δημιουργία σοβαρού δικτύου «Δρόμων του Κρασιού» που θα λειτουργήσει σαν ένα εναλλακτικό τουριστικό προϊόν.
4. Υιοθέτηση μιας επιθετικής πολιτικής προώθησης που θα προβάλει όλα τα παραπάνω. Η ιστορικότητα, η μοναδικότητα, η βιοκαλλιέργεια, η ποιότητα των κρασιών, το τουριστικό προϊόν, θα λειτουργήσουν σαν εφαλτήριο του κλάδου, εξασφαλίζοντας τα κίνητρα που θα επιτρέψουν την επιστροφή στην αμπελοκαλλιέργεια ή έστω -στη χειρότερη περίπτωση- την ανακοπή της πτώσης.

•Οινοποιία στη Σαντορίνη:

Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων - Santo Wines: Η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων SantoWines ιδρύθηκε το 1947 προκειμένου να προστατευτούν τα οικονομικά συμφέροντα των παραγωγών αγροτικών προϊόντων της Σαντορίνης. Σήμερα, 2361 παραγωγοί είναι τα εγγεγραμμένα μέλη της, δηλαδή το 100% του αριθμού των παραγωγών, από τα οποία τα 1000 περίπου είναι ενεργά. Οι κύριες δραστηριότητες της είναι:1) Παραγωγή, εμφιάλωση και εμπορία οίνων - εμφιαλωμένων και χύμα. 2) Παραγωγή, εμφιάλωση και εμπορία οίνων - εμφιαλωμένων και χύμα. 3) Διαχείριση λιπασμάτων, ζωοτροφών, γεωργικών εφοδίων 4) Εμπορία Φυτοφαρμάκων. Από το 1980 και μετά η παραγωγή της βιομηχανικής τομάτας συρρικνώθηκε , λόγω μειωμένης στρεμματικής απόδοσης .Το βάρος της κύριας δραστηριότητας της Ένωσης είναι πλέον η παραγωγή - εμφιάλωση - εμπορία οίνων.

Οινοποιείο Μπουτάρη Σαντορίνης: Ένα μοντέρνο οινοποιείο - με το χαρακτηριστικό θόλο - φτιαγμένο από μία από τις μεγαλύτερες οικογένειες του κρασιού στην Ελλάδα.

Canana Ρούσσος: Το οινοποιείο της οικογενείας Ρούσσου υπάρχει από το 1836. Πρόκειται για μία από τις παλαιότερες κάναβες της Σαντορίνης. Ο ιδιοκτήτης Γιάννης Ρούσσος και τα παιδιά του θρέφουν μεγάλο σεβασμό για την παράδοση.

Οινοποιείο Χατζηδάκη: Δεν είναι αυτό που βάσει κανόνων θα χαρακτηρίζαμε επισκέψιμο οινοποιείο. Διασχίζοντας κάποια αμπέλια κατεβαίνεις σε μια υπόγεια μικρή σπηλιά όπου βρίσκονται οι μεταλλικές δεξαμενές και λίγο πιο μέσα ένας μικρός χώρος, όπου η σύζυγος του οινοποιού Κωνσταντίνα θα σας υποδεχτεί με ένα χαμόγελο.

Κτήμα Σιγάλα: Το οινοποιείο βρίσκεται στους Μπαξέδες, κάτω από το χωριό Φοινικιά.

Κάναβα Αργυρός: Ένα ιστορικό και αρκετά παλαιό οινοποιείο στην είσοδο του χωριού Επισκοπή-Γωνιά. Την κάναβα την ξεκίνησε ο παππούς του ιδιοκτήτη Γιάννη Αργυρού το 1903 επειδή ήταν όμως μόνο για ιδιωτική χρήση η ποσότητα των κρασιών ήταν πολύ μικρή.

Γαία Οινοποιητική: Ο Γιάννης Παρασκευόπουλος είναι από τους οινολόγους που χαρακτήρισαν το ελληνικό κρασί με τις καινοτομίες, τις νέες μεθόδους οινοποίησης και το διαρκές ψάξιμο.

Αμπελώνας Γαβαλά: Στο Μεγαλοχώρι ένα από τα πιο γραφικά χωριά της Σαντορίνης με τα πλακόστρωτα σοκάκια και τα γραφικά ταβερνάκια βρίσκεται τούτο το οινοποιείο. Ένα μικρό πέτρινο τούνελ φωτισμένο και διαμορφωμένο σε μικρό μουσείο διηγείται την ιστορία του οινοποιείου και οδηγεί στην αυλή της κάναβας. Γύρω της η ιστορία τριών αιώνων.

Οινοποιείο Κουτσογιαννόπουλου - Volcan Wines: Το οινοποιείο Κουτσογιαννόπουλου είναι μια μικρή οικογενειακή επιχείρηση που ξεκίνησε το 1870 όταν φτιάχτηκαν οι πρώτες κάναβες. Σήμερα τέσσερις γενιές μετά συνεχίζουν να παράγουν κρασί.

Οινοποιείο Αντωνίου: Ένα όμορφο οινοποιείο του 1946 που είχε φτιαχτεί από έναν από τους πρώτους οινοποιούς της Ελλάδας, το Γιώργο Βενετσάνο. Είναι χτισμένο πάνω στην καλντέρα με θέα το λιμάνι του νησιού, τον Αθηνιό.

Άλλα Γεωργικά προϊόντα

Η κουζίνα της Σαντορίνης βασίζεται κυρίως στα αγροτικά της προϊόντα. Προϊόντα θρεμμένα με το ηφαιστειογενές χώμα της, τη δροσιά της θάλασσας και τον Αιγαιοπελαγίτικο ήλιο. Αποκτούν γεύση μοναδική που αν τη συνδυάσουμε και με τη σχεδόν βιολογική τους καλλιέργεια, μας δίνουν εξαιρετο υλικό για φαγητά πρωτότυπα, γευστικά, υγιεινά.

Παραδοσιακά πιάτα όπως οι τοματοκεφτέδες, η Σαντορινιά σαλάτα, η φάβα σε όλες της τις παραλλαγές, τα άσπρα μελιτζανάκια, τα γεμιστά stroγγυλά κολοκυθάκια, το σφουγγάτο, η μαγειρευτή κάπαρη, το χλωρό τυρί, το απόχτι και τα λουκάνικα, το αγριοκούνελο τυραούγουλο, η μπραντάδα, τα μελιτίνια και τα παξιμαδάκια ζαφοράς αναδεικνύουν τη γευστική κουλτούρα του νησιού. Από γλυκίσματα, τα Μελιτίνια, πασχαλινό γλυκό που προσφέρεται εκτός από το Πάσχα στις γιορτές, στους γάμους, στους αρραβώνες και με κάθε ευκαιρία αλλά και Κουφέτο, το γλυκό του γάμου

Προϊόντα

- Σαντορινιό Ντοματάκι :Είναι μοναδικό στο είδος του. Ήρθε από το Σουέζ και προσαρμόστηκε εύκολα στο ηφαιστειογενές έδαφος του νησιού. Ο Θηραιός λαογράφος Ι. Κυριακός το 1875 αναφέρει την ντομάτα Σαντορίνης ως χρυσόμηλο. Από το 18ο ως τον 20ο αιώνα κυριάρχησε στις καλλιέργειες του νησιού. Η ποικιλία του είναι μικρόκαρπη, χοντρόφλουδη και θαμνώδης με καρπούς που κάποιες φορές έχουν το μέγεθος του κερασιού. Ο φλοιός του είναι σκληρός και η γεύση του μοναδική. Ανάλογος είναι και ο τοματοπελτές που παράγεται από αυτήν την ποικιλία. Το άνυδρο έδαφος δημιουργεί μεγαλύτερο ποσοστό σακχάρων που του προσδίδουν μεγαλύτερη νοστιμιά. Πριν το σεισμό του 1956 λειτουργούσαν στο νησί 13 εργοστάσια που παρήγαγαν «πελτέ τύπου Θήρας». Μετά λόγω της μικρής στρεμματικής απόδοσης σε σχέση με άλλα μέρη θεωρήθηκε ασύμφορη η καλλιέργεια ντομάτας. Στις μέρες μας λειτουργεί μόλις ένα εργοστάσιο ντομάτας στο νησί η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων - Santo Wines

- Φάβα: Η σαντορινιά φάβα θεωρείται μοναδική γιατί προέρχεται από την ποικιλία *lathyrus clymenous* και το παράδοξο είναι ότι πρόκειται για ένα είδος που δεν είναι καταγεγραμμένο στον επίσημο κατάλογο της Ελλάδας. Σε ανασκαφές που έγιναν στο ακρωτήριο βρήκαν απομεινάρια φάβας αυτού του τύπου που σημαίνει ότι καλλιεργείτο από τότε στο νησί. Βάσει αυτού γίνονται κινήσεις από το Συνεταιρισμό ώστε να γίνει

προϊόν ΠΟΠ (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης). Το μέγεθος της είναι σχεδόν το ίδιο με τον κόκκο χονδρής άμμου και ξεχωρίζει από τις άλλες φάβες γιατί χυλώνει από μόνη της, έχει πιο εξευγενισμένο άρωμα και είναι πιο σφιχτή. Η καλλιεργούμενη έκταση ανέρχεται σε 2.000 στρέμματα και η στρεμματική απόδοση δεν υπερβαίνει τα 200 κιλά. Η σπορά της φάβας γίνεται στα μέσα Νοεμβρίου και η συγκομιδή το Μάιο. Ακολουθεί ξήρανση στον ήλιο, καθαρισμός, αποφλοιώση και τεμαχισμός που γίνεται από τους παραγωγούς. Στη Σαντορίνη εμφανίζεται σε πολλές συνταγές, παντρεμένη με κρεμμύδι, με κομματάκια από χοιρινό αλλά και σε σούπα ή με μελιτζάνες και ντομάτες.

- Κάπαρη: Θάμνος που φύεται στις απόκρημνες πλαγιές της καλντέρας πάνω στις παραδοσιακές πεζούλες του νησιού. Από την άγρια κάπαρη συλλέγουμε τον ανθό και τα φύλλα. Επειδή είναι άγρια έχει πιο έντονο άρωμα και πιο πικάντικη γεύση. Χρησιμοποιείται σε σαλάτες ή πικάντικες σάλτσες, φρέσκια ή αποξηραμένη.

- Άσπρη μελιτζάνα: Παραδοσιακή καλλιέργεια της Σαντορίνης. Είναι ο σπόρος που έχει έρθει από την Αίγυπτο (από την εποχή που γίνονταν εξαγωγές ελαφρόπετρας στο Σουέζ). Λόγω εδάφους δεν έχει την πικράδα της μελιτζάνας. Αντιθέτως είναι γλυκιά και ζουμερή και έχει λίγα σπόρια.

- Χλωρό τυρί: Φρέσκο κατσικίσιο τυρί με κρεμώδη υφή και ελαφρώς ξινή γεύση που φτιάχνεται από τους ντόπιους. Υπάρχει πολύ μικρή παραγωγή και γίνεται συνήθως μόνο για οικιακή χρήση.

- Κατσούνι: Είδος αγγουριού, πολύ γευστικού λόγω μικροκλίματος και σύστασης του εδάφους

- Σαντορινιό καρπούζι: Μικρό, πολύ σκούρο και με πολλά σπόρια. Εξαιρετική γεύση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η

ΑΛΛΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

• ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ως συνεδριακός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός ο οποίος συνδέεται με την παρακολούθηση συνεδρίων, εκθέσεων κλπ. Ο συνεδριακός τουρισμός αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο.

Η αγορά αυτή αφορά συνήθως επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά

απαιτούν και πολύ υψηλή ποιότητα παρεχομένων υπηρεσιών και προϊόντων. Ο χρόνος παραμονής τους στον τουριστικό προορισμό κυμαίνεται συνήθως από 3 έως 5 ημέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο διάστημα, με τη μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Βασικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή του συνεδριακού επισκέπτη. Ο συνεδριακός τουρισμός συγκρινόμενος με τον τουρισμό αναψυχής αποδίδει το διπλάσιο κατά κεφαλήν εισόδημα. Σύμφωνα με οικονομικά στοιχεία, ο κάθε επισκέπτης υπολογίζεται πάνω από 700 ευρώ ανά τριήμερο. Ένα συνέδριο 200 ατόμων ξεπερνάει συχνά τα 140.000 ευρώ.

Η περίοδος αιχμής του συνεδριακού τουρισμού σημειώνεται κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο - Μάιο και Σεπτέμβριο - Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια, εκθέσεις, κλπ.

Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε έναν τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας, κλπ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών. Για την εξυπηρέτηση αυτών λειτουργούν σήμερα σε ολόκληρη την Ελλάδα αυτοτελή συνεδριακά κέντρα και συνεδριακές εγκαταστάσεις, συνήθως μέσα σε ξενοδοχεία.

Συνεδριακός Τουρισμός στη Σαντορίνη

Η Σαντορίνη είναι ένας από τους καταλληλότερους προορισμούς στην Ελλάδα για επιστημονικά και επαγγελματικά συνέδρια και συναντήσεις μέχρι 200 άτομα.

Τα τελευταία χρόνια έχουν φιλοξενηθεί στο νησί περισσότερα από 100 συνέδρια και συναφή γεγονότα και ανάμεσα σε αυτά διάσημα διεθνή επιστημονικά συνέδρια (NASA-Bristol University – Gent University), επίσημες διακρατικές συναντήσεις και συνέδρια γνωστών πολυεθνικών επιχειρήσεων και οργανισμών.

Πλεονεκτήματα της Σαντορίνης σαν Συνεδριακός Προορισμός:

- Η μοναδικότητα του ηφαιστειογενούς τοπίου
- Η παγκοσμίου φήμης ανασκαφή στο Ακρωτήριο

- Οι πολύ καλές συνεδριακές εγκαταστάσεις (ίδρυμα Νομικός-Μπελλώνιο Μέγαρο- Μέγαρο Γκύζη)
- Η δυνατότητα άφιξης στη Σαντορίνη, με απευθείας πτήσεις charter και με πτήσεις άμεσης ανταπόκρισης από το εξωτερικό
- Η ποικιλία των ξενοδοχείων, το εξαιρετικό φαγητό και το μοναδικό κρασί
- Οι διάσημες παραλίες με τη μαύρη άμμο και οι πολλές δυνατότητες διασκέδασης

• ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αθλητικός τουρισμός προσδιορίζεται ως η εναλλακτική αυτή μορφή τουρισμού κατά την οποία ο τουρίστας επιλέγει τον προορισμό του με βάση τη δυνατότητα εξάσκησης του αγαπημένου του υπαίθριου σπορ. Οι τρεις βασικές κατηγορίες υπαίθριων σπορ που προσδιορίζουν τον τουρισμό ως αθλητικό είναι τα εναέρια (αιωροπτερισμός, ανεμοπτερισμός, αλεξίπτωτο πλαγιάς), τα χερσαία (ιππασία, ποδηλασία, ποδηλασία βουνού, μηχανές – αυτοκίνητα χώματος) και τα θαλάσσια (καταδύσεις, θαλάσσιο σκι, ιστιοσανίδα, ψάρεμα). Στα Κυκλαδονήσια οι καταδύσεις με μπουκάλες, έχουν αναπτυχθεί σε μικρό βαθμό αφού χρειάζονται ειδική άδεια και μόνο σε περιοχές που έχουν αποδεσμευτεί από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων. Περιστασιακά ιδρύθηκαν και λειτουργούν σε ορισμένα νησιά ιδιωτικά καταδυτικά κέντρα που εκτός από την ενοικίαση εξοπλισμού, την παροχή μαθημάτων σε αρχάριους και την μεταφορά στους χώρους κατάδυσης, οργανώνουν και υποβρύχιες ξεναγήσεις. Σήμερα στην Σαντορίνη λειτουργούν 2 σχολές καταδύσεων / καταδυτικά κέντρα (Dive center – Navy's Center). Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα είδη ιππασία (ιππικός όμιλος στο Καμάρι), θαλάσσιο σκι κλπ (παραλία Περίσσης-Περίβολος) το σύνηθες είναι να ασκούνται ως συμπληρωματικές δραστηριότητες του μαζικού τουρισμού ,ενώ δεν εξασκούνται εναέρια σπορ.

Λόγω της μορφολογίας της Σαντορίνης (απότομοι γκρεμοί- βαθιά νερά) ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί μέσα σε στενά όρια και πάντα οργανωμένα (αποφυγή ατυχημάτων). Για αυτό το λόγω ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως συνοδευτική δραστηριότητα μίας άλλης μορφής τουρισμού

Θαλάσσια σπορ

Θαλάσσιο σκι

Το θαλάσσιο σκι «γεννήθηκε» γύρω στο 1900, από μια παρέα νεαρών που διασκέδαζε στα νερά μιας λίμνης των Η.Π.Α. Γρήγορα η μόδα εξαπλώθηκε, ενώ με την εμφάνιση όλο και πιο δυνατών μηχανών στα σκάφη, αυξήθηκε η ταχύτητα, η δυσκολία αλλά και η δημοφιλία του αθλήματος.

Ιστιοπλοΐα

Η ιστιοπλοΐα είναι ένα άθλημα που συνδέεται άρρηκτα τον ελληνικό λαό, μέσα από τη μακρόχρονη ιστορία της χώρας και τη μακραίωνη θαλασσινή παράδοσή της. Σήμερα, είναι ένα από τα δημοφιλέστερα αθλήματα και χιλιάδες Έλληνες ασκούνται συστηματικά (ως πρωταθλητές ή απλοί αθλητές) σε όλους τους τύπους ιστιοπλοϊκών σκαφών.

Ιστιοσανίδα (Windsurfing)

Η ιστιοσανίδα (windsurfing) είναι ένα συναρπαστικό άθλημα για όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου. Δεν απαιτεί ιδιαίτερη σωματική δύναμη, τουλάχιστον στην αρχή, τον κυριότερο ρόλο παίζει η σωστή τεχνική.

Εκτός από διασκέδαση και ολυμπιακό άθλημα, το windsurfing έχει γίνει και επαγγελματικό σπορ από το 1985, καθώς και άθλημα επιδείξεων και αγώνων σε κλειστούς χώρους, όπου δημιουργούνται τεχνητά οι απαραίτητες συνθήκες.

Καθώς στην Ελλάδα, οι καιρικές συνθήκες είναι ιδανικές (ήπιο κλίμα, κατάλληλη ένταση ανέμων κ.λπ.) το άθλημα έχει γνωρίσει θεαματική ανάπτυξη και ολοένα και περισσότεροι Έλληνες ασχολούνται συστηματικά με αυτό. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια, κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών, πραγματοποιούνται σε διάφορα σημεία της χώρας ευρωπαϊκοί και παγκόσμιοι αγώνες (τουρνουά) και πρωταθλήματα, μερικοί από τους οποίους είναι από τους σημαντικότερους διεθνώς. Στις περισσότερες οργανωμένες παραλίες της χώρας, έχετε τη δυνατότητα να χαρείτε το άθλημα της ιστιοσανίδας ή να πάρετε μαθήματα από εξειδικευμένους εκπαιδευτές.

Καταδυτικός τουρισμός

Η ιδιαίτερη καθαρότητα των ελληνικών θαλασσών και ο τεράστιος πλούτος του βυθού, αποτελούν πόλο έλξης για όσους αναζητούν τη μαγεία της υποβρύχιας εξερεύνησης. Με μάσκα επιτρέπεται παντού η ελεύθερη κατάδυση, αλλά η κατάδυση με τη χρήση φιαλών

ατμοσφαιρικού αέρα (80% άζωτο + 20% οξυγόνο) απαγορεύεται σε περιοχές με υποθαλάσσιες αρχαιοτήτες.

Όλοι οι αυτοδύτες υποχρεούνται να συμφωνούν και να τηρούν τους κανονισμούς και τους περιορισμούς του νόμου 5351/32 περί αρχαιοτήτων. Υποβρύχιες δραστηριότητες με καταδυτικό εξοπλισμό επιτρέπονται από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου.

Ειδικότερα, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να γνωρίζουν ότι απαγορεύεται:
-το ψάρεμα με εξοπλισμό αυτόνομης κατάδυσης (το ψαροντούφεκο με μπουκάλες).

-η φωτογράφιση, η αφαίρεση ή η μεταφορά αρχαιοτήτων. Σε περίπτωση εντοπισμού αρχαίων πρέπει αμέσως να το αναφέρετε στην πλησιέστερη αρχαιολογική υπηρεσία του υπουργείου Πολιτισμού (ή στην Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων), λιμενική ή αστυνομική αρχή.

-η χρήση και κατοχή (πάνω σε πλοίο) ειδικού εξοπλισμού ανεύρεσης αρχαιοτήτων.

• DESTINATION WEDDINGS

Οι γάμοι που γίνονται εκτός της πόλης που ζει το ζευγάρι ονομάζονται "destination weddings". Ο όρος αυτό χρησιμοποιείται για τους γάμους στους οποίους το ζευγάρι ταξιδεύει προκειμένου να παντρευτεί. Σε έναν από τους ιδανικότερους προορισμούς στο κόσμο για τέλεση γάμων, έχει καθιερωθεί τα τελευταία χρόνια η Σαντορίνη, γεγονός στο οποίο έχουν συμβάλει τόσο οι πολύ καλές καιρικές συνθήκες του νησιού, όσο και η μοναδική άγρια ομορφιά της αλλά και το μαγευτικό και φημισμένο ηλιοβασίλεμά της.

εκτός από τις φυσικές του ομορφιές, προσφέρει επίσης και μια κουλτούρα που αρέσει στους επισκέπτες και περιλαμβάνει από τα έθιμα του ελληνικού γάμου με τη μουσική, μέχρι την ελληνική κουζίνα αλλά και τον απλό κόσμο, που εύχεται στους νεόνυμφους στη διαδρομή τους προς τον τόπο τελέσεως του μυστηρίου. Μοναδική ωστόσο είναι και η ιστορία της Σαντορίνης που γοητεύει τους επισκέπτες της.

Υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά σε ένα destination wedding: ταξίδι, ρομαντισμός, ελάχιστοι καλεσμένοι, συνδυασμός γαμήλιας τελετής με γαμήλιο ταξίδι, χαμηλό κόστος. Αναφορικά με το οικονομικό θέμα θα πρέπει να εξηγήσουμε, ότι αν κάποιος τελέσει το γάμου του εκτός της πόλης ή της χώρας που ζει, εκ των πραγμάτων δεν θα μπορέσουν να παραβρεθούν όλοι οι καλεσμένοι, άρα το κόστος του γάμου πέφτει κατακόρυφα. Επίσης, το ταξίδι θα γινόταν ούτως ή άλλως, οπότε ο γάμος για παράδειγμα ενός ζευγαριού από το εξωτερικό στη Σαντορίνη θα συμπεριλαμβάνει και τα έξοδα του ταξιδιού που θα έκαναν για το μήνα του μέλιτος.

Την οργάνωση των "destination weddings" σχεδιάζουν και συντονίζουν εξειδικευμένα γραφεία οργάνωσης γάμων και το άτομο που επικοινωνεί με το ζευγάρι ως επί το πλείστον μέσα από το Internet, λέγεται wedding planner. Ο wedding planner ασχολείται εκτός από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες (άδειες γάμου κλπ) και με όλες εκείνες τις διαδικασίες της τελετής, όπως τη δημιουργία ενός πλήρους πλάνου για το γάμο, το ξενοδοχείο που θα μείνει το ζευγάρι και οι καλεσμένοι του, τις μετακινήσεις τους, τις φωτογραφίες, το στολισμό, το τραπέζι, τη μουσική, τα πυροτεχνήματα κ.λ.π.

•ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ

Ο τουρισμός υγείας ξεφεύγει από το κλασσικό μοτίβο του εναλλακτικού τουρισμού και το προφίλ του τουρίστα υγείας. Σκοπός του ιαματικού τουρισμού είναι η θεραπεία ή ανακούφιση από κάποια ασθένεια. Στις Κυκλάδες υπάρχουν έξι ιαματικές πηγές: στην Άνδρο, στη Σίφνο, στη Μήλο, στην Κύθνο, στη Σαντορίνη και στην Κίμωλο. Τουρισμός υγείας επίσης θεωρείται και η θαλασσοθεραπεία αν και συνήθως ο σκοπός της είναι είτε η αποτοξίνωση είτε η αισθητική βελτίωση της εμφάνισης και δεν στοχεύει ως επί το πλείστον σε θεραπεία από ασθένειες. Η θαλασσοθεραπεία γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένα κέντρα (sra) που παρέχουν εκτός από τη θεραπεία, διαμονή και σίτιση αν κάποιος το επιθυμεί. Στις Κυκλάδες δεν υπάρχει κάποιο εξειδικευμένο κέντρο. Οι Κυκλάδες δεν διαθέτουν ξεχωριστούς πόρους για την αυτόνομη ανάπτυξη τουρισμού υγείας. Οι εγκαταστάσεις sra στα μεγάλα ξενοδοχεία της Σαντορίνης μπορούν να αναλάβουν συμπληρωματικό ρόλο στις τοπικές στρατηγικές εναλλακτικού τουρισμού.

Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό

Τον Μάιο του 2007 κατατέθηκε η κοινή Υπουργική Απόφαση για το ειδικό χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό το θετικό είναι ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την ανάπτυξη ενός ποιοτικού τουρισμού που θα σέβεται το περιβάλλον των νησιών μας. Μερικά από αυτές τις αποφάσεις είναι οι εξής:

-Δημιουργία μηχανισμού ελέγχου των χρήσεων γης και της έντασης της τουριστικής δραστηριότητας βάσει των εξής κριτηρίων: επιφάνεια δομημένου χώρου, συνολικός αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων με έδρα ή πραγματική λειτουργία στον οικισμό, αριθμός υφιστάμενων κλινών. Στόχος είναι η διαφύλαξη της αξίας του πόρου και η προστασία του παραδοσιακού χαρακτήρα.

- Ελαχιστοποίηση των επεκτάσεων των οικισμών.
- Άμεσος έλεγχος της δόμησης εκτός σχεδίου πόλης και ορίων οικισμών.
- Η ανάπτυξη δράσεων τοπικών συμφώνων ποιότητας (πέρα από τους κατά περίπτωση ισχύοντες κτιριολογικούς κανονισμούς), που αφορούν στη διατήρηση και ανάδειξη αξιόλογων μορφολογικών στοιχείων και την ιδιαίτερη τοπική αρχιτεκτονική παραδοσιακών οικισμών.
- Η κατά προτεραιότητα αναβάθμιση, βελτίωση και συμπλήρωση των υποδομών των αεροδρομίων Μυκόνου, Σαντορίνης, Ζακύνθου και Νάξου, τα οποία αποτελούν σημεία υποδοχής σημαντικής κίνησης (κυρίως διεθνούς).
- Η βελτίωση της σύνδεσης μεταξύ των νησιών της Δωδεκανήσου και των Κυκλάδων, με την πύκνωση των δρομολογίων, την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και τη βελτίωση των υπάρχουσών λιμενικών υποδομών.
- Η λειτουργία του λιμένα θα αποτελέσει αντικείμενο μελέτης, η οποία θα ελέγξει το βαθμό συμβατότητας των πραγματικών γεωμορφολογικών συνθηκών του διαύλου, με τις απαιτήσεις του ρόλου που καλείται στο άμεσο μέλλον να παίξει.
- Η κατά προτεραιότητα αναβάθμιση, βελτίωση, επέκταση και εκσυγχρονισμός όπου, κατά περίπτωση, απαιτείται, των λιμένων – κόμβων εθνικής και (δια)περιφερειακής εμβέλειας της χώρας με στόχο την καλύτερη εξυπηρέτηση της τουριστικής κίνησης (ημεδαπών και αλλοδαπών).
- Είναι αναγκαία η εξασφάλιση ποσοτικής και ποιοτικής επάρκειας των υδατικών πόρων που προορίζονται για την ύδρευση των περιοχών με προτεραιότητα τουρισμού. Προς την κατεύθυνση αυτή, απαιτείται, κατά προτεραιότητα, η αποτελεσματικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων, η διαφύλαξη των οικοσυστημάτων, η προστασία της φυτοκάλυψης για τον εμπλουτισμό των υδροφοριών, ο έλεγχος της ρύπανσης, η βελτίωση των δικτύων διανομής και η περιστολή της σπατάλης.
- Να επιταχυνθεί και ενισχυθεί η προσπάθεια για ορθολογικό σχεδιασμό και οργάνωση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των απορριμμάτων.
- Να ληφθούν μέτρα για τον καθαρισμό και αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμμάτων στις περιοχές με προτεραιότητα τουρισμού.

- Με σκοπό τη διατήρηση της αξίας και ποιότητας των τουριστικών πόρων, να μην εγκαθίστανται χώροι υγειονομικής ταφής ή άλλου τρόπου διάθεσης / διαχείρισης απορριμμάτων στις περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000 και στην άμεση περίμετρό τους καθώς και στις περιοχές που προτείνονται για προστασία ως τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλους.
- Η κατασκευή συγχρόνου, φιλικού προς το περιβάλλον αποχετευτικού συστήματος με επεξεργασία λυμάτων (βιολογικό καθαρισμό) σε όλες τις περιοχές με προτεραιότητα τουρισμού.
- Να εξασφαλισθεί η ενεργειακή επάρκεια.
- Με σκοπό τη διατήρηση της ποιότητας και της αξίας των τουριστικών πόρων στις περιοχές του Δικτύου Φύση (NATURA) 2000 και τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κατά την εγκατάσταση κεραιών πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον και το τοπίο.
- Η πύκνωση και αναβάθμιση των υποδομών υγείας καθώς και ο συσχετισμός τους με τις κυρίαρχες τουριστικές δραστηριότητες.
- Ειδικά στις δυσπρόσιτες ορεινές ή νησιωτικές περιοχές απαιτείται η άμεση, τουλάχιστον, προώθηση των εφαρμογών της τηλεϊατρικής
- Να επιβληθούν πρότυπα και εξειδικευμένοι κανόνες για τον πολεοδομικό σχεδιασμό, τη δόμηση και την εκτέλεση έργων με γνώμονα τη διαφύλαξη των χαρακτηριστικών και της κλίμακας και την ανάδειξη του φυσικού και δομημένου χώρου (τοπική αρχιτεκτονική, υλικά και μορφές δόμησης, περιορισμός των γεωμετρικών χαρακτηριστικών δρόμων και λοιπών έργων στο αναγκαίο, για την εξυπηρέτηση των περιοχών, μέτρο κ.α.).
- Στις περιοχές περιβαλλοντικής ευαισθησίας, όλες οι κατασκευές πρέπει να προσαρμόζονται στην κλίμακα και τη φυσιογνωμία του τόπου, να χρησιμοποιούνται υλικά παραδοσιακά και φιλικά προς το περιβάλλον και τεχνολογίες φιλικές προς το περιβάλλον.
- Η ίδρυση, επέκταση και ο εκσυγχρονισμός τουριστικών λιμένων σκαφών αναψυχής (μαρίνες) και αγκυροβολίων...».
- η δυνατότητα παροχής πρόσθετων κινήτρων, στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για την ανάληψη του κόστους επιβολής μέτρων ενσωμάτωσης τρίτων δραστηριοτήτων αναγκαίων για τη λειτουργία του χώρου που παρουσιάζουν ασυμβατότητες με την τουριστική δραστηριότητα και ειδικότερα μέτρων αισθητικής και λειτουργικής αναβάθμισης των υποδομών τους.

Αλλά υπάρχουν κάποια αρνητικά σημεία ως αναφορά την ανάπτυξη της Σαντορίνης αλλά και άλλων περιοχών”

1. Η περιοριστική αναφορά. εναλλακτικών μορφών τουρισμού, δεν μπορεί να μπει κανένας “φραγμός”, αλλά το κάθε νησί με βάση τις δυνατότητες του, να μπορεί να αναπτύσσει το δικό του τουριστικό μοντέλο εκμεταλλευόμενο τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα.
2. Η θέσπιση της λεγόμενης παραθεριστικής κατοικίας ως μέρος των ξενοδοχειακών επενδύσεων και στην επιδότησή της από τον Αναπτυξιακό Νόμο, σε περιοχές εκτός σχεδίου εγκρίνονται ειδικοί όροι δόμησης και ειδικές συνθήκες οικονομικής εκμετάλλευσης. Δίνεται η δυνατότητα σε επενδυτές να οικοδομήσουν συγκροτήματα μεικτών χρήσεων ξενοδοχείων και κατοικιών για πώληση. Η αλόγιστη χρήση του συντελεστή δόμησης θα έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα για το φυσικό και οικιστικό τοπίο των νησιών μας και μάλιστα μη αναστρέψιμα.
3. Δεν γίνεται καμιά αναφορά στο θέμα της προστασίας και ανάδειξης του θαλασσίου περιβάλλοντος.
4. Δεν υπάρχει πρόβλεψη επιδότησης των μύλων, των ξερολιθιών των νησιών μας κ.λ.π. στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία του νησιωτικού μας χώρου.
5. Η αρτιότητα για τις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές που προβλέπεται σε 15 στρέμματα και 6 κλίνες, να παραμείνει στα 8 στρέμματα και 12 κλίνες, έτσι ώστε να βοηθηθεί ο μικρός Κυκλαδίτης επιχειρηματίας.
6. Στη ζώνη των 200 μέτρων από τον αιγιαλό και την παραλία να υπάρχουν τουριστικές δραστηριότητες , όχι όμως στις σύνδετες μορφές ξενοδοχείων και σπιτιών.
7. Στα νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά καθορίζεται ανώτατο όριο δυναμικότητας νέων τουριστικών εγκαταστάσεων εντός ορίων οικισμών και σχεδίων πόλεως 100 κλίνες χωρίς να μπαίνουν όμως ως κατώτερο όριο οι 30 κλίνες.

Η Σαντορίνη παρουσιάζει προϋποθέσεις ανάπτυξης πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού . Παρ’ όλη την σημαντική της ανάπτυξη στα πλαίσια του μαζικού τουρισμού, διαθέτει σημαντικούς πόρους για τις ειδικές μορφές τουρισμού. Η πληθώρα των πόρων, το μέγεθος , οι αεροπορικές και ακτοπλοϊκές συνδέσεις και υποδομές, και οι υφιστάμενες υποδομές σε (ποιοτικά) καταλύματα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αναλαμβάνει κρίσιμο ρόλο στην ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Αλλά η ανάπτυξη δεν μπορεί να έρθει

από μόνη της οι κάτοικοι, οι επιχειρηματίες , ο Δήμος αλλά και η κυβέρνηση πρέπει να συνεισφέρουν.

Αν και η Σαντορίνη έχει ένα μεγάλο κομμάτι στο τουρισμό η εικόνα της έχει ταξιδέψει σε όλες τις άκρες του κόσμου. Η διαφημίσεις του ΕΟΤ πάντα είχαν τη Σαντορίνη μέσα, έχει κερδίσει πολλά βραβεία ως τουριστικός προορισμός όπως ο πιο ρομαντικός προορισμός οι ξένοι δημοσιογραφικοί τύποι την έχουν ως από τους πιο δημοφιλούς προορισμούς. Η ιστορία της έχει επηρεάσει πολλούς πολιτισμούς (η έκρηξη του ηφαιστείου είχε επιπτώσεις σχεδόν σε όλο τον κόσμο – έχουν βρεθεί κατάλοιπα του ηφαιστείου στη Γροιλανδία) και τους επηρεάζει ακόμα αλλά και στο μέλλον (το πείραμα της NASA για τη ζωή στον Άρη-πολλοί μικροοργανισμοί που έχουν βρεθεί στον Άρη βρίσκονται και στο ηφαίστειο της Σαντορίνης. Ακόμα και με τέτοιο βασικό κομμάτι πολλές φορές αφήνεται στη τύχη της.

Παραδείγματα είναι η κατάρρευση του στεγάστρου ακόμα μέχρι τώρα δεν έχουν βρεθεί ποιος ευθύνεται αν και δεν έχει δοθεί ακόμα μια καθοριστική λύση για το μέλλον (όλα είναι υποθέσεις). Ένα άλλο πιο πρόσφατο συμβάν που είχε ,έχει και θα έχει επιπτώσεις είναι το ναυάγιο του κρουαζιερόπλοιου Sea Diamond τον Απρίλιο του 2007. Το ναυάγιο αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της ολιγωρίας των ελληνικών αρχών σε θέματα θαλάσσιας ρύπανσης, με τον κακό συντονισμό μεταξύ των συναρμόδιων αρχών και τη μη κινητοποίηση των υπαρχόντων μηχανισμών. Η μεγάλη ζημιά που έχει προκληθεί πέρα από την εμφανή ρύπανση που σε πρώτο στάδιο αντιμετωπίστηκε αρκετά αποτελεσματικά από τις αρχές, κανένας αρμόδιος φορέας δεν είχε ασχοληθεί ουσιαστικά με το θέμα της ανέλκυσης, που είναι η οριστική και αποτελεσματική λύση για την αναμενόμενη ρύπανση. Έτσι, η θαλάσσια περιοχή του Αθηνιού έγινε θαλάσσιος χώρος αποβλήτων, που θέτουν σε κίνδυνο το θαλάσσιο περιβάλλον και την υγεία των ανθρώπων. Χωρίς να υπάρχει επίσημη μελέτη, υπήρχαν κατά προσέγγιση πληροφορίες για το είδος και τις ποσότητες των επικίνδυνων τοξικών ουσιών που υπήρχαν στο πλοίο. Επίσης δεν υπάρχει επίσημη πρόβλεψη για την αναμενόμενη ρύπανση που θα γινόταν μετά τη διάβρωση των υλικών, όταν θα ξέφευγαν οι επικίνδυνες ουσίες στη θάλασσα. Εκτός από αυτή την οικολογική καταστροφή επίσης δυσφημεί το παγκοσμίου προορισμού νησί ς και αυτό έχει μακροχρόνιες συνέπειες στον τουρισμό.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από τα παραπάνω βγάζουμε το συμπέρασμα ότι η πολιτιστική μας κληρονομιά δεν μπορεί αφεθεί πρέπει να μπου κανόνες για την αειφόρα ανάπτυξη του τουρισμού και την ανάδειξη των πολιτιστικών μας χαρακτηριστικών. Αυτοί οι κανόνες-Αρχές περιγράφονται από τον παγκόσμιο επιστημονικό οργανισμό ICOMOS στην Χάρτα τουρισμού και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αρχές της Χάρτας Τουρισμού και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Αρχή 1η. Εφόσον ο εσωτερικός και διεθνής τουρισμός βρίσκονται μεταξύ των κύριων φορέων πολιτιστικών ανταλλαγών, η διατήρηση θα πρέπει να παρέχει, στα μέλη της τοπικής κοινότητας αλλά και στους επισκέπτες, ευκαιρίες που αποτελούν αντικείμενο υπεύθυνης και αποτελεσματικής διαχείρισης, για μια άμεση γνωριμία και κατανόηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του πολιτισμού της κοινότητας αυτής.

1.1 Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν έναν υλικό και πνευματικό πόρο που προσφέρει την αφηγηματική μαρτυρία της ιστορικής εξέλιξης. Η κληρονομιά καταλαμβάνει ένα σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη ζωή και θα πρέπει να είναι φυσικά, είτε διανοητικά είτε συναισθηματικά προσπελάσιμη από το ευρύ κοινό. Τα προγράμματα για την προστασία και διατήρηση της κληρονομιάς, των φυσικών της στοιχείων, της άυλης υπόστασης της, των σύγχρονων πολιτιστικών εκφράσεων και του ευρύτερου πλαισίου τους, θα πρέπει να παρέχουν, στα μέλη της τοπικής κοινότητας και στον επισκέπτη, ίσες ευκαιρίες και πρόσφορους τρόπους και καθιστούν δυνατή την κατανόηση και την αξιολόγηση της σημασίας της.

1.2 Ατομικές απόψεις για τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά αποδίδουν στη σημασία της διαφορετικό βαθμό. Άλλες απόψεις αποδίδουν στην κληρονομιά παγκόσμια αξία, άλλες εθνική, περιφερειακή ή τοπική σημασία. Τα προγράμματα ερμηνείας θα πρέπει να παρουσιάζουν στην τοπική κοινότητα και στον επισκέπτη αυτή τη σημασία με τρόπο πρόσφορο και εύληπτο, με μορφές εκπαίδευσης που είναι κατάλληλες και που προσφέρουν κίνητρα, με τα μέσα επικοινωνίας, με την τεχνολογία και με επεξηγήσεις στον καθένα της ιστορικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής πληροφορίας.

1.3 Τα προγράμματα ερμηνείας και προβολής θα πρέπει να διευκολύνουν και ενθαρρύνουν την υψηλού επιπέδου ενημέρωση του κοινού και την αναγκαία υποστήριξη για την μακρόχρονη επιβίωση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

1.4 Τα προγράμματα ερμηνείας θα πρέπει να προβάλλουν τη σημασία των πολιτιστικών τόπων, των παραδόσεων και των πολιτιστικών πρακτικών συμπεριλαμβανομένης και της σημασίας που έχουν οι εμπειρίες του παρελθόντος και η σημερινή πολιτιστική ιδιαιτερότητα της περιοχής και της τοπικής κοινότητας, καθώς επίσης και αυτής των πολιτιστικών μειονοτήτων ή γλωσσικών ομάδων. Ο επισκέπτης θα πρέπει να ενημερώνεται πάντα για τις διαφορετικές πολιτιστικές αξίες που ενδεχομένως οφείλονται σε κάποιους ιδιαίτερους πολιτιστικούς πόρους.

Αρχή 2η. Η σχέση μεταξύ των Πολιτιστικών Τόπων και του Τουρισμού είναι δυναμική και μπορεί να εμπεριέχει συγκρουόμενες αξίες. Η διαχείριση της σχέσης αυτής θα πρέπει να εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά τους για τις παρούσες και μέλλουσες γενιές.

2.1 Οι τόποι σημαντικής πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν μια εγγενή αξία για όλο τον κόσμο ως ουσιαστικό υπόβαθρο της πολιτιστικής ποικιλίας και της κοινωνικής εξέλιξης. Η συνεχής προστασία και διατήρηση των ζωντανών πολιτισμών, των τόπων με κληρονομιά, των συλλογών, της φυσικής και οικολογικής τους ακεραιότητας και του περιβαλλοντικού τους πλαισίου, θα πρέπει να αποτελεί τη βασική συνιστώσα της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής, νομοθετικής, πολιτιστικής και τουριστικής αναπτυξιακής στρατηγικής.

2.2 Η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πόρους της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τουρισμού είναι δυναμική και συνεχώς μεταβαλλόμενη δημιουργώντας, ταυτόχρονα, ευκαιρίες και προκλήσεις και, δυνητικά, συγκρούσεις. Τα τουριστικά σχέδια, οι δραστηριότητες και η ανάπτυξη του τουρισμού, ανταποκρινόμενα στις ανάγκες και τις προσδοκίες του επισκέπτη, θα πρέπει να ελαχιστοποιούν τις δυσμενείς επιπτώσεις και να διασφαλίζουν θετική έκβαση για την κληρονομιά και τον τρόπο ζωής της τοπικής κοινότητας.

2.3 Τα προγράμματα διατήρησης, ερμηνείας και τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να βασίζονται σε μια εύληπτη μέθοδο αντίληψης των ιδιαίτερων αλλά συχνά περίπλοκων ή συγκρουόμενων απόψεων ως

προς τη σημασία της κληρονομιάς του συγκεκριμένου τόπου. Η συνεχής έρευνα και οι διαβουλεύσεις αποτελούν σημαντικές διαδικασίες προκειμένου να αναπτυχθούν οι εξελισσόμενες αντιλήψεις για την κατανόηση αυτής της σημασίας και για την αποτίμησή της.

2.4 Η εξασφάλιση της αυθεντικότητας των πολιτιστικών τόπων και των συλλογών είναι σημαντική. Αποτελεί ένα ουσιαστικό στοιχείο της πολιτιστικής σημασίας τους καθώς εκφράζεται στο φυσικό περιεχόμενο, στη συλλογική μνήμη και στις άυλες παραδόσεις που επιβίωσαν από το παρελθόν. Τα προγράμματα θα πρέπει να προβάλλουν και να ερμηνεύουν την σημασία της αυθεντικότητας των τόπων και των πολιτιστικών εμπειριών προκειμένου να αυξάνουν την εκτίμηση και την κατανόηση αυτής της πολιτιστικής κληρονομιάς.

2.5 Η τουριστική ανάπτυξη και τα έργα υποδομής πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις αισθητικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαστάσεις, τα χαρακτηριστικά των φυσικών και πολιτιστικών τοπίων, τη βιοποικιλία καθώς και την ευρύτερη οπτική εικόνα των τόπων με πολιτιστική κληρονομιά. Θα πρέπει να προτιμάται η χρήση τοπικών υλικών και να λαμβάνεται υπ' όψη ο τοπικός αρχιτεκτονικός χαρακτήρας ή το τοπικά ομιλούμενο παραδοσιακό ιδίωμα.

2.6 Πριν από την προώθηση ή την ανάπτυξη τόπων με κληρονομιά για την υποδοχή μαζικού τουρισμού, τα σχέδια διαχείρισης θα πρέπει να αποτιμούν τις φυσικές και πολιτιστικές αξίες των πόρων. Θα πρέπει κατόπιν να καθιερώνονται πρόσφορα όρια των αποδεκτών αλλαγών, ιδιαίτερα σε σχέση με τις επιπτώσεις του αριθμού των επισκεπτών στα φυσικά χαρακτηριστικά, την ακεραιότητα, την οικολογία και την βιοποικιλία του τόπου, τις οδικές προσπελάσεις προς το συγκεκριμένο τόπο και το σύστημα μεταφορών, καθώς και την κοινωνική και πολιτιστική ευημερία της τοπικής κοινότητας. Εάν το προσδοκώμενο επίπεδο αλλαγών είναι μη αποδεκτό, οι αναπτυξιακές προτάσεις θα πρέπει να τροποποιούνται.

2.7 Θα πρέπει να δημιουργηθούν συνεχιζόμενα προγράμματα αξιολόγησης προκειμένου να αποτιμηθούν οι προσδευτικά επερχόμενες επιπτώσεις των τουριστικών δραστηριοτήτων και της τουριστικής ανάπτυξης στο συγκεκριμένο τόπο ή την κοινότητα.

Αρχή 3η. Η Διατήρηση και ο Τουριστικός Σχεδιασμός για Πολιτιστικούς Τόπους θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η Εμπειρία του επισκέπτη θα είναι αξιόλογη, πλούσια σε περιεχόμενο και ευχάριστη.

3.1 Τα προγράμματα διατήρησης και τουρισμού θα πρέπει να παρέχουν υψηλής ποιότητας πληροφορία, ώστε να μεγιστοποιούν τη δυνατότητα να κατανοήσει ο επισκέπτης τόσο τη σημασία των χαρακτηριστικών της κληρονομιάς όσο και την ανάγκη για την προστασία τους, καθιστώντας τον ικανό να χαρεί τον τόπο με τον καλύτερο τρόπο.

3.2 Οι επισκέπτες θα πρέπει να είναι έχουν τη δυνατότητα, αν το επιθυμούν, να γνωρίσουν τον πολιτιστικό τόπο με το δικό τους τρόπο. Ειδικές διαδρομές μπορεί να είναι αναγκαίες ώστε να ελαχιστοποιούνται οι αρνητικές επιπτώσεις στην ακεραιότητα και στο φυσικό ιστό σε έναν τόπο, καθώς και στα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά του.

3.3 Ο σεβασμός της ιερότητας πνευματικών χώρων, πνευματικών πράξεων και παραδόσεων, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τους διαχειριστές του τόπου, τους επισκέπτες, για όσους διαμορφώνουν πολιτική, τους χωροτάκτες και τους τουριστικούς πράκτορες. Οι επισκέπτες θα πρέπει να προτρέπονται να συμπεριφέρονται ως ευπρόσδεκτοι καλεσμένοι, σεβόμενοι τις αξίες και τον τρόπο ζωής της κοινότητας που τους φιλοξενεί, αποφεύγοντας τις πιθανές κλοπές καθώς και το παράνομο εμπόριο της πολιτιστικής ιδιοκτησίας και να συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα έτσι ώστε να είναι ευπρόσδεκτοι κατά μια πιθανή επόμενη επίσκεψή τους.

3.4 Οι σχεδιασμοί για τις τουριστικές δραστηριότητες θα πρέπει να προβλέπουν κατάλληλες διευκολύνσεις για την άνεση, την ασφάλεια και την ευχάριστη παραμονή των επισκεπτών, οι οποίες να βελτιστοποιούν την απόλαυση της επίσκεψης αλλά δεν θα διαταράσσουν από την άλλη τα σημαντικά ή οικολογικά χαρακτηριστικά του τόπου.

Αρχή 4η. Οι τοπικές κοινότητες και ο εντόπιος πληθυσμός πρέπει να συμμετέχουν στο σχεδιασμό της διατήρησης και του τουρισμού.

4.1 Τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της τοπικής κοινότητας, σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, των κατόχων ιδιοκτητών και των τοπικών παραγόντων που ενδεχομένως ασκούν κατά παράδοση αξιώματα ή είναι υπεύθυνοι για τη γη και τα σημαντικά στοιχεία των τόπων τους, θα πρέπει να είναι σεβαστά. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμών των στόχων, των στρατηγικών, των πολιτικών και των συμφωνιών ταυτοποίησης, διατήρησης, διαχείρισης, παρουσίασης και ερμηνείας των πόρων της πολιτιστικής τους κληρονομιάς, των

πολιτιστικών τους πρακτικών και των συγχρόνων πολιτιστικών εκφράσεων στο πλαίσιο του τουρισμού.

4.2 Αν και τα πολιτιστικά αγαθά ενός τόπου ή της ευρύτερης περιοχής μπορεί να είναι παγκόσμιας σημασίας, εντούτοις πρέπει να γίνονται σεβαστές οι ανάγκες και οι επιθυμίες ορισμένων κοινοτήτων ή γηγενών πληθυσμών στο να περιορίζουν ή να διαχειρίζονται οι ίδιοι της φυσική, πνευματική ή διανοητική πρόσβαση σε ορισμένες παραδοσιακές πρακτικές, γνώσεις, πεποιθήσεις, δραστηριότητες, καλλιτεχνικές πράξεις ή τόπους.

Αρχή 5. Δραστηριότητες σχετικές με τον τουρισμό και τη διατήρηση πρέπει να προσφέρουν οφέλη στην τοπική κοινότητα.

5.1 Αυτοί που διαμορφώνουν πολιτική θα πρέπει να προωθούν μέτρα για τη δίκαιη κατανομή, σε όλη τη χώρα ή την περιοχή, των ωφελημάτων που προέρχονται από τον τουρισμό για τη βελτίωση του επιπέδου της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και, όπου είναι απαραίτητο, για την ανακούφιση της φτώχειας.

5.2 Η διαχείριση της διατήρησης και οι τουριστικές δραστηριότητες θα πρέπει να παρέχουν σε άνδρες και γυναίκες της φιλοξενούσας κοινότητας και σε όλα τα επίπεδα, ίσα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά ωφελήματα μέσω της εκπαίδευσης, της εξειδίκευσης και της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης πλήρους χρόνου.

5.3 Ένα σημαντικό μέρος των εσόδων που προέρχεται ειδικά από τα τουριστικά προγράμματα για τόπους πολιτιστικής κληρονομιάς θα πρέπει να παραχωρείται για την προστασία, διατήρηση και προβολή αυτών των τόπων, συμπεριλαμβανομένου του φυσικού τους περιβάλλοντος και της πολιτιστικής τους φυσιογνωμίας. Όπου είναι δυνατό, οι επισκέπτες θα πρέπει να ενημερώνονται γι' αυτή τη διάθεση των συγκεκριμένων εσόδων.

5.4 Τα τουριστικά προγράμματα θα πρέπει να ενθαρρύνουν την εκπαίδευση και την απασχόληση ξεναγών και διερμηνέων που να προέρχονται από τον τοπικό πληθυσμό, για να μεγιστοποιείται και να αξιοποιείται η ικανότητα των κατοίκων της περιοχής να παρουσιάζουν και να ερμηνεύουν τις πολιτιστικές τους αξίες.

5.5 Η ερμηνεία της παράδοσης και τα εκπαιδευτικά προγράμματα, μεταξύ των κατοίκων της κοινότητας υποδοχής θα πρέπει να

ενθαρρύνουν την εμπλοκή των τοπικών οδηγών - διερμηνέων στις σχετικές διαδικασίες. Τα προγράμματα πρέπει να προωθούν την γνώση και το σεβασμό για την πολιτιστική τους κληρονομιά, ενθαρρύνοντας τους κατοίκους της περιοχής να αποκτούν άμεσο ενδιαφέρον για την φροντίδα της και τη διατήρησή της.

5.6 Η διαχείριση της διατήρησης και τα τουριστικά προγράμματα θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν δυνατότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης, έρευνας και εξειδίκευσης για στελέχη που χαράσσουν πολιτική, πολεοδόμους, ερευνητές, αρχιτέκτονες, σχεδιαστές, συντηρητές, οδηγούς-διερμηνείας και όσους εργάζονται στον τουριστικό κλάδο. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να ενθαρρύνονται στο να κατανοούν και να βοηθούν στην επίλυση των κατά περίπτωση συγκρουόμενων ζητημάτων, ευκαιριών και προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζουν οι συνάδελφοί τους.

Αρχή 6η. Τα προγράμματα προβολής του τουρισμού οφείλουν να προστατεύουν και να προάγουν τα χαρακτηριστικά της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

6.1 Προγράμματα προώθησης του τουρισμού θα πρέπει να δημιουργούν ρεαλιστικές προσδοκίες και να πληροφορούν με υπευθυνότητα τους μελλοντικούς επισκέπτες για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου ή της κοινότητας υποδοχής και να τους προτρέπουν να συμπεριφέρονται κατάλληλα.

6.2 Για τους τόπους και τις συλλογές πολιτιστικής σημασίας πρέπει να χρησιμοποιούνται τρόποι προβολής και διαχείρισης που να προστατεύουν την αυθεντικότητά τους, να επιδιώκεται η βελτιστοποίηση της εμπειρίας του επισκέπτη με την ελαχιστοποίηση των διακυμάνσεων των αφίξεων και να αποφεύγονται σε κάθε περίπτωση οι αυξημένοι αριθμοί επισκεπτών.

6.3 Τα προγράμματα προώθησης του τουρισμού θα πρέπει να διασφαλίζουν την ευρύτερη διανομή των οφελημάτων και να ανακουφίζουν από τις πιέσεις τους δημοφιλέστερους τόπους ενθαρρύνοντας τους επισκέπτες να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της ευρύτερης περιφέρειας ή της περιοχής.

6.4 Η προώθηση, διάθεση και πώληση τοπικών χειροτεχνημάτων και άλλων προϊόντων θα πρέπει να αποφέρει μια λογική κοινωνική και οικονομική απόδοση στην τοπική κοινότητα ενώ θα εξασφαλίζει παράλληλα και το ότι η ακεραιότητα του πολιτιστικού της πλούτου δεν υποβαθμίζεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δανέζης, Ι.Μ. (επιμ.), *Σαντορίνη, Θήρα, Θηρασία, Ασπρονήσι, Ηφαίστεια*, Αθήνα 2001, Εκδόσεις Αδάμ
- Barber R.L.N., *Οι Κυκλάδες στην Εποχή του Χαλκού*, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1994, Χατζηαναστασίου, Ο. (μτφρ.)
- Κορρέ-Ζωγράφου Κ., *Άνθρωποι και Παραδοσιακά Επαγγέλματα. Αιγαίο II*, Αθήνα 2004
- Ντούμας Χ., *Σαντορίνη. Οδηγός του Νησιού και των Αρχαιολογικών του Θησαυρών*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1999
- Druitt T.H., Francaviglia V., "Caldera formation on Santorini and the physiography of the islands in the late Bronze Age", *Bulletin of Volcanology*, 54, 1992, 484-493
- Ντούμας Χρ.: "Θήρα/Σαντορίνη", *Santorini Guidebook* 2007
- Τζαχίλη Ίρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασία τον 19^ο Αιώνα", *Η Καθημερινή*, Αθήνα 2006
- Μαρινάτος Σπ.: "The Volcanic Destruction on Minoan Crete", *Antiquity* 425:39, 1939
- Ντούμας Χρ.: "Πρόσφατα ευρήματα από το Ακρωτήριο της Θήρας", *Σύλλογος για την Μελέτη και Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας*, 2000
- Ντούμας Χρ.: "Ξεθάβοντας μια νεκρή πολιτεία στο Ακρωτήριο της Θήρας", *Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας*, Τεύχος 1, Αθήνα 2003
- Ντούμας Χρ.: "Πρόσφατα ευρήματα από το Ακρωτήριο της Θήρας", *Σύλλογος για την Μελέτη και Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας*, 2000
- Δρ. Βουγιουκλάκης Γ.: "Η έκρηξη του 17ου π.Χ. αιώνα.", *Santorini Guidebook* 2007
- Ντούμας Χρ.: "Σαντορίνη, Οδηγός του Νησιού και των Αρχαιολογικών του Θησαυρών", *Εκδοτική Αθηνών*, Αθήνα 2005
- Μαρινάτος Σπ.: "Θησαυροί της Θήρας", *Έκδοση Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος*, Αθήνα 1972

- Γέροντας Α.: "Αποκάλυψη και Συντήρηση Κρεβατιών στο Ακρωτήριο Θήρας", Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 2, Αθήνα 2004
- Μπουλώτης Χρ.: "Πτυχές θρησκευτικής έκφρασης στο Ακρωτήριο", Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 3, Αθήνα 2005
- Μαρινάτος Σπ.: "Ανασκαφαί Θήρας VI (1972)", Αθήνα 1974
- Ακριβάκη Ν.: "Τοιχογραφία με παράσταση οδοντόφρακτου κράνους", Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 1, Αθήνα 2003
- Buchholz H.-G.: "Thera and the Aegean World II", Papers and Proceedings of the Second International Scientific Congress, Santorini, Greece, August 1978.
- Ντούμας Χρ.: "Πρόσφατα ευρήματα από το Ακρωτήριο της Θήρας", Σύλλογος για την Μελέτη και Διάδοση της Ελληνικής Ιστορίας, 2000
- Δώρα Μονιούδη - Γαβαλά: "Σαντορίνη. Κοινωνία και Χώρος. 15ος - 20ος Αιώνας", Έκδοση του Ιδρύματος Λουκά και Ευάγγελου Μπελλώνια, 1997
- Μηνδρινός Μ.: "Το τοπωνύμιο Μπάλ(λ)ος". Εφημερίδα ΠΑΝΘΗΡΑΪΚΗ ΚΡΑΥΓΗ, Φύλλο 44, σελ. 2. Θήρα, 1973.
- Ζαχίλη Ίρις: "Οι Αρχές της Αιγαιακής Προϊστορίας: Οι Ανασκαφές στην Θήρα και την Θηρασιά τον 19^ο Αιώνα", Η Καθημερινή, Αθήνα 2006
- Μπουλώτης Χρ.: "Πτυχές θρησκευτικής έκφρασης στο Ακρωτήριο". Περιοδικό ΑΛΣ, Εταιρεία Στήριξης Σπουδών Προϊστορικής Θήρας, Τεύχος 3, Αθήνα 2005
- Μενδώνη Λ., Ντούμας Χ., Λαμπρινουδάκης Β., Σημαντώνη-Μπουρνιά Ε., Το Αιγαίο και ο πολιτισμός του. Αρχαιολογικός Άτλας του Αιγαίου. Από την προϊστορία έως την ύστερη αρχαιότητα, Αθήνα 1998
- Φιλιππίδης Δ., Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική: Σαντορίνη, Μέλισσα, Αθήνα 1988
- Παλυβού Κ., Ακρωτήριο Θήρας. Η οικοδομική Τέχνη, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής εταιρείας
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Larousse Britannica Πάπυρος Γραφικάί Τέχναι Α.Ε., Αθήνα, Εκδ. 2007, τόμος 23 σελ 652

Internet

<http://www.ellinikietairia.gr/>

<http://www.yppo.gr>

www.e-kyklades.gr

www.agrotravel.gr

<http://lornion.blogspot.com>

www.nautiloshcmr.gr

<http://tear.gr>

www.in.gr

www.santorini.net

www.delaxo.net

www.kathimerini.gr

www.wikipedia.com

<http://ismosav.santorini.net>

www.theranstudies.com

www.eurloia.gr

www.dailytravelnews.com

www.icomos.gr

www.anthropos.gr

www.tobima.gr

www.enet.gr

www.ert.gr

www.oinoxos.gr

www.santoriniinfo.gr + <http://winetourism.santorini.net>